

גליון
באר
הבשרה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

פסח

מכון
באר
האמונה

גליון באר הפרשה

להערות והארות,
ובן לכל עניין אחר
ניתן לפנות:
לטלפון 718.484.8136

או לאימייל:
Mail@BeerHaparsha.com

מדי שבוע בשבוע בדוא"ל בחינם

הירשמו היום!

לשון הקודש

באר הפרשה
mail@beerhaparsha.com

אידיש

דער פרשה קוואל
mail@derparshakval.com

אנגלית

Torah Wellsprings
mail@torahwellsprings.com

ספרדית

Manantiales de la Torá
info@manantialesdelatorah.com

צרפתית

Au Puits de La Paracha
info@aupuitsdelaparacha.com

איטלקית

Le Sorgenti della Torah
info@lesorgentidellatorah.com

רוסית

Колодец Торы
info@kolodetztory.com

מכון **ארה"ב:**
Mechon Beer Emunah
1630 50th St, Brooklyn NY 11204
718.484.8136

בארה"ק:
מכון באר האמונה
רח' דובב מישרים 4/2
עיה"ק ירושלים תובב"א
025 688 040

יו"ל ע"י מכון באר אמונה
כל הזכויות שמורות להמכון © 2025

העתקה או הדפסה של הגליון בכל פרמוט שהוא כדי להרויח או לפרסם עסק וכדו' ללא אישור בכתב ממכון באר האמונה הינו נגד ההלכה והחוק הבינלאומי

תוכן הענינים

פסח

אמונה

- זא ..... ליל ה'סדר' - הכל משמים בסדר הנכון והראוי לו
- ט ..... כורך מצה ומרור - גם ה'מרור' הוא ב'סדר' נכון להביא את הגאולה
- יא ..... כימי צאתנו ממצרים יראנו נפלאות - לחזק את הלבבות בעת צר ומצוק

שבת הגדול

- יג ..... שבת הגדול - מעלת השבת ויום ארבעה עשר

ליל התקדש חג

- טז ..... לילה כיום יאיר - גודל הקדושה הבאה עלינו בלילה הזה
- יט ..... רוב ניסים הפלאות בלילה - בכל שנה ושנה נשפע שפע רב בליל זה
- כב ..... כבני חורין - בשמחה וטוב לבב בכל מצב שהוא
- כד ..... והגדת לבנג - זמן השרשת האמונה בקרבנו וביוצאי חלציו
- כה ..... ולקחתי אתכם לי לעם - ההתקרבות שבין הבורא לבני ישראל בלילה זה
- ל ..... בצאתי ממצרים - אף הפחות שבפחותים מתעלה בלילה הזה עד רום המעלות
- לא ..... הבן שואל - עת רצון למלא משאלותיו וביותר לזש"ק ופתיחת הלב בתורה
- לב ..... ונצעק אל ה' - הזמן גרמא ומסוגל לקבלת התפילות לפעול בו כל מיני ישועות
- לז ..... כל המרבה לספר - סגולת סיפור יציאת מצרים
- לח ..... תאכלו מצות - מעלת המצווה
- לט ..... מצות תאכל - סגולת המצוה
- לט ..... על מרורים יאכלוהו - מתיקות המרור

שביעי של פסח

אמונה

- מא ..... ויאמינו בה' - סגולת היום לבוא לידי אמונה בהקב"ה
- מב ..... אשירה לה' - מרוב בטחונם החלו לזמר בעת הצרה ועי"ז נושעו
- מג ..... ארדוף אשיג - סוף דבר נתגלה שגם היסורים היו לטובה

באר הפרשה - תוכן הענינים

עיצומו של יום

- מג ..... ויושע ה' ביום ההוא - בכל שנה ושנה מתחדשת שוב קריעת הים
- מז ..... אז ישיר - אמירת שירת הים בשמחה ובכל כוחו
- מח ..... ביום השביעי מקרא קודש - קדושת היום
- מט ..... הושיעני כי באו מים עד נפש - על ידי מסירות נפש זוכה לניסים
- נב ..... ברוך המקדש שמו - מסירות נפש למען שמו באהבה

ספח"ק בת עין

אך בדרך רמז נוכל לומר, שחמץ מרמז על מדות הרעות, וכן מצינו בלשון הגמרא החמיץ (ר"ה ג), וכתב האר"י ז"ל (ע' לק"ת פ' שמות) כי ענין איסור חמץ שאיסורו **שבעת ימים**, ואכילת מצה שנוהגת כל **שבעה**, היא **סגולה לשבר ולהכניע ז' מדות הרעות, ולבא לז' מדות הקדושות**, וההפרש שבין חמץ ומצה הוא רק וא"ו, שבחמץ הוא"ו מדובק לגוף הדל"ת, ובמצה יש הפסק בינה ובין הדל"ת...

ואפשר לומר, שזה ענין **ערב פסח בשעה ששית**, שאז מתחיל זמן הביעור ז' מדות הרעות, וזמן ביעור לכל הוא, וכשאדם חוזר בתשובה שלמה לפניו ית', ומבער ומבטל בלבו כל מעשיו הרעים, אז הוא **עת רצון לפני הבורא ברוך הוא יותר מכל השנה**, והבא לטהר מסייעין אותו (שבת קד). ולזה בשעה ששית שאז נפסק ענין חמץ הרמוז ליצר הרע מתחיל ענין מצה שתלוי כרעיה דה"א, לרמז כי הרוצה ליעול בתשובה יעול **ואז הוא עת רצון כמ"ש**. ולזה מתחיל האיסור אחר שש שהוא וא"ו (שעה וא"ו משעות היום), שאז נפסק כרעיה דה"א, ונעשה מבחינת חמץ בחינת מצה (כי ההפרש שבין חמץ ומצה הוא רק וא"ו כנ"ל), שהיא ביטול ז' מדות הרעות מכל וכל.

(בת עין פרשת מצורע ד"ה זאת תהיה תורת המצורע)

ונ"ל גם 'אם תבקשנה ככסף' מרמז על חודש **נסן** (בלא יוד) גימטריא **כסף**, גם מרמז על **פסח** כמאמר הכתוב (ישעיה נב א) חנם נמכרתם ולא בכסף תגאלו דקאי על הפסח.

...היינו שבחודש נסן שהיה יציאת מצרים שיצאו ישראל מהקליפות ונכנסו בבחינת קדושה, ובכל שנה נתגלה מאותו האור ומאיר על ישראל עם קרובו בחי' קדושה ואור ה'. (שם, פרשת אח"ק ד"ה כמעשה ארץ מצרים)

פסח

הגלות כמו על הנאולה, אך יש דורות שסדר הנכון להם הוא הגלות, ויש שמיוחדין אל החירות והנאולה כפי דעת היודע תעלומות, ועל זה אמרו חז"ל (ברכות נד.) 'בכל מדה שמודד לך הוי מודה לו במאוד מאוד', כמו שכתוב (דברים ו ה) 'בכל מאודך', שהקב"ה הוא היודע לסדר לכל דור סדר הטוב לו יותר מכל הסדרים, והכל בחסד כמו שכתוב הנוהג בחסדו כל דור. ושמעתי מפי מו"ז ז"ל (הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע) על מה שאמרו בהגדה 'וירעו אותנו כמה שנאמר וכו', ונצעק כמה שנאמר 'בו' לומר שנעשה מכל זה פרשה בתורה, ושכל העיניו והצעקה הכל היה על פי דרך התורה, ודברי פי חכם חן, והן הן הדברים שכתבתי כי הכל היה בסדר המיוחד, והכל בכלל סידור שבחו של מקום ברוך הוא. עכ"ל.

ונכלל בדבריו 'שתיים שהן אחת', עצם השם 'ליל הסדר' מורה על עיקר מהות ליל התקדש חג - שהוא להשריש בקרבנו כי כל הנעשה בעולם הוא ב'סדר' נכון וראוי כפי הבזנה העליונה אשר קבע הקב"ה להנהיג את עולמו, ואין 'מקרה' או 'טבע' בעולם כלל, אלא הכל הוא בהשגחה פרטית 'בסדר מיוחד'.² וכל

ליל ה'סדר' - הכל משמים בסדר הנכון והראוי לו הנה ליל התקדש חג נקרא בפי ישראל קדושים בשם 'ליל הסדר', וכן אומרים בסיום ההגדה 'חסל סידור פסח כהלכתו', וכבר נאמרו בזה פירושים ומעמים לרוב, לבאר עניין ומשמעות השם ליל הסדר, איזהו ומהו טיבו של ה'סדר'. נפלאות מצינו בזה להרה"ק השפת אמת זי"ע (תרנ"ד) המבאר תוכן הפנימי של יסוד חג הפסח וליל הסדר, בדברים קצרים אשר המה 'מועט המחזיק את המרובה', תן לחכם ויחכם עוד, ונביא תחילה את דבריו ככתבם וכלשונם.

זו"ל, ונראה לי עוד פירוש 'סדר', לרמזו שגם כל תהלוכות הגלות היה הכל סדר מיוחד, שלא נאמר כי קרה סיבה ששלט פרעה על בני ישראל, רק הכל היה בכוננה מכוונת כמו שנאמר לאברהם בברית בין הבתרים, ואפילו כל פרטי העינים וקושי העבודה היה הכל בסדר מיוחד, והלא כל סיפורי הגדה הם מתהלוכות עניים וצעקתם, והוא בכלל סיפור יציאת מצרים, שהכל היה בהשגחת השם יתברך לטובת בני ישראל. לכן המצוה על מצות ומרורים, שיש לשבח על

א. נודע הטעם לתקנת חז"ל לשתות ארבע כוסות בליל הסדר שהוא כנגד ד' לשונות של גאולה, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי, אמנם רש"י (פסחים קח. ד"ה ארבע) מבאר שהוא כנגד ג' פעמים שנזכר לשון 'כוס' בחלומי של שר המשקים, וכדכתיב (בראשית מ יא) 'וכוס פרעה בידי ואקח את הענבים וְאַשְׁחַט אותם אל כוס פרעה ואתן את הכוס על כף פרעה', ועוד כוס של ברכת המזון (ומקור הדברים הוא בתלמוד ירושלמי פ' ערבי פסחים), וצריך ביאור מה ענינם של כוסות אלו שבחלום שר המשקים לעניין ליל הסדר.

וביאר בספר 'שערי ליל הסדר' (עמ' קמה) באופן נפלא, כי אם נדקדק בדבר נמצא שכל גלות וגאולה מצרים נסתב על ידי זבוב אחד... הוא הזבוב אשר נפל לתוך כוסו של שר המשקים בשעה שהגישו אל פרעה מלך מצרים, שעל כן קצף עליו המלך ונתנו במשמר בית האסורים, על יד יוסף, ועי"ז פתר יוסף את חלומי וסיפר שר המשקים לפרעה אודות יוסף שיודע לפתור חלומות, ועי"ז נתגלגל הדבר שעלה יוסף למלוך על כל ארץ מצרים, וירדו יעקב ובניו למצרים... והנה תכלית ליל הסדר הוא וידעתם כי אני ה', על כן אין די בסיפור הניסים שהיו ביציאת מצרים, אלא עלינו להשים אל ליבנו כיצד קורא הדורות מראש משגיח על הבריאה על כל פרט ופרט, וכבר מתחילה הכין את הגלות והגאולה, ועלינו להתבונן כיצד הזבוב היה בהשגחה פרטית נפלאה שיפול לתוך הכוס... כדי שע"ז ירדו בני ישראל למצרים, וזו 'הגאולה' האמיתית כאשר אנו זוכים לאור האמונה לדעת כיצד כל דבר הנעשה בבריאה, קטן כגדול, הוא רק ברצונו ית', על כן תקנו לשתות ד' כוסות כנגד ה'כוסות' שהיו בחלומי של שר המשקים.

ב. כיוצא בדבר ביאר גם הגה"צ רבי צבי הירש מייזליש זצ"ל מווייטצען (דבר צבי לליל הסדר), בהקדם מה שכתב הרה"ק ה'מנחת אלעזר' ממונקאטש זי"ע (דבר תורה ח"ט אות לב), שהנה יש המתרעמים ומתאוננים על רוע מזלם, ומבכים

באר הפרשה - פסח

העובר על האדם, הן הזמנים הטובים והן ח"ו להיפך, מחמת שכך דרכו של עולם, או שבאה אליו ההצלחה חלילה לו מלחשוב שאירע לו כך וכך ב'מקרה' או בכוחו ועוצם ידו ואילו הרעה באה אליו באשמתו,

במר ליבם 'מה נשתנה' חלקנו מאחרים, מדוע באה עלינו הרעה הזאת, אמנם באמת כל 'תלונותיהם' אינם באות אלא לקוצר דעתם ושכלם, ש'נדמה' להם כי רעה וחשכות מנת חלקם, אמנם, לו חכמו ישכילו לראות שאין כאן רעה כלל, והדבר דומה למי שנכנס באישון ליל לתוך ארמון המלוכה בעת שהחושך יכסה ארץ, ולכל פינה שפונה הוא נתקל בחפצים המונחים שם, כגון הכסאות והשולחן וכיו"ב, והרי הוא זועק ותמה, וכי לזה יקרא ארמון מלוכה, מקום שמונחים בו חפצים מפוזרים 'בלי סדר', ונראה כי כל תכליתם הוא רק להכשיל את האיש אשר ירע מזלו ויבוא אל הארמון... אין זה אלא מלך רע וחסר לב... אמנם פשיטא שאין לך שטות גדולה מזו, כי אין לו אלא להדליק נר ולהעלות את האור או להמתין עד לזריחת השמש, ואז יגלה בעיניו תפארת המלוכה, ויגלה את יופי והדר כל כלי הבית העומדים על מכונם בדיוק במקום הראוי להם, וכל אותם תמיהות שהיו לו יפלו מאיליהם.

וכדבר הזה הוא ממש, אשר בני אדם לקוצר דעתם נדמה להם על הדברים אשר אירעו להם 'כי אינם במקומם', וברור להם כי רוצים להרע להם, אך לעתיד לבוא לעת יזרח אור שמשו של המשיח יתברר למפרע כי כך היה צריך להיות בלי שינוי כלל. וכן רמזו זאת בלשון הכתוב (תהילים פב ה) 'לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו', כי הבריות אין יודעים ומבינים על מה עשה ה' ככה, אך כל זאת הוא רק מאחר שבחשכה יתהלכו, מה יעשו - ידליקו בקרבם את אור האמונה הזכה וממילא 'נסו הצללים', ויזכו להכיר ולדעת כי צדיק וישר הוא, ולא עולתה בו.

ועל פי זה מבואר הטעם מדוע נקרא ליל זה בשם 'ליל הסדר', כי הלילה הזה הוא זמן חיזוק והשרשת האמונה בלב מתוך התבוננות בכל ניסי יציאת מצרים, וכאשר זוכים להשגת האמונה אכן רואים שכל הבריאה והנהגת ה' היא ב'סדר' נכון, וכל דבר צריך להיות כך, בעתו ובזמנו, בלא שום שינוי כלל.

ג. כבר מילתנו אמורה בקושיא הנודעת בסדר 'חד גדיא', כי לכאורה ה'שונרא' נהג שלא כהוגן בכך שאכל את הגדי על לא עוול בכפו, וממילא נמצא שה'כלבא' היה צדיק בדרכיו על שאכל את השונרא, וכן על זה הדרך עד שעולה שמלאך המות נהג כשורה, וא"כ מדוע 'אתא הקב"ה ושחט למלאך המות'...

ושמעתי מ'חכם אחד', שאותו 'אבא' חשב בלבו שהוא ביכחו ועוצם ידו זה שקנה את ה'חד גדיא' בתרי זוזי שלו, שיגע וטרח להשיגם, לכן סיבבו מן השמים ש'אתא שונרא ואכלה לגדיא'... אך אם היה מרגיש מתחילה שהכל בא לו מן השמים כי בידו לגדל ולחזק לכל והעושר והכבוד מלפניו וה' מוריש ומעשיר, היה נשאר עם הגדי ברשותו עד היום הזה... ולפי זה כל החשבון עולה היטב, השונרא נהג כהוגן ואילו הכלבא לא צדק במעשיו, וממילא לא היה למלאך המות לשחוט את השוחט, על כן בדין הוא שהקב"ה ישחטנו...

ד. הנה בסדר הקערה של האר"י הק' איתא, תפארת מרור כנגד יעקב, יסוד חזרת כנגד יוסף - ושניהם בתחתית ה'סגול' שאנו מעמידים בקערה, ובא להשוות ביניהם, וללמדנו שהנה נראה לאדם שצרותיו של יעקב בלבן דינה ועשו אכן הגיעו אליו מן השמים, אך צרות יוסף עם האחים ואשת פוטיפר לכאורה רבו האומרים מדוע גרם לעצמו בידיים - ע"י שגרם להם לשנוא אותו, וגם הלך אל אחיו, ומכאן נלמד שגם הנעשה בידיים הכל בידי שמים, ולכן עומדים שניהם בתחתית הסגול לומר ששניהם שקולין, ואין אדם גורם רעה לעצמו... כי גם 'ידיו' בידי שמים הם.

מן הבאר

וכך אמרו לבאר בחיוב ההסיבה על צד שמאל בליל הסדר זכר לחרות, כי כבר שמענו רבים התמהים ושואלים, וכי ישיבה כזאת תיקרא 'חירות' - כשא"א לו לישב כדרכו אצל השולחן, הוא נשען על צד שמאל והיין נשפך מימינו ומשמאלו... אלא ביאורו, כי מיסודי האמונה הנוגעים למעשה הוא בענין הפרנסה - שידע שלא מלאכתו מביאה לו הפרנסה אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו, וממילא יבין שאי אפשר לבריה בעולם להפסידו ולחסר ממנו ומזונו, לזה באו לומר אל תשב זקוף כמי שבא לעשות מלאכה, אדרבה השאר נא על מקומך, שעון על מיטתך, ותראה שמאכלך יבוא עד לפיך אפילו כשאתה 'על צד שמאל'... וזהו 'דרך חירות' - לצאת לחירות ולגאולת עולם מהשעבוד לעסק הפרנסה והרדיפה אחר כל ההשתדלויות למיניהם באופן מבוהל...

הטהורה שהבורא ית"ש הוא בורא ומנהיג לכל הברואים, הן סיפור יציאת מצרים, ובכלל זה גם מצוות 'והגדת לבנך', וכמו שנאמר להדיא (שמות י ב) 'ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה'', וכדברי רבינו הרמב"ן הנודעים (בסוף פרשת בא) בזה"ל, ולכן יאמר הכתוב במופתים למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ וכו', ואמר בעבור תדע כי אין כמוני בכל הארץ - להורות על היכולת, שהוא שליט בכל, אין מעכב בידו וכו'... זמן הנסים הגדולים המפורסמים (ביציאת מצרים וקרי"ם בהם שידד הקב"ה מערכות שמים וארץ) אדם מודה בנסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם'.

גם אכילת מצה ואיסור אכילת חמץ נועדו לשם כך, וכמו דאיתא בזה"ק (ח"ב קפ"ג) שהמצה היא מיכלא

אלא יסוד החיים של איש יהודי לדעת ש'אמת מלכנו אפס זולתו', אין שום כח בעולם כלל אלא אחד אלוקינו בשמים ובארץ, הוא בורא וכן מנהיג לכל הברואים, ורק הוא עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, הוא שהביא אליו את הטובה והברכה, והוא שהביא עליו גם את ה'רעה'. וכמו שכתב ה'שפת אמת' ואפילו כל פרטי העיניים וקושי העבודה היה הכל בסדר מיוחד, וכן הביא בשם זקנו ה'חידושי הרי"ם' לדייק מלשון ההגדה 'וירעו אותנו כמה שנאמר וכו', ונצטק כמה שנאמר' - 'שכל העיניו והצעקה הכל היה על פי דרך התורה', כלומר אין בכח המצריים ושאר שונאים ומזיקים להרע לאדם כלל אם לא נגזר כן מלעילא, אלא ה'וירעו אותנו' היה כמו שנאמר בשמים וברצון עליון, ולא מכוחם כלל.

ו'בל מצותיך אמונה' (תהילים קיט פ), כל מצוות הלילה הק' הנה תכליתם אחת הוא - לחזק את האמונה

וכך דייקו מלשון הכתוב (תהילים כג ד) 'גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי', שלכאורה מהו 'אלך בגיא צלמות' וכי ראית אדם שמעצמו החליט לילך ולהכניס עצמו לגיא צלמות, הרי אחרים מוליכים אותו בעל כרחו שמה, והיה צריך לומר 'גם כי יוליכוני' או 'גם כי אתהלך' וכיו"ב, אלא שאפילו אם הוא עצמו 'גרמא לנזיקין' - שנראה שהוא גרם לעצמו לילך בגיא צלמות, גם כן לא אירא רע כי באמת אתה עמדי, ומן השמים הזמינו שאלך בעצמי לאותו מקום היזק, ועדיין הקב"ה עמדי להצילני מכל רע.

ה. נהגו ישראל קדושים ללבוש 'קיטל' בליל הסדר, ויתכן לבאר הטעם בזה, כי הנה בדרך כלל, בימי צעירותו יש לאדם כל מיני דמיונות 'תכניות' (פלענער) ומחשבות אודות עתידו במשך כל ימי חייו, מה יהיה עמו בעניין בני חיי ומזוני, וכן בכל שאר ענייניו. אמנם עם הגיעו לשנות העמידה, הרי מזמן לזמן הינו נוכח לדעת בעוד ועוד עניינים שרק הקב"ה מנהיג ומנהל עולמו, וסוף דבר יהיה כפי רצון הבורא, ולא כפי ש'רבות מחשבות בלב איש'. והמליצו על כך, כי כמו מנהג המלחמות כאשר צבא מדינה אחת נכנע בפני הצבא שכנגדו, אזי ירימו הנכנעים 'דגל לבן' כאות כניעה, להראות שהם מקבלים על עצמם את מרות המדינה המנצחת אותם, כמו כן גבי האדם, בהגיעו לשנות העמידה מתחילים שערותיו להלבין, והוא כעין דגל לבן לגבי הקב"ה - שמידי כמה שבועות מוציא עוד שיער לבן, להראות הכנעתו, ולומר אף בענין פלוני הנני מכניע את עצמי, והנני מכיר כי בורא עולם הוא המנהיג ולא אנכי, ואח"כ מוסיף להודות בעוד ענין וכו' וכו'. אך החכם עיניו בראשו, וכבר בצעירותו אינו בוטח וסומך על כוחותיו, ומבטל דעתו להקב"ה בשלימות. ולזאת לובשים קיטל בלילי פסחים - כי בלילה הזה מאיר ובא אור האמונה, ובה מראה האדם ש'כולו לבן' לא רק שערה פה ושערה שם, אלא כולו מכיר ונכנע תחת ממשלת הבורא כי הוא אדון עולם, ובידו הכח והממשלה בכל הנהגת העולם כולו.

ו. ומפורש הוא בדברי רבינו מנוח (פ"ז מה' חו"מ ה-ו) לבאר הא דאיתא במשנה (פסחים קטז). 'רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח מצה ומרור, פסח על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנאמר (שמות יב כז) ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח וגו', מצה על שום שנגאלו אבותינו ממצרים שנאמר (שם לט) ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים וגו', מרור על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים שנאמר (שם א יד) וימררו את חייהם'. ומבאר רבינו מנוח בזה"ל, כלומר צריך לאמרן ולפרש טעמן, כי לכל המצוות יש טעם וידיעת טעם המצוות עיקר גדול אחר עשייתן וכו', כל שכן דרישת טעם מצות בפסח, לפי שבהזכרה יתעורר האדם להאמין בה' אמונה תמה ושלימה, כי בגאולה ההיא נגלה לכל ישראל וגלוי לכל העמים כי לו לבדו הממשלה בשמים ובארץ.

באר הפרשה - פסח

(שמות ה ב), ומהות הכפירה היא שלא ראו שיש מנהוג לבירה, רק חשבו שהטבע שולט בעולם ועולם כמנהגו נוהג ומעצמו הוא מתנהל ח"ו, ולכן מצאו אל נכון להעמיד את ה'טלה' שהוא בכור וראש למזלות כעבודה זרה שלהם, ונעשו כמי שאומרים הנהגת העולם בידי הטבע והמזל היא, ודייקא משום כך, בהגיע זמן הגאולה שידד הקב"ה מערכות שמים וארץ באותות ומופתים, והראה השגחתו שהוא למעלה מן הטבע, וכל הטבע בלא היה, להורות על הנהגת העולם בידי הקב"ה, וזהו 'ציאת מצרים' - שנאמין ונדע כי הקב"ה מושל בכיפה, ולא המזלות וטבע העולם ח"ו. ולכן נצטוו בני ישראל לקראת צאתם ממצרים, לקחת טלה הרמוז לבכור המזלות, לשוחטו ב'קרבת פסח' ולזרוק דמו לשם ה', להורות שכח המזלות ג"כ כפוף תחת השגחתו והכל תחת השפעתו ויכולתו יתברך'.

דמהימנותא', וביאר בזה הרה"ק הבני יששכר זי"ע (מאמר ד הרוש א, על דרך הרמז), כי הנה דרך החמץ להתנפח ולהגביה את עצמו יותר מכפי שעשאה האומן, שהוא לא נתן אלא קמח ומים, והעיסה מגבהת את עצמה אחר כך בפעולתה יותר ממעשה האומן ויוצאת מן הגדר וגבול שנבלה האומן, אמנם מצה נשאת כפי פעולת האומן, ואינה עושה כלום מעצמה, ולזה ציוונו הקב"ה לאכול מצה שלא הוסיפה שום פעולה מעצמה אלא כפי שעשאה האומן, כי היא מורה על האמונה שהכל בהשגחת ה'אומן' - הקב"ה. ואף מצוות אכילת מרור יש בה משום חיזוק האמונה, וכדלהלן.

וזהו עניינו של קרבן פסח^ט, וכאשר הרחיב בדבר הרה"ק הבני יששכר זי"ע (חודש ניסן ד ה), כי מומצאת מצרים היא עצם היותה ממלכת ה'כפירה', ואף מלכם 'פרעה הרשע' הכריזו 'מי ה' אשר אשמע בקולו...'

ז. שמעתי מחכם אחד להמשיל, כי הנה ברפואת הנפש' נהוג היום ב' מיני רפואות, אחד הנקרא פסיכולוג ואחד הנקרא פסיכיאטר, וההבדל ביניהם, כי הפסיכיאטר נותן לחולה 'כדורים' (tablets) - הוא מתאים את הכדורים לפי המחלה ומסדר את החולי ואת החולה, ואילו הפסיכולוג דרך אחרת יש לו, הוא מדבר 'שיחות נפש' עם החולה, ומכוון את דעותיו מחשבותיו והרגשותיו למקום שצריך לכוונם (פעמים הנצרך הוא שיחות חיזוק, ופעמים ענין אחר). כיו"ב ממש אנו מרפאים את נפשותינו בחג המצות, נפשות אשר נחלו במשך השנה, מבולבלים באמונה, האמונה בהשגחה פרטית, ובאין עוד מלבדו לפעמים מקולקלת ומבולבלת, וזוהי רפואתנו, אכילת המצה (בליל הסדר ובמשך כל ימי החג, כמבואר בזה"ק שבמשך כל שבעת הימים המצה היא המרפאת את הנפש) היא כעין ה'כדורים' הניטלים בפה, והדרך הב' היא ה'שיחות' שמדברים דיבורי אמונה וסיפורי הנהגת ה' בעולמו בסיפור יצי"מ (ובכל החג, כשמו הנקרא פסח - פה סח), ובזה תתרפא הנפש לגמרי.

כלל הדברים הוא כמו שאמרו בדרך מליצה כי 'ליל הסדר' עניינו לסדר את הראש המבולבל בכל ימות השנה... ח. וכן כתב הנצי"ב ב'העמק דבר' (ויקרא ב יא) לבאר טעם איסור אכילת חמץ בפסח וכן איסור הקרבת חמץ וכל שאור בבית המקדש, כי השאור נעשה כהוספה על הבריאה - ע"י מעשי בני אדם, וז"ל, (ומכיוון) שאור הוא אמצעי להוסיף על הבריאה מהבורא ית' על ידי תחבולות בני אדם, משום הכי הזהיר עליו הכתוב בבית המקדש. ללמדנו, דכל המתקרב יותר לה' ראוי למעט יותר בתחבולות אנוש. ועיי' מה שכתבתי (שמות יג ג) דמשום הכי הזהיר הכתוב על החמץ בפסח משום שאז זמן השרשת אמונה בלב ישראל, אכן במקום הקרבה לפני ה' אזהרה תמידית היא. עכ"ל.

ט. ובזה ביארו את הציווי לאכול את קרבן הפסח כ'שנעליכם ברגליכם' (שמות יב יא), כי כידוע כל בגד ובגד אפשר לו לאדם ללבושו אף אם אינו מתאים כ"כ למידותיו, בין אם הוא גדול או קטן עדיין ראוי הוא ללבישה, אבל המנעלים חייבים להתאים למידת רגלו בדיוק ממש, כי אם יהיו מעט גדולים יפול הלוּבשם בעת הילוכו, ואם יהיו קטנים ייפצעו רגליו עד זוב דם. (ולכן תקנו ברכת שעשה לי כל צרכי על המנעלים, כי משם תלמד 'לכל צרכיך' שהכל תפור ומיועד לאדם משמיא כפי מידותיו - כפי הנצרך לו בדיוק נמרץ - לא פחות ולא יותר), ולזה אמר לנו ה' בחג הקדוש הזה - זמן האמונה, נעליכם ברגליכם, מהנעליים אשר ברגליכם תלמדו 'שיעור' באמונה, איך שהכל מדוד ושקול מן שמיא, וניתן לאדם כפי צרכו ברוח ובגשם, כל חד וחד לפי הנצרך לו לא פחות ולא יותר.

י. ובאמת גם עצם ה'זמן' של חמשה עשר בניסן אינו ב'מקרה' ח"ו, כי 'בדיוק' אז יצאנו ממצרים, אלא אף הוא ככוונה תחילה להורות כי 'אתה מושל בכל', וכמו שמסיים ה'בני יששכר' וז"ל, וזהו שאמר בטעם המצה 'כי בעצם היום הזה' (שמות יב יז), היינו בט"ו לחדש ניסן תכלית גובה מזל טלה בכור המזלות, אז הוצאתי את צבאותיכם מארץ

כורך מצה ומרור - גם ה'מרור' הוא ב'סדר' נכון להביא את הגאולה

עוד נתבאר בדברי ה'שפת אמת', כי חלק מ'סדר' הנהגת הבורא בעולמו הוא כל הצער והקושי העובר על בני ישראל בכלל ובפרט, והכל בהשגחה מדוקדקת בבדי להביא עליהם את הטובה והברכה, וקורא הדורות מראש הוא ייעד דורות שהסדר הנכון להם הוא גלות, ויש דורות שמיוחדים ומיוחדים אל הגאולה, אך ה'צד השוה' שביניהם הוא שהכל לטובה, וכפי שנאמר (בפיוט זבל מאמינים) 'הנוהג בחסדו כל דור'.

ביסוד זה הלך גם המהר"ל (גבורות ה' פ"ס) לבאר מה שמצינו בעניין קרבן הפסח כמה פרטי דינים המורים על מניין 'אחד', וכמו דכתיב (שמות יב ה) 'שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם' - שמשגדל השה יותר מבן שנה אחת נפסל מלהקריבו לפסח. כן נצטוו (פסוק מו) 'בבית אחד יאכל' ולא בשנים ושלשה בתים, 'ועצם לא תשברו בו' - שלא לחלק עצם אחד לשנים. שכולהו לדבר אחד מכוונים, שבליל זה ישריש האדם היטב במוחו וליבו שאחד אלוקינו בשמים ובארץ, ולהשביט כליל את המחשבה הטמאה שיש אפס זולתו ח"ו.

מצרים, הנך רואה שאין שום טבע המזל יכול לעשות שום דבר מבלעדי השגחתו ית"ש, על כן מחויב האדם להשליך ית"ש על ה' ולהתרוצות בגזרותיו, הוא היודע את הטוב לאדם, ולבקש ולחנן על כל דבר מלפניו כי ממנו הכל. עכ"ל. יא. הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע סיפר פעם בליל הסדר, מעשה בעני מרוד שנתהפך מזלו ונתעלה להיות מעשירי העיר, והיה הדבר לפלא בעיני כל מכיריו, הללו היו מבקשים אותו ומפצירים בו בכל עת שיגלה להם את 'סוד' עשרו (אולי יעלה גם בידם עשות כמוהו), אך העשיר חסם פיו ולא גילה סודו לאיש. לימים נודמנו ידידיו לסעוד עמו סעודתם, ושם שתה העשיר יין רב כיד המלך עד שנפל לשכרות. ומכיוון ש'נכנס יין' מיד הצליחו מכיריו להוציא ממנו את סוד העשירות, וכיצד היא באה לידו.

אף אנו כיו"ב, בליל קדוש זה, לאחר שאנו עורכים את הסדר הקדוש ככל משפטו וחוקתו, ומסיימים לשתות את ארבע הכוסות הרי אז 'נכנס יין', וממילא 'יצא סוד' - מגלים את הסוד הגדול השמור בלבו של כל אחד מישראל - 'אחד אלוקינו שבשמים ובארץ'... אין עוד מלבדו ואפס זולתו.

וכבר אמרו, שמהאי טעמא אומרים בסוף הסדר פיוט 'אחד מי יודע', שהוא כבוהן את האדם אם הבין נכונה את ענין האמונה, וכך הוא סדר המבחן - שואלים אותו 'אחד מי יודע' - כלומר במה הנך נזכר בשומעך מספר אחד, ובידו ה'בחירה' להשיב בשאר דברים שיש בהם מספר אחד - בענייני ממון או שאר ענייני עוה"ז, אך אם הבין לנכון את ענין 'אמונה פשוטה' ישיב - 'אחד' אלוקינו שבשמים ובארץ.

יב. וכך שמעתי לפרש מאמרם ב'הגדה של פסח' אחד חכם ואחד רשע. כי הנה כל אשר בשם ישראל יכונה יענה ויאמר 'מאמין אנכי כי ה' הוא האלוקים' והכל במאמרו נעשה... אלא שיש מי שיוסיף אכן, הכל בידי שמים אבל מדוע הזיק אותי פלוני, ומדוע הקדימיני פלוני בעסק שרציתי לגמור, מה רוצה פלוני מאתי ומדוע הוא יורד לחיי... על כגון דא רמז בעל ההגדה אם אמונתו תמה באחד שמאמין ש'הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים', הרי זה חכם. אבל אם ואחד, כלומר בוא"ו החיבור, שאכן הקב"ה עושה אבל מדוע גם פלוני עשה לי כך וכך... הרי זה רשע ל"ע.

יג. בליל התקדש חג הפסח שנת תש"ד בברגן בלזן ערך הרה"ק מבלאזוב זי"ע את הסדר בפינה נידחת בלי 'שולחן עורך' ובלי 'הסבה' כי אם בישיבה על הקרקע, יחד עמו נמצאו מספר קטן של ילדים... ואנשים מבוגרים, הניחו לפניו מצות אחדות, תפוח אדמה וראש סלק בתוך שארית כלי שבור ששימש כקערה, זרוע ביצה חרוסת לא היו בנמצא, מרור היה להם די והותר בכל המצב שהם שרויים, בו השתקף שיעור רבתי - שיעור מהודר של מרור, ככתוב באיכה 'השביעני במרורים הרוני לענה', הרבי סיפר לילדים אודות יציאת מצרים, אחד מהם השמיע את ארבע הקושיות 'מה נשתנה', עיני הנוכחים זלגו דמעות כאשר הילד בקולו הצעיר המצלצל חזר על הקושיות עתיקות היומין, שיהודים בכל רחבי תבל חוזרים עליהן מזה אלפי שנים.

הפעם, כשסיים הילד, חזר הרבי על הקושיות ונתן להן פירוש שונה מן הרגיל, פתח ואמר 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות', והרי הגלות החשוכה נקראת לילה, מדוע נשתנתה גלות זו לרעה יותר מכל הגלויות שגלו ישראל, 'שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה' - החמץ תופח ומתנשא, המצה רדודה ונמוכה, מדוע בכל הגלויות היו לנו זמנים של עליה וזמנים של ירידה ואילו הפעם הננו לגמרי בשפל המצב הרי מעולם לא היתה כנסת ישראל כ"כ מוכה ומושפלת כמו בזמן הזה, מדוע הלילה, בגלות הזה 'כולו מרור וכולנו מסובין' - שוכבים לארץ, אי אפשר לזקוף קומה, מדוע.

ב) 'ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים', וברש"י, 'כזאת - כחשבון הזה', ולכאורה צריך ביאור מה כוונת רש"י באמרו 'כחשבון הזה', אלא שבא לרמוז לו כי כל ענין ה'מכירה' התנהל ממעל 'כחשבון' מדוקדק, ולא יבעם על האחים שמכרוהו, כי הם לא עשו בן מדעתם ומבחירתם, רק כל מעשיהם היו כ'חמור' המוכרה לעשות רצון אדונו - והוא פועל לאדונו ואינו יודע מה פועל, כמו בן האחים הקדושים - שבטי י-ה לא ידעו בעת המכירה את מטרת פעולתם, שהרי תכלית ירידת יוסף למצרים היתה כדי לפרנסם בשנות הרעב, להביא לידי 'נושאים מטוב מצרים', שיצאו לעתיד ממצרים ברכוש גדול, ובעיקר יש לומר כי על ידי ירידת מצרים זכו בני ישראל להיות 'עם סגולה', נמצא כי הכל היה לטובה.

והנה איתא במדרש (בר"ר צד ב) מהו טוב מצרים - זה גרים של פול. ואין הדברים אומרים אלא דרשוני, מה ראה יוסף לשלוח לאביו דייקא גריסי פול, ולא עוד אלא שהעיד עליהם הכתוב שהם 'טוב מצרים' - הדברים הטובים והמעולים שבמצרים ולא פחות. ומבאר המהר"ל (גור אריה שם, גבורות ה' פ"י) שהנה יעקב התיירא לירד

והזכיר זאת כי הנה חלק מסיפור יציאת מצרים אשר אנו מספרים בסדר ההגדה עוסק בקושי השעבוד, וכלשונו והלא כל סיפורי הגדה הם מתהלכות עניים וצעקתם, ולכאורה מה מקום יש להזכירם בליל שימורים - כי נראה שיש לנו לספר מענין ה'מכות' והנאולה, מה ענין הקושי וכל ענין השעבוד ל'סיפור יציאת מצרים', אלא מכן נלמד, שאכן, גם על זה 'עלינו לשבח לארון הכל', להודות ולהלל גם על הצרות והרעות כי הם היו הבנה אל הטובה. ולכן סיפור יציאת מצרים הוא על מצות ומרורים, שהמצות הם זכר לחירות ואילו המרור הוא זכר לוימררו את חייהם, כי הכל בכלל הוא בכלל השבח ו'הסיפור'.

הן הן הדברים אשר כתב עוד הישפת אמת' זי"ע (תר"מ ד"ה אלו) לבאר במה שאנו אומרים 'זהו שעמדה', וז"ל, הוא (היינו) הגלות מצרים והנאולה, כל זה היה הבנה לכל דור ודור שעומדין עלינו. לכן אנו שמחים על גלות מצרים גם בן, ואוכלין מרור זכר לעבדות שכל זה היה לטובתנו, עכ"ל י"ד.

הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע היה חוזר על דברי המהר"ל זי"ע (גבורות ה' פ"י) בפירוש הפסוק (בראשית מה

כאן נשא הרה"ק את עיניו השמימה, והמשיך, דעו ילדים שבכל לילה טרם יאיר השחר החושך מתגבר, אנו כבר קרובים מאד לגאולה השלמה, ולכן כל כך חשכו עינינו, דבר זה מרומז בתיורצו של מחבר ההגדה 'עבדים היינו' - נוטריקון של עבדי"ם הוא דוד בן ישי עבדך משיחך, לרמז, שזו סיבת קושי גלותנו, משיח צדקנו עומד לבוא בקרוב ויגאלנו, בדיבורים אלו חיזק ועודד את רוח היהודים המעונים שהתקבצו סביבו באותו לילה כיום יאיר (מספר 'לעד בבני ישראל' עמוד 66).

יד. מעשה באיש יהודי שהשיא כמה מצאצאיו ועול החובות עלו והשתרגו על צווארו עד למעלה ראש, בלית ברירה נטל את מקל נדודיו למדינות הגולה לזכות נדיבי עם לקחת חבל ונחלה בנשואי בניו ובנותיו, אחר תלאות שונות ומשונות שם פעמיו לחזור לביתו, בעודו בדרך התנחם על כל תלאותיו כי 'קבלת פנים' יפה תיערך לו בביתו כפיצוי על השבועות הקשות שעברו עליו... משהגיע הביתה אחר נסיעה מייגעת ומפרכת כשהוא עייף ורעב נכנס למטבח הבית ולא ראה מאומה על השולחן החל מתאונן ואומר לעצמו 'וכי כך מקבלים את פני...' אחר שבועות שביזיתי עצמי למען בני ביתי... שכחו ממני לגמרי... וכי אינם מבינים שאחר דרך כזאת נעשה האדם רעב וצמא ועייף... וכי אינם מתביישים בהנהגה כזאת... כך הוסיף בטענותיו עד שעבר בסמוך לחדר הגדול שבו אוכלים בשבתות וימים טובים וירא כי הוכנה לכבודו סעודה כיד המלך ברוב פאר והדר לשם ולתפארת... אף המקום הוכן כראוי לסעודה נכבדה... או אז נתכסו פניו בבושה נוראה ולא מצא לעצמו מקום לרוב הבזיון שכה התלונן בשעה שבעודו בדרך כבר טרחו בני הבית וייגעו לכבודו באופן נפלא...

אף אנו מהלכים בעולמו של הקב"ה מלאים טענות כרימון כי 'נשכחנו...' ואיננו משימים על לב לפקוח עיניים לראות כי הקב"ה עומד כביכול ומכין עבורנו מכל הטוב שבעולם.

אולי י"ל דלכן לובשים 'קייטל' (בגדי לבן) בליל הסדר, כי באותו הלילה מתגלה אור האמונה - אז אנו רואים כי בתוככי החושך הוכנו בעבורנו טובות נפלאות, וכל הנראה כרעה טובה עצומה היה בעדנו... ממילא אנו מתמלאים בושה וכלימה על כל 'טענותינו' במשך ימות השנה, וכדינו של המתבייש ש'אזיל סומקא ואתא חיוורא' לובשים אנו לבן כדמות הלבן שנתכסה פנינו...

תמיד מספרים כבוד א-ל (יוצר אור לימות החול), וביאר ב'ליקוטי מהרי"ח' (הנהגת הסדר) שכוונת דבריו לרמוז שאנו מראים בזה כי גם כשהנהגת השי"ת היא בבחי' מרור ו'תמכא' עדיין אנו מספרים כבוד א-ל, ו'תמיד' אנו מודים להקב"ה בכל מידה ומידה שהוא נוהג עמנו, מתוך ההכרה שהכל מאיתו ית', וכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד.

כימי צאתנו ממצרים יראנו נפלאות - לחזק את הלכנות בעת צר ומצוק

כתב רבינו מנוח (פ"ו מה' חו"מ ה-ו) לבאר מה שתקנו חז"ל לומר ב'הגדה של פסח' בכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו יצא ממצרים, כי 'בזכירה הזאת תהיה יראת ה' על פניו, שמיד בראותו השגחת השם שהיתה בישראל ולא יסור לבו ממנו ית' לעולם, ואם יצר לו זמנו מאד יבטח בה' מקוה ישראל מושיעו"¹

למצרים מפני שידע שזו תחילת גלות בני ישראל, 'ולפיכך שלח יוסף אליו כי הגלות הוא טוב, כי יהיו ישראל פרים ורבים מכה השעבוד וגלות, כדכתיב (שמות א יב) וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפריץ, וזהו ששלח לו גריסין של פול, שהם פולים השבורים לחלקים על ידי שמוחנים אותם בריחיים והם נשברים לחלקים רבים, וכדמיון זה היו בני ישראל במצרים, שהעבידו אותם בפרך 'בעבודה קשה המפרכת את הגוף ומשברתו' (לשון רש"י שמות א יב), ועל ידי זה נתרבו ומאחד נעשה ששה, שילדו ששה ששה בכרם אחד. וזהו שאמר 'מטוב מצרים, לומר, כי דייקא מתוך שעבוד מצרים תצמח להם טובה גדולה"².

ורמז לה הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (הנ' על שו"ע תע"ג ס"ה) באחד ממיני ה'מרור' שיוצאים בהם ידי חובה בליל הסדר הנקרא 'תמכא', שהוא 'ראשי תיבות'

טו. זאת אפשר ללמוד גם מעניין ה'יחץ', שחוצים את המצה האמצעית, ואת החלק הגדול מבין שתי החלקים מוציאים מה'קערה' ומצפינים אותה, מעתה יש מקום לאותה 'מחצית' להתלונן 'מה נשתנה' חלקי משאר חברותי, מדוע יגרע חלקי שלא להיות בשולחן ה'סדר' כמו ידידי המצות השוכנים אחר כבוד ב'קערה' שלפני בעל הבית... אבל האמת, שכעבור זמן יתברר שמחצית מצה זו היא ה'חשובה מכולם', ומה שסילקוה מעל השולחן אינו אלא לפי רוב חשיבותה וגדולתה, שמצניעים אותה לאפיקומן, ולא עוד שכל המחזיק בה יקבל בעדה מתנות... כיו"ב לדידן, כאשר נדמה לאדם כי נגרע חלקו, אזי יקיים בעצמו חבי כמעט רגע וסופו של דבר יריקו עליו כל מיני שפע ומתנות טובות.

עוד יש להתבונן מדוע כשהתינוקות מחטפים וגונבים את האפיקומן אין בעל הסדר בוכה ומתאונן כדרך כל 'נגנב' הבוכה בשאר גניבות... אלא שכמה טעמים בדבר, א. יודע הוא שכך הוא סדרו של לילה, ב. ברי לו שעתידים להחזיר לו את 'הגניבה', ועל כן לא זו בלבד שאינו מתלונן אלא הוא גם נותן מתנות גדולות, איש כמתנת ידו כברכת ה'. וללמדנו פרק בהלכות אמונה לכל השנה בכל מיני גניבות והזיקות אשר יבואו על האדם, שאם יתבונן בהם וישרישם בעצמו שוב לא 'יבכה' ויתלונן. א. כי כך נקבע מלמעלה, ולא 'פלוני' גנב אלא הוא שליח ההשגחה העליונה. ב. כי עוד עתיד הקב"ה להחזיר לו כמו שנגנב, ואף יקבל ע"כ שכר הרבה על שקיבל את הדין באהבה.

טז. וכך כתב הגה"ק ה'כתב סופר' זי"ע (פרשת בשלח ד"ה והן המצוה), וז"ל, והן המצוה על כל איש שיסב בליל פסח זכר לחירות, ויתהדר בשולחנו בכסף וזהב, להראות ניסי ה' איך עבדים היינו במצרים והוציאנו ה' ויתן לנו את כל זאת, והעשיר לבו לב שמח ומיסב כדרך עשירים, אבל עני אין לו מה לאכול וכמעט שאפה לחם עוני לפסח ואין בביתו כלום, ריק מכל, במה ישמח עד שיסב ולבו בל עמו, אלא, שלבו בטוח בה', מאחר שמזכיר ניסי ה' במצרים ויותר על הים, כי ישראל היו בצרה מוכפלת ומצרים עמדו שם ברכבו ופרשיו ובכל עושר, וכמעט רגע נתהפך הדבר כי נפלו מצרים בים והם בזו עשרם, בטוח לבו - כי אם אז כשלא קבלו התורה הושיעם ה' על העתיד כי יקבלו התורה, ק"ו שלא יעזוב ה' יראיו, ועל זה מיסב, ולבו בטוח על ישועת ה'.

ועל פי זה מבאר מה הא דאיתא במדרש (שמו"ר כ יח) על הפסוק (שמות יג יח) 'ויסב אלוקים את העם דרך המדבר ים סוף' - מכאן אמרו רבותינו אפילו עני שבישראל לא יאכל עד שיסב, שכך עשה להם הקב"ה שנאמר ויסב אלוקים, ולכאורה תמוה מה עניין 'ויסב' ל'הסיבה'... אלא שעיקר הטעם שסיבבם הקב"ה דרך המדבר ים סוף, 'כדי שתמיד יהיה חרות על לוח לבם כי אין מעצור לה' להושיע, מכאן אפילו עני שבישראל יסב ויזכיר נס זה, וגם לו הישועה תבא מאת ה'".

אוצרים הון ועושר רב לעצמם, ולמעשה, תכלית הדבר היה בכדי שכל ההון והעושר הלזה יגיע לידיהם של בני ישראל, ותתקיים הבטחת הבורא 'ואחרי כן יצאו ברכוש גדול' (בראשית טו יד). ומטעם זה נופא ירדו בני ישראל ונשתעבדו למצרים, כדי שבגמר השעבוד יצאו ברכוש גדול, ויעשו את מצרים כמצולה שאין בה הגים (ברכות ט:), נמצא שכל ההסתר פנים בשעבוד בני ישראל לא היה כי אם לתכלית טובתם.

וזהו תכלית 'סיפור יציאת מצרים' - את אשר 'שיחקתי' במצרים, כי הנה כל זה (הרעב והשובע ושעבודם) אך כג' מאות וכ' שנה, והרבה מבני ישראל לא ראו את הטובה אלא נולדו ואף מתו בימי הרעה, אבל המאמין יודע שהבורא הוא 'היה הוה ויהיה' - והוא עשה הכל על פי חשבון, לזה עלינו לספר ביציאת מצרים שעל ידי זה תקבע האמונה המהורה בלבבות בני ישראל לכל הדורות, שבכל נסיון והסתרה ידעו בבירור שהקב"ה מסובב כל הסיבות לטובתם, אלא שבשעת מעשה אין בידי 'בשר ודם' להבין דרכי ההנהגה העליונה, וזוהי ה'עבודה' - להאמין שהכל לטובה ולקנות לחסדיו יתב"ש.

עפ"י מבאר החת"ס את הכתוב (תהילים קו ו-ז) 'חטאנו עם אבותינו העווינו הרשענו, אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך לא זכרו את רוב חסדיך וימרו על ים בים סוף'. שהרי 'חטא' היינו עבירה בשוגג, ו'עוון' הוא במזיד (יומא לו:), והנה אבותינו שהיו במצרים אף אם הוקשה להם על דרכי הבורא עמם, לא היה זה

בעת צרה", וכמו צרת גלות מצרים שהיתה סיבה להיטיב להם באחריתם, כן כל צרות הגלות הוזה הם סיבה לישראל להושיעם תשועת עולמים. עכ"ל"י.

ואכן, ענין זה הוא מעיקרי תכלית מצוות סיפור יציאת מצרים, וכדכתיב (שמות י א-ב) 'ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרבנו, ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים, וברש"י התעללתי - שיחקתי. ומבאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (תו"מ ד"ה אשר התעללתי) מהותו של 'השחוק' אשר שחק הקב"ה על המצריים, כי הנה בהיות אבותינו בארץ מצרים עבדים לפרעה הרשע, היה יכול לעלות בלבבם תמיהות וקושיות, על מה אירע ככה להם עם ה' - בני בכורי ישראל, להיות משועבדים בתכלית השעבוד למצריים, באופן שהיה נראה שישארו הם ובניהם עד סוף כל הדורות משועבדים לפרעה במצרים, (וביותר תמוה, שהרי פרעה הוא מבני בניו של 'כנען' אשר נתקלל על חטאו של חם - 'ארור כנען... ויהי כנען עבד למו' (בראשית ט כה-כו), כיצד אירע שבניו של חם משתעבדים בבניו של חם), ועוד יפלא, על מה שכל הכסף והזהב שהיה בעולם הגיע למצרים בשנות הרעב, שהרי מכל קצוי תבל באו לקנות שם אוכל להשיב נפשם בשנות הרעב, וכל זה הוא כעין 'שפחה כי תירש גבירתה'.

אמנם 'בצאת ישראל ממצרים' נתגלה ש'שחוק' גדול שחק ה' במצריים, שהראה להם כאילו הם

יז. וכבר כתב הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע (פרי צדיק בא אות ט) בזה"ל, עיקר זכרון יציאת מצרים, שיזכור האדם אף בצר לו מכל מקום כשיפנה עצמו לה' יתברך יושיעו מכל צר ועקו דיליה, כמו שהיו במצרים בעומק הקליפות וכו' מכל מקום הוציאים השי"ת, כן כל איש אשר ידע נגעו לבבו לא יתיימש חס ושלוש מלבקש עזר ה' להושיעו מן המצר.

יח. אגב זכרון יציאת מצרים נביא מאמר נורא שכתב הגה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל (ה'מכתב סופר', דרשות, דרוש יד) בשם אביו הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע, וז"ל, בעת צאתנו מארץ מצרים אשר היתה מצות ה' עלינו אל יצא איש מפתח ביתו, והכתוב מעיד על הצעקה והמהומה הגדולה אשר היתה בלילה ההוא בארץ מצרים, ועם ה' אלה לא היו רשאים לילך לחוץ לראות ולשמוע מה הרעש הגדול השודדים הבאים עליהם וכו' ועם ה' אלה התחזקו ועמדו באמונתם, וזכות אמונה זו היא שעמדה להם, כי זה נסיון גדול ונורא, בזכות זה נגאלו. כן יהיה לעתיד במהרה בימינו, בחבלי משיח לזכותנו ולבחון אותנו בנסיון זה, ועוד כדמיון נסיון זה על הים שראו את מצרים נוסע אחריהם, וכבר היו סמוכים להם, ואין בדרך הטבע שום מקום להינצל מהם, כך שמעתי מאבי אדוני מורי ורבי מאור הגולה (ה"ה חת"ס), ואמר בפירוש שאומר ומסביר כן, לשום על לב בני ביתו שלא נתיימש ח"ו בבוא חבלי המשיח, מי יודע מה יהיה בימים ההם מנסיונות גדולות כאלה אשר יתחמץ לב האדם עליהם בראותו כאלה וכאלה, על כן ראוייה לשום על לב ימי צאתנו מארץ מצרים. עכ"ל.

שבת הגדול - מעלת השבת ויום ארבעה עשר

הנה נס גדול נעשה לבני ישראל בשבת זו, כדאיתא ב'סדר עולם' (פרק ה) שיום ט"ו ניסן, יום יציאת בני ישראל ממצרים, היה ביום חמישי בשבת, נמצא שעשירי לחודש - שלקחו אז 'שה לבית' היה ביום השבת, ונעשה להם נס כפי שהביא הטור (או"ח סימן תל) בשם המדרש 'ולקחו להם כל אחד שה לפסחו, וקשר אותו בכרעי מיטתו, ושאלום המצריים למה זה לכם, והשיבו לשחטו לשם פסח במצות ה' עלינו, והיו שיניהם קהות על ששוחטין את אלהיהן, ולא היו רשאים לומר להם דבר, ועל שם אותו הנס קורין אותו שבת הגדול' (ועי' תוס' שבת פז: ד"ה ואותו).

ידועה קושיית המפרשים, מדוע מייחסים את הנס ליום השבת, ולא ליום י' ניסן שבו ביום אירע הנס, כשאר מועדים שנקבעו ביום החודש שחלו בהם ולא ביום השבוע. ומבאר הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (ליקוטי ג'ך השמטה לשבת הגדול) דמה שקיימו בני ישראל בי' בניסן - משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן של מצווה, ודבקו נשמתם בבורא כל עולמים, היה זה בכוחו של יום השבת שהוא יומא דנשמתא (כמבואר בווה"ק ח"ב רה.), לכן נקבעה לדורות גאולה זו ביום השבת שהוא יומא דנשמתין ואז יוצאים מגלות הנפש.

להם כי אם הטאנו - בשוגג, שהרי עדיין לא ראו שהכל 'הכנה' לטובתם, אבל אנחנו, אם תחלש אמונתנו בשעת הסתר לא יחשב זאת כשוגג אלא העווינו והרשענו במזיד, והטעם, מאחר שאבותינו במצרים לא השבילו נפלאותיך, עדיין לא ראו לנגד עינם את גילוי עומק דרכי ה' שהם אכן עומדים לצאת משם עם כל רכוש זה, על כן וימרו על ים סוף, אבל הדורות שלאחריהם שכבר ראו וידעו את גודל הניסים שעשה הקב"ה לאבותיהם במצרים, אם כן יש להם להבין ולדעת כי כל קושי אינו כי אם הקדמה והכנה לרוב הטובה שקרובה לבוא עליהם, ואם כן 'מה יתאונן אדם חי'.

ובזה יתבאר מה שמצינו בהלכות הפסח, שהנה נפסק בשו"ע (או"ח תעה א) שאין דין 'הסיבה' באכילת 'מרור', כיוון דהסיבה באה לרמוז על דרך חרות, ואילו המרור מרמוז על גלות ולא על חרות, ומעתה צריך ביאור, מדוע ה'כורך' - שהוא מרור (עם מצה), נאכל בהסיבה. ואומרים משם הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע, שמצה מרמזת על 'אמונה' (כדאיתא בווה"ק) דהוא מיכלא דמהימנותא, ומכיוון ש'כורך' יחד עם המרור את ה'מצה' - האמונה בה' אחר, ומאמין שהכל לטובה וה' עמו בכל עת ובכל שעה, בזה גופא תתבטל ממנו כל ה'מרירות', שהרי יודע שגם 'המרור' הוא לטובתו, ושפיר אפשר לו להסב אז בדרך חרות כבני מלכים ט.

יט. הוסיף בה הגאון רבי שלמה קלוגער (בהגש"פ מעשה ידי יוצר) שלכן דווקא הלל היה נוהג לעשות 'כורך', שהרי מצינו בגמ' (ברכות ס.) 'מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר, אמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי, ועליו הכתוב אומר (תהילים קיב ז) משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטוח בה', והיינו שבגודל בטחונו בהשי"ת השריש כן גם בבני ביתו שכל הקורה אינו אלא לטובה, וממילא אין מקום ל'צווחה' כלל, ומשמועה רעה לא יירא, ומהאי טעמא נמי היה 'כורך' את המצה והמרור כאחד להמתיק כל 'מרירות' במיכלא דמהימנותא, וכדרכו בקודש. כ. הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע (לשבת הגדול ד"ה ענין שבת הגדול) הביא בשם הרה"ק ה'יסוד העבודה' זי"ע טעם לשם שבת 'הגדול', משל למלך רם ונישא שהכין סעודה גדולה לכל אוהביו, וכיון שאין עניות במקום עשירות הכינו העבדים את כל צרכי הסעודה בהרחבה גדולה וכיד המלך, וממילא בתום הסעודה נשארו הרבה מאכלים ומשקאות, באו וסיפרו כן לפני המלך, ויצו המלך לחלק את השיריים לאנשי המדינה, ועדיין נשאר משיירי הסעודה ואין זה מן הכבוד להשליך לאשפה את מאכלי המלך, הורה המלך להאכיל את הפושעים היושבים בבית האסורים ולתת להם לאכול ולשתות [ויש להוסיף עוד, שמן הסתם הוציאו אותם מכלאם והושיבו אותם במקום מכובד כדי לאכול מן הסעודה, שהרי אין זה מדרך כבוד לאכול מאכלי המלך בבית האסורים].

והנמשל, למלך מלכי המלכים שלא כלו רחמיו, ולכן יגיע מרחמיו וחסדיו גם אל הפושעים והחוטאים, כדכתיב (תהלים כא יא) 'וסלחת לעוני כי רב הוא', והקשו המפרשים מה הנתנית טעם באומרו 'כי רב הוא', אדרבה אם רבו מעשיו בפשע וסררה מדוע יזכה לסליחה וכפרה, אך להאמור אתי שפיר, דיש לומר שתיבות 'כי רב הוא' קאי על חסדי ה' שהמה מרובים למאד, וכדי שלא ילכו לאיבוד צריך להשתמש בהם אף לחוטאים ופושעים. ובה מפרש ה'בית אברהם' דלכן נקראת השבת 'שבת הגדול', כי גדול וקדוש הוא השבת לחסות תחת כנפיו אפילו לפחות שבפחותים, לפושעים ולמורדים - לטהרם ולהכניסם לחג הקדוש.

באר הפרשה - פסח

ומבער ומבטל בליבו כל מעשיו הרעים, אז הוא עת רצון לפני הבורא ברוך הוא יותר מכל השנה, והבא ליטהר מסייעין אותו. ולזה בשעה השישית שאז נפסק ענין חמץ הרומז ליצה"ר (ונעשה אז מח' לה') ואז מתחיל ענין מצה שתלוי ברעיה דה', לרמז כי הרוצה ליעול בתשובה יעול (מנחות כט:), ואז הוא עת רצון, כמ"ש.

כתב הגה"ק רבי עקיבא איגר זי"ע ב'מכתב' (מכתבי רעק"א יב) וז"ל. 'גם צריך להזכיר בענין ערב פסח, כי בזמן שהיו ישראל שרוים על אדמתן היה לנו יום טוב בשמחה ובשחיטת פסח וקריאת הלל, וכעת בעונותינו צריכים עכ"פ לעשות זכר לזה ולנהוג בו קדושת היום, להיות ירא וחרד ועוסק במצות כל היום בביעור ובביטול חמץ ותיקון והכנת הסדר', עכ"ל. ומתוך דבריו למדנו ענין 'וגילו ברעדה', מצד אחד הוא עת שמחה וששון מחמת הקרבת קרבן פסח, לאידך, יש לנו להיות בחרדת קודש על ידי ביעור החמץ - כפשוטו, וכמדרשו דקאי על עקירת היצר הרע מתוך לבו של אדם.

ה'לבוש' (סימן תל סעף א) ביאר, שלכן נקראת שבת הגדול כי היא הקדמה לגאולה"א, שנאמר בה (מלאכי ג כג) 'הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול' והנורא, והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם'.

איתא ב'אוהב ישראל' זי"ע נשגבות בקדושת שבת זו (הובא בספרו שם), דהנה מבואר בזוה"ק (ה"ב סג): 'מיניה מתברכין כל שיתא יומין', פירוש שכל ימות השבוע יונקים מקדושת השבת שלפניו, אולם כל השבתות בולן יונקות כוחן משבת הגדול ושבת שובה, הרי שכל השבתות של כל השנה גנוזות בגוויה.

ומה גדול וקדוש יום ארבעה עשר בניסן, וכמו שמצינו נוראות בספר 'בת עין' (דרוש לפסח, בפר' מצורע) על סגולת הזמן להתקרב אל הבורא ית"ש, וז"ל, ואפשר לומר שזה ענין ערב פסח בשעה שישית... וזמן ביעור לכל הוא, וכשארם חוזר בתשובה שלימה לפני ית'

שמעתי מאחד מנכדי הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע שזקנו היה חוזר בכל עת על דברי הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, שלכאורה קשה, וכי מה ייחוסה של שבת זו שנקראת 'גדולה', והרי כל שבת ושבת 'גדולה' היא, וכמו שאומרים בברכת 'רצה והחליצנו' - כי זה יום גדול וקדוש הוא לפניך, אם כן מהי מעלתה של שבת הגדול, אלא, שיום שבת זה הוא הגדול שבגדולים'.

כא. מן העניין להביא מה שכתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות רמז: ד"ה בהפטר) לפרש בלשון הכתוב (מלאכי ג ד) 'וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות', והוא תחילת ה'הפטרה' לשבת הגדול, שהנה יום חנוכת המשכן היה בא' ניסן שחל באותה שנה ביום ראשון (שבת פז): נמצא שפסח באותה שנה חל במוצ"ש, כמו כן 'פסח גלגל' בשנה הראשונה לביאת בני ישראל לארץ ישראל היה במוצאי שבת (עיי"ש), גם תחילת נשיאותו של הלל, שעיי"ז חזרה קרן מלכות בית דוד למקומה, היתה בערב פסח שחל בשבת (פסחים סו.), וכתב החת"ס מזה נראה שזמן כזה ראוי לגאולה יותר, ועפיי"ז מבאר בלשון הכתוב וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם - כימים שנברא בהם העולם (שהתחיל ביום ראשון) וכשנים קדמוניות - כמו שהיה בשנים קדמוניות.

ו'שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד' ה"ה הרה"ק ה'אמרי נועם' (פקודי ד"ה ביום) וז"ל, קביעות שנה זו בה חל ערב פסח בשבת היא דבר חשוב ויקר מאוד, כי גם הגאולה העתידה תהיה בקביעות כזו, עכ"ל, ומאריך להביא ככל האמור בדברי החת"ס, ומסיים 'הראיתי לפניך שקביעות כזו מסוגלת לישועת ישראל, כן יתן ה' ברחמיו, אמן'.

הוסיף על כך בנו הרה"ק ה'עטרת ישועה' זי"ע בהקדם דברי הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימינוב זי"ע (מנחם ציון) אשר הגאולה העתידה תהיה בערב פסח שחל בשבת, וטעמו ונימוקו עמו, שהלא אמרו חז"ל (עירובין מג:) 'כבר מובטח להן לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטורח', והרי הגאולה העתידה תהיה ביו"ט ראשון של פסח, וכיצד יוכל אליהו הנביא לבשר טוב יום מקודם - והרי אינו בא בערב יו"ט מפני הטורח, אכן בהאי שתא אין 'טורח' בערב יו"ט כי שבת היום לה', וממילא יכול להופיע בשב"ק ערב פסח איש טוב לבשר טוב על ביאת משיח צדקנו למחרת ביו"ט ראשון. הוסיף על כך ה'עטרת ישועה', שזהו שאמרו חז"ל (שבת קיח:): 'אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים', כי נכלל בכוונתם שיהיו ישראל משמרין שתי שבתות ביחד זו אחר זו, ולא יתכן כזאת אלא בשנה שחל פסח במוצ"ש, כי גם פסח נקרא שבת, וכדכתיב (ויקרא כג טו) 'וספרתם לכם ממחרת השבת', נמצא ששבת ופסח למחרתו הינם ב' שבתות, והגאולה תהיה בשנה שיש בה ב' שבתות ביחד, וכן יהי רצון שנזכה לזה, ועוד בהאי שתא נאכל מן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון.

היום בתקופת תמוז, 'וראו' כל העם את דינו של הקב"ה במצרים), דכתיב (תהלים קל"ט יב) 'ולילה כיום יאיר כחשכה כאורה', ואף לדור דורים מאיר לנו הקב"ה בלילה הזה ברוח וגשם, מוטל עלינו להכין עצמנו לזכות לקבל וליהנות מהאור הנורא הלילה²¹, וכך המשיל הרה"ק ה'עבודת ישראל' זי"ע (לשנה"ג), כי כשם שא"א ליהנות מאור השמש הזורחת בקרניה אא"כ יפתח תחילה את שערי דלתותיו²² וחלונות הבית, 'שאם יהיו סתומים לא תוכל החמה לזרוח להבית' ויהא חלקו בין הכסילים ההולכים בחושך ח"ו, כך על האדם להכין את עצמו מבעוד מועד כדי שיוכל לקבל את האור הגדול שעתידי לזרוח.

ובלשון הרה"ק ה'שם משמואל' זי"ע (ויקרא תרע"א בסופו) ולפי טהרת הלב²³ ויחוד המעשה שבימים אלו זוכין אה"כ להארה אלוקית בימי הפסח.

ולא עוד, אלא שעל ידי ה'הכנה' יזכה שיהיה האור הגדול בר קיימא, וישאר אצלו רישומא דקדושה והתעלות מחג הפסח לכל השנה²⁴. וכמו שביאר הרה"ק

עוד הבטחה גדולה הבטיח הגה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי זי"ע הי"ד, שכל מי שילמד את מכתבו בכל שנה ובפרט בערבי פסחים 'מובטח שהוא ניצול כל אותו השנה, מכל מכשול ומיתה משונה ושום אונס, ואל ימשלו בו אויביו, וכל שונאיו יפלו תחתיו, ובכל אשר יפנה יצליח וישכיל'.

והגם שבמושכל ראשון נראים הדברים כעמוקים ובלתי מובנים, אעפ"כ יתאמץ האדם לעיין בו. וכאשר ילמד את המכתב במתינות וביישוב הדעת יראה שאפשר להבין את דבריו הקדושים בדרך הפשט, ולכן נכון מאד לכל אשר בשם ישראל יכונה ללמוד מכתב קדשו עכ"פ פעם אחת בשנה - בערבי פסחים, ויזכה לשמירה יתירה בכל דרכיו²⁵.

והנה עומדים אנו סמוך ונראה ליל הסדר - אשר בו לילה כיום יאיר, וכך איתא בזה"ק (ח"ב לה). 'ותנא הוה נהיר ליליא כיומא דתקופה דתמוז, וחמא כל עמא דינוי דקוב"ה (אותו הלילה היה האור מאיר כבצרהי

כב. סיפר כ"ק אדמו"ר מערלוי זי"ע, שבשנות האימה במלחמת העולם השנייה איקלע באחד מימי חודש אלול לסכנה גדולה, וכפסע היה בינו לבין המוות, ולפתע נזכר שבאותה שנה עדיין לא למד את מכתבו של הגר"ש, מיד פרש לצד ולמד את המכתב, ומאז זכה לסייעתא דשמיא בכל דרכיו, עד שניצל מצפרני הרשעים הארורים. עוד סיפר על זקנו ה'התעוררות תשובה' זצ"ל, שכבן צ"ד שנה היה בפטירתו זקן ושבע ימים, ומדי שנה בשנה הקפיד ללמוד את מכתבו של הגר"ש מאוסטרופולי, בשנתו האחרונה עלי אדמות לא הספיק ללמוד את המכתב, ובאותה שנה נסתלק לגנוזי מרומים, כי לא היתה לו ההבטחה להישמר מכל נזק באותה שנה. כג. מסופר על הרה"ק רבי יואל מסאטמאר זי"ע, שפעם נכנסו אליו עסקנים בחודש ניסן ורצו לדבר עמו בעניני ממונות של מוסדותיו הקדושים, אך הוא סירב לקבלם ונימוקו עמו, כי אמר הרה"ק רבי יהושע מקראלי זי"ע מי שאינו זוכה לרוח הקודש בליל הסדר אינו בגדר אנושי [והגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל גאב"ד ירושלים ת"ו שהיה מצאצאי הרה"ק מקראלי, מסר בשם זקינו בנוסחא חריפה הרבה יותר 'מי שאינו זוכה לגילוי אליהו בליל הסדר וביום הכיפורים סימן מובהק הוא שלא עמדו רגליו על הר סיני, ובודאי התכוון בזה לעורר את עדת מרעיתו להתכונן כראוי לקראת ליל הסדר], ובכך אמר לאלו שביקשו לדבר עמו בענייני ממונות שיבואו אליו אחרי החג. כד. נהגו ישראל קדושים לפתוח דלת הבית לפני אמירת 'שפוך חמתך', ומקובל כי הוא פתיחת דלת לאליהו הנביא שיבוא ויגאלנו במהרה בימינו, וידועה הקושיא, וכי אליהו הנביא שהוא 'מלאך' נצרך לפתיחת הדלת, והרי אין הדלת מעכבת בעדו מאומה... אלא מבאר ה'נפש חיה', שאכן אליהו הנביא בעצמו אינו נצרך לפתיחת הדלת בכדי להיכנס לבית, אבל אנו זקוקים לפתיחת הדלת כדי שיכנס אליהו בקרבנו... אם נפתח לו דלתי לבנו ייכנס ויאיר לנו בזה הלילה, ואם לאו...

כה. פעם שאל הרה"ק מקאברין זי"ע בערב חג הפסח את אחד החסידים האם כבר יש לו אתרוג לכבוד החג, תמה הלה ושאל, מה ענין אתרוג לחג הפסח... אמר לו הרבי, 'אתרוג - דא ליבא' (תיקו"ז כט.), ובזה פסח וסוכות שווים שצריך להכין את הלב לקראת היום טוב (בית אברהם סוכות ד"ה האתרוג).

כו. וכבר איתא מהרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (קמ"ד): לפרש במשמעות 'זמן חרותנו' שהוא מלשון 'חרות על הלוחות' (שמות לב טז), כלומר שיהיה החג חרות וחוקק בלוחות הלב לאורך ימים. וכמו שאמר אביו הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע 'שהוא סדר של כל השנה להיות רישומו ניכר, וזכרונו - זכר ליציאת מצרים כל ימי חיך'...

באר הפרשה - פסח

להכין את ה'כלי' לקבל את האורות העליונים, אבל לאחר הפסח - אין 'מפטירין' ואומרים הוציאו כלים, כי אם לא יבין עצמו קודם הפסח לא ישארו אצלו ההארות הנשגבות שזוכים להם בליל הסדר. זרק אם יתבונן על ידי ה'עדות והחוקים' יזכה שיהא להם קיום יי וישארו בקרבו לאורך ימים^כ, ואז יזכה כי יהיה ה'סדר' - 'סדר' לכל השנה.

לילה כיום יאיר - גודל הקדושה הבאה עלינו בלילה הזה איתא בזה"ק (ח"ב מ:): שהקב"ה וכל הפמליא של מעלה יורדים לחוות בנועם זיו עבודת בני ישראל בלילה הזה^{כט} (וע"ע ב'פרי עין חיים' שער חג המצות פרק א ופרק ח), ונמצא שהאדם יושב בביתו לפני מלך מלכי המלכים פשוטו כמשמעו ממש^ל, והקב"ה כביכול עומד על גביו.

ה'בת עין' זי"ע (פסח ד"ה חכם) במאמר שבהגדה של פסח 'חכם מה הוא אומר, מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלוקינו אתכם, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן', כי הנה איתא מהאר"י הק' (פע"ח שער חג המצות פ"א) שהארות ליל הסדר יורדים מן השמים באיתערותא דלעילא ובבחי' 'דילוג', וכל אחד מישראל יכול לזכות להשגות גדולות ונפלאות למעלה מכפי מדרגתו, וממילא שואל ה'בן החכם' מה העדות והחוקים - מה צורך יש בהכנה בתורה ובמצוות ולעשות את עצמו 'כלי קיבול' לכל אותם הארות, והרי אף בלא הכנה יוכל לזכות בהם. ועל כך עונים לו 'אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן', ומלשון 'אפיקו מן' (פסחים קי"ט:), ונרמז בזה על ענין ה'כלים' ['מאן' בלשון הגמ' היינו כלי], ור"ל, שאכן בפסח עצמו ניתן להוציא מבחי' כלי - שאין צריך

וכבר איתא מהרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (לשבת הגדול) וז"ל, 'ליל שימורים הוא לה', פירוש, הלילה הזאת יש בה כח לתת שמירה על כל הלילות מכל השנה, וזה לשון רבים 'שמורים' קאי על כל הלילות. כז. ויזכור דברי הרה"ק ה'אמרי חיים' זי"ע כי 'ליל שימורים' הוא כעין הנקרא 'קופסת שימורים' (Tin can), כלומר, כפי שהרוצה לְשַׁמֵּר דבר מאכל לזמן ארוך שיעמוד 'בחיותו' הרי הוא מניחו בתוך קופסה וסוגרו היטב היטב לבל ישלוט בו האוויר, ואז יעמוד לאורך ימים, כך צריך האדם לשמר בקרבו ולאגור את כל אוצרות הקדושה מליל הסדר לכל השנה כולה.

מעין זה אמר הרה"ק רבי לייבל איגר זי"ע (ראה כעיי"ז ב'תורת אמת' שנת תרכ"ז ליל ראשון) דלכן אוכלים ביצה בליל הסדר (עי' רמ"א סי' תעו סעיף ב), לרמז לנו שנלמד מטבע הביצה, שהנה תכליתה הוא - להוציא ממנה אפרוח, אך בפועל לא יולד אפרוח אלא אם כן תשב התרנגולת על הביצה ותחמם אותה, ואם לא יעשו בה מאומה לא יצא אפרוח לעולם, כמו כן, ביד האדם לזכות להרבה השפעות בליל הסדר, אך כל זה בתנאי קודם למעשה, שיתייגע ויחמם לאורך ימים בקרבו את האור הגדול, שישאר רושם ממנו, ובלאו הכי יהא הכל לשעתו ותו לא מידי.

הסמיך לזה הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (א"א תרע"ה) מדברי חז"ל (ביצה ב:): 'כל ביצה דמתילדא האידנא מאתמול גמרה לה'. כי כדי שיזכה האדם שאכן 'תגמר' הביצה כלומר שתבוא לידי תכליתה, עליו להיות מוכן ומזומן מאתמול, היינו להכין עצמו בהכנה כראוי (ולכן מניחים ביצה בקערה, עיי"ש).

כח. וכמו שביאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (בא תרנ"ט ד"ה בפסוק) בלשון הכתוב (שמות יב לד) 'וישא העם את בצקו טרם יחמץ משארותם צרורות בשמלותם על שכמם', כי משארותם היינו מלשון 'נשאר', והכוונה, שנשתייר בהם רושם מהמצווה, וכיצד באו לידי כך, ע"י שחיבבו את המצווה, וכדאיתא במכילתא לפרש למה נשאו את שיירי המצה בשמלותם, וכי לא היה להם בהמות, אלא לחבב את המצווה. ומבאר השפ"א כי כאשר עושין המצוות ברוב אהבה ותשוקה נשארת הארת המצוה בנפש האדם.

כט. לפני כמה שנים, בעת שמכר הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצוק"ל את החמץ אצל הגאון רבי שמואל הלוי וואזנער זצוק"ל כמנהגו, אמר לו בלכתו, שיעזור השי"ת ונזכה מחר [בליל הסדר] להשראת השכינה, נענה הרב וואזנער ואמר להשראת השכינה ודאי נזכה, שכך מבואר בזה"ק שכל הפמליא של מעלה באים לשמוע סיפור יציאת מצרים מישראל, אבל צריך לבקש לזכות שהשראת השכינה תישאר אצלנו לאורך ימים ולא תסתלק חלילה... ל. שמעתי מחכם אחד, שבכל השנה אמרו בגמרא (ברכות ג.) 'אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם' אך כל זה אינו אלא בכל השנה, משא"כ בלילי פסחים, כי אז אכן יושבים על שולחן אבינו שבשמים. וכעין מה שמצינו להלכה (שו"ע סי' תע"ז ס"ב ובמ"ב סק"ח) שביליל הסדר 'אתכא דרחמנא סמכינן' - סמוכים אנו על 'שולחן הקב"ה'.

תעג סקע"א) שאין יושבים בהסיבה בעת אמירת ההגדה, ויש שנתנו טעם לדבר, מפני שהקב"ה עומד על גבינו, וכביכול הרי אנו כתלמיד אצל רבו שאינו מסיב לי.

נוראות כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות לשב"ג תקס"ב ד"ה כי תבואו) דבתי בני ישראל נהפכים בזה הלילה ל'בית המקדש' ממש, בו נאמר 'מועט מחזיק את המרובה' - עומדים צפופים ומשתחוים רוחים, ומעולם לא אמר אדם צר לי המקום, גם המזון נתברך בו להיות מועט מספיק לרבים, ובוה מבאר מדוע מכריזים בבית פנימה 'כל דכפין יתי ויכול', והלא מן הראוי היה להכריז כן מיד אחר תפילת ערבית - בעודו בביהכ"ס, למען ישמעוהו העניים הרעבים, אלא (ו"ל) כי מקום הקדושה אינו מחזיק מקום בעולם הזה הגשמי כלל... וזה אני חושב במאמר 'כהא לחמא עניא די אכלו אבהתנא' (היינו ש)זה הוא המאכל של עינוי ועוני

וכן פירש הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (ליום ב' הפסח ד"ה בלילה ההוא) בלשון המשנה (פסחים קיד.) 'הביאו לפניו, וכן (שם קטז.) 'מוזגין לו' וכדומה, [ומדוע נקמו 'לפניו' - לשון נסתר, אלא ד']לפניו' קאי על הקב"ה"לא, מביאים לפניו סדר מצוות הלילה בשעה הזאת, וישראל הם המביאים והמוזגין לפני המלך הקב"ה, וזהו 'לפניו' כדאמרינן 'ונאמר לפניו שירה חדשה' לב.

עוד מביא ה'תפארת שלמה' (שב"ג בד"ה מצות תאכל) את דברי הוזה"ק (ויקהל קצו.) עה"כ (אסתר ז, ח) 'והמלך שב מגינת הביתן' שבכל לילה בהגיע שעת חצות, הקב"ה נכנס ל'גן עדן' ומשתעשע עם הצדיקים שם. אבל בלילה זה יורד הוא כביכול להיות עם בני ישראל העושים רצונו במצוות הלילה בעולם הזה.

ואין אלו הפלגות בעלמא, אלא שהם נוגעים להלכה ולמעשה, וכפי שכתב השל"ה (הובא במשנ"ב סימן

לא. יסוד לדבריו מצינו כבר בדברי רבינו הרמב"ן על הפסוק (בא יב מב) 'שמורים לכל בני ישראל לדורותם' וז"ל, שישמרו אותו לעבוד בו לפניו באכילת הפסח וזכירת הנסים, ולתת הלל והודאה לשמו, עכ"ל.

לב. מקובל על הרה"ק רבי יחיאל מאיר מגוסטינין זי"ע שלא היה יכול לישן בליל הסדר, והסביר טעמו במשל, לאחד שנודע לו ששמו עלה בהגלת ה'לוטו' וזכה בסכום עצום של רבבות אלפי דינרי זהב, הרי פשוט הדבר שמרוב אושר והתרגשות לא יוכל האיש להירדם, והכי נמי בחג המצות מתעשר כל יהודי בעשירות נפלאה ברוחניות, ומי יכול לישן בעת כזאת.

לג. על הגאון רבי שמעון שקאפ זצ"ל מקובל, שבלייל הסדר היה עושה 'תענית דיבור' לבלתי יכשל בדיבורים בטלים, וטעמו ונימוקו עמו, דהא כתיב (שמות יב יב) 'ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה' - דהיינו הלילה שאנו עומדים בו עכשיו, ודרשו חז"ל 'ועברתי - אני ולא מלאך אני ולא שרף', נמצא שהקב"ה בכבודו ובעצמו שוכן בתוכנו, ואיך יעז בשר ודם לדבר לפני המלך דברים של מה בכך.

וכבר כתב השל"ה הק' (מסכת פסחים, נר מצוה) בזה"ל, על כן ראוי לאדם להיות נזהר שלא ידבר בלילה זו שום שיחה משיחת חולין, ויזהיר בני ביתו על זה, ולא יהיו נפרדים מדבקות השי"ת רגע כמימרא, רק יתעסקו הכל במצוות הלילה הזה ובסיפורי ניסי מצרים לפרסם אותם לבני ביתו.

ומהאי טעמא מפרש ה'ערוגת הבושם' זי"ע (הגדת 'הלל נרצה' הא לחמא), שעל כן פותחים את ההגדה באמירת 'הא לחמא עניא' בלשון ארמי, ללמדנו שבלייל הסדר אין האדם זקוק למלאכי השרת שיעלו את תפלתו לפני כסא הכבוד, ואין זה כשאר תפילות שאמרו חז"ל (שבת יב:) 'כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו, לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי', מפני שהשכינה שורה בביתו של כל יהודי ויהודי, והוא יתב"ש שומע ומאזין בכבודו ובעצמו לדברי בני ישראל ולכן אפשר להתפלל אף בלשון ארמי [כעין המבואר שם, דבחולה אפשר להתפלל בלשון ארמי כי שכינה למעלה מראשותיו].

הוסיף על כך חכם אחד, שלכן אומרים בסיום הסדר פיוט 'חד גדיא' שגם הוא בלשון ארמי, כדי ללמדנו שהשכינה הקדושה בתוכנו מרישא ועד גמירא, ובכל זמן עריכת ליל הסדר יש השראת השכינה בבתי ישראל.

ולא זו בלבד, אלא מובא משמיה דה'חווה' מלובלין זי"ע, שעל כן תיקנו לומר 'חד גדיא' בלשון ארמי שהוא 'לחש' כנגד עין הרע, כי אחרי התגלות והארה כזאת איכא למיחש שמא יקנאו המלאכים בכנסת ישראל, ועל כן הקדימו רפואה למכה לבטל הנזק שבא על ידי עין רעה, ולמדנו מכאן שבני ישראל מתעלים במעלה גבוהה מעל גבוהה עד שיש לחשוש שמא יקנאו בהם המלאכים, והדברים מלהיבים.

באר הפרשה - פסח

תורה, ומסיים וליל שימורים הוא כיום הכיפורים בזה הענין, ומעם שניהם נסתר.

זכה גדולה היא 'רוח המהרה' היוורדת בליל זה על בני ישראל, עד שהביאו הפוסקים (ט"ו ומנ"א או"ח סימן תעב סק"ב) את דברי המהרי"ל (הלכות סדר ההגדה עמוד פח), שבלייל פסח מותר להניח על השולחן משכונות של גוים ולשמות בראייתם, ורבים תמהו, דאף שאולי מצד הדין ליכא איסורא ליהנות מצד הנחתם על השולחן, אך מסברא אין ראוי שיעלה דבר שמא של גוי על שלחן מלכים זה שלחן הסדר אשר לפני ה'. ומבאר ה'חתם סופר' בדרשותיו (שבה"ג, ח"ב דף רנה) שהקב"ה השפיע קדושה על בני ישראל בלילה ההוא עד שנתבטלו כל כוחות הטומאה בתתק"ס חלקי הקדושה (כי תתק"ס היינו שיעור מקוה, וזה טיהר הכלים). ולכן בכל ליל פסח מותר להשתמש במשכונות של עכו"ם, כי חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יוצא בפועל ממש בכל שנה ושנה ממצרים, ונמצא עומד באותו מקום ובאותו זמן, לכן גם עתה בזמן הזה אין שולט בנו כח הטומאה, וכלשון החת"ס ולכן בכל ליל פסח מותר להשתמש במשכונות

שאכלו במצרים מחמת רעבון ועינוי, והוא בעצמו המאכל שאנו אוכלים ושמחים בו בהיות ברכת ה' חופה עלינו בספרנו ניסיו ונפלאותיו. ולא עוד אלא אעפ"י שלא חבנו אלא (כדי) צרכינו, מ"מ - כל דכפין ייתי וייכול, וכל דצריך ייתי ויפסח, ויהי' מספיק לכל הבאים... [ובמקום אחר כתב תשלוט בו הברכה ויתרבה כמו שהיה אצל אלישע והאשה השונמית ב'אסוך שמן']. גם דירתנו ומקום מושבנו לא יהיה החוק לכל הבא, כי להיות עתה ביתנו מקום קדוש שמו הגדול, וספור נפלאותיו הרי הוא מעין ארץ הקדושה, כי עתידים בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל לקבוע בארץ ישראל (מגילה כט.), והיינו השתא הכא לשנה הבאה תהי' הבית הזה קבוע בארץ ישראל.

צא ולמד מדברי מהר"ל (הגש"פ ענין לבישת הקיטל) נוהגים ללבוש בגד לבן בליל פסח לעבודת הסדר כמו שהיה הכה"ג לובש בגדי לבן בהכנסו לפני ולפנים ביוה"כ... כי מעלת וקדושת כל יהודי ויהודי בלילה זה הוא כהוגמת הכהן גדול בעת שנכנס לקדשי קדשים ביום הכיפורים^{לד}, ומאריך בענינים וסודות עמוקים וסתרי

לד. בזה הסבירו מנהג צדיקי בית בעלזא זי"ע, שהיו נוהגים לספוק כף על כף קודם אמירת 'מה נשתנה', והיינו טעמא, כי הכהן גדול נצטווה ללבוש מעיל שתלויים בו פעמונים ומפורש טעמא בקרא (שמות כח לה) 'ונשמע קולו בבואו אל הקודש', ודומיא להכי סופקים כפיים להשמיע קול בבואו אל הקודש.

מעתה בין נבין גודל האור שזכו לו הצדיקים בליל הסדר, כי התקדשו בקדושה עילאה ביותר עד שלא יכלו להביט בתואר קדושם, וכפי שהעיד הרה"ק ה'אבני נזר' זי"ע על חותנו הרה"ק רבי מנחם מנדל ה'שרף' מקאצק זי"ע שכל השנה היה לו תואר של מלאך ה' צב-אות (תואר זה כותב על חותנו בתשובותיו אבה"ע סימן קכב אות מ) ובסדר ליל פסח היה תואר פניו כאחד משרפי מעלה.

ועוד אמר, כי בליל פסח היה חותנו הקדוש כל כך מורם מזה העולם, מה שאפי' ביום כיפור לא ראו אצלו כזאת, ופעם אחרת אמר כי היה חותנו הקדוש מופשט מענייני העולם וגבוה מהם, עד שבחציו השני של הסדר יצאו מפניו ניצוצי אש ממש (ראה כל זה באביר הרועים אותיות עג, שמד), וידוע שה'אבני נזר' לא היה אומר גוזמאות ולשונו לא היתה 'לשון מליצה' כלל, וכמו"כ חישב מאד בנתינת תוארים, וכל דבריו היו מדודים ומדויקים.

סיפר הגה"צ רבי עקיבא סופר גאב"ד פרעשבורג זצ"ל על זקנו הגה"ק ה'חתם סופר' זי"ע שבלייל הסדר בערו פניו כלפי אש והיו מאירים כשמש בצהרים. וכשיפרו בנותיו של החת"ס להרבנית חוה לאה ע"ה מחברתו בקודש של הגה"ק ה'כתב סופר' זי"ע, כי אי אפשר להביט אל מראה אביהם בלילה זה מגודל האור המבהיק מפניו, סברה כי אך גוזמא היא זו, אולם בבואה לפניו ניסתה ולא יכלה להסתכל בפניו, עד שאמרה שכשם שאי אפשר להביט אל השמש ביקידתה בצהרי היום, כך לא היה אפשר להסתכל בפני חותנה הקדוש.

אגב אורחא, הנה מקום איתנו להתבונן בדרכי הצדיקים, כי הגם שבערו כלפי אש ממש אך מכל מקום סיפרו ביציאת מצרים ולא 'שרפו באש' את המסובים על שולחנם... ומכאן ילמד כל אחד, שאף אם בוער באש ונמצא בעולמות עליונים, וכולו אומר קדושת החג, מ"מ יזהר שלא יבוא מחמת כן לידי כעס ומריבה ולשריפת נשמה בגוף קיים, ודי בהערה זו.

רוב ניסים הפלאת בלילה - בכל שנה ושנה נשפע שפע רב בליל זה

אין לשער ואין לתאר גודל ההארה והשפע הנשפע עלינו בליל זה, עד שכביכול הקב"ה פונה מכל עסקיו אלינו לעשות לנו ניסים בזמן הזה כבימים ההם, וכך איתא במדרש (פנים אחרים, נוסח ב פ"ו) אלוֹקִיָּהּ שֶׁל אוֹמֵהּ זוֹ עֹסֵק הוּא לְהוֹיֹת עוֹשֶׂה לָהֶם נִסִּים בְּלֵילֵהּ הַזֶּה.

ובן איתא ב'תרגום יונתן' (פר' תולדות) על הפסוק (בראשית כו א) 'ויהי כי זקן יצחק ותבהין עיניו מראות - [מתורגם ללה"ק] ויקרא יצחק לעשו בנו הגדול ביום י"ד ניסן, ואמר לו, בני, בלילה הזה משבחים כל משרתי עליון לבורא עולם, ואוצרי שלין מתפתחין ביה לוי - ואוצרות השמים נפתחים לוי'.

ובן שנינו בפרקי דר' אליעזר (פל"ב) שבליל הסדר נפתחין כל שערי שפע ליה'.

של עבונם כי אז מכה ההתלהבות הסיפור יציאת מצרים לא יישלט בנו כח הטומאה אעפ"י שלא נטבלו... והקב"ה הפליא בחסדו ונשא אותם על כנפי נשרים משערי טומאה והביא אותם אל מ"ט שערי קדושה, עכ"ל.

ומבל זה נלמד עוד עד כמה כל מנהגי ישראל שבלילה הק' הזה יסודתם בהררי קודש, ואין לנו שמץ השגה עד כמה הם פועלים בשמים ממעל באופן נשגב. וכמו שכתב המהרי"ל (מנהגים תחילת ליל הסדר) וז"ל. דרש מהר"י סג"ל בתיב (משלי כח יד) 'אשרי אדם מפחד תמיד', וכתב (תהלים קיב ז) 'משמועה רעה לא ירא' קשיין קראי אהרדי. אלא ר"ל, 'מפחד תמיד' אל דבר מצוה לעשותה כתיקונה, כך יהא כל אדם חרד באימה לקיים מאמר חכמים שתקנו מצות הסדר וההגדה, ולא יהא הדבר קל בעיניו, אף אם כמה דברים יש בסדר שנראה בעיני האדם שאין הקפדה בהן, ישכיל בדעתו לקיים, שאין שום דבר ריק בהן ליה'.

לה. שנה אחת כאשר סידר האדמו"ר רבי שלום משאץ זי"ע את קערת ליל הסדר, נענה ואמר, בספרי מקובלים האריכו בסדר עריכת הקערה, היכן לשים ולהניח כל דבר ודבר, כי זה מעורר דין וגבורה, וזה רחמים וחסדים, ברם, אנשים פשוטים אנחנו ואין לנו השגה ועסק בנסתרות, ומכל מקום עלינו לדעת שעל ידי הפעולות והמעשים בעולם הזה גורמים 'מהפכות' בכל העולמות העליונים.

והסביר בדרך משל, לריחיים של חמור, שהבעלים נותן עול על החמור והוא הולך ומושך את האבן הגורמת לגלגל את הריחיים אשר שם החיטים נטחנים, החמור שאינו בר דעת תמה מדוע מוליך אותו בעליו סחור סחור לשאת אבן גדולה ללא תכלית, בשלמא אם היה מבקש ממנו להוליכו לעיר רחוקה ניחא, אך מדוע מתאכזר עליו ומעבידו ומענה אותו בעבודת פרך בחינם, אולם האמת שרק 'חמור' חושב כך, שהרי באמת יש תועלת גדולה בכך, שעל ידי משא האבן גורם לגלגל ולטחון החיטים יפה יפה, ועי"ז ירוויח בעליו את מטה לחמו, כמו"כ אנו, ע"י סידור הקערה פועלים גדולות ונצורות בשמים ממעל, אך בל נהיה כחמורים אשר שכלם רפה ומבטם מצומצם. כמעשה הלזה היה גם אצל הרה"ק הנתיבות שלום זי"ע בעת שסידר את הקערה, ואחד מהמסובים שאלו, מהו עניין 'זרוע - חסד', כיצד הנחת הזרוע פועלת וממשיכה חסד. ענה לו הרבי, הנה יושב לו הטייס הנוהג במטוס (עראפלא"ן), כשהוא משתמש בכפתור מסוים מיד מתרומם המטוס ועולה עד שמי מרומים, וכי הוא מבין כיצד נעשים הדברים, מדוע כפתור זה מרומם אותו ומשנהו מוריד אותו עדי ארץ, לא ולא... (שהרי אינו אלא בקי בתורת ה'הנהגה' אבל הוא לא בנה את המטוס). אלא כך הוא מציאות הדבר, ע"י כפתור זה יארע כן וע"י השני יארע להיפך. כן הוא גם לעניינו, אף אם אינך מבין סוד הדברים אך מאמינים אנו באמונה שלימה שכל פעולה ופעולה פועלת גדולות ונצורות בעולמות העליונים, ומגביהה גם אותנו עד שמי מרומים.

לו. על פי דברי התרגום יהונתן כתב הרה"ק הישמח ישראל זי"ע (תולדות) לפרש מה שנאמר (בראשית כו ו) 'ורבקה אמרה אל יעקב בנה לאמר הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר, שלכאורה צריך ביאור מהו שנאמר ב' פעמים 'לאמור', ומבאר בזה"ל, רק ששמעה מיצחק אבינו עליו השלום, שהיום הזמן גרמא שיוכל כל איש לפתוח פיו לאמר הן בתפילה והן בברכה, כי מתעורר היום רחמים. ובאמת חפץ יצחק לברך את עשו בכח החסד הגדול הזה וכו', וליל התקדש חג יוכל כל אחד לפתוח פיו הן בתפילה והן בברכות, לפי שאז מתעורר רחמים רבים ממקום גבוה מאד נעלה ממילא יוכל כל אחד לפעול לעורר רחמים רבים ולפעול בתפילתו כל טוב. ובכח קדושת 'הזמן' רצה יצחק לברך את עשו אף שבבחי' 'נפש' איננו טוב - יגבר בחי' ה'זמן' להתברך. ואור הזה נתגלה במצרים בחי' אני ולא מלאך אני ולא שרף וכמבואר בארוכה בספה"ק, ובכל שנה בחג הפסח בליל התקדש חג מתעורר זה

באר הפרשה - פסח

הזמן. עכ"ל. ועיי"ש שמפליג ביותר בקדושת הזמן שהוא שווה ליוה"כ, וכשם שביוה"כ אין רשות לשטן לקטרג כך הוא גם בליל שימורים, עיי"ש עוד בהרחבה גדולה.

לז. בהגדה של פסח עם פירוש 'גבורות ישראל' להרה"ק המגיד מקאז'ניץ זי"ע איתא, וז"ל. בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. כי יש סדר לכל אחד מישראל ועת לכל חפץ וכו' וכתבתי לעיל שיש אופן בתוך אופן להשתנות מזלו מרעה לטובה וכו', וזה נקרא יציאת מצרים שיצא מגבוליו לטובה [כי 'מצרים' הוא מלשון מִצְרַיִם וגבולות, שכביכול האדם נמצא בתוך גבול ומחיצות שאינו יכול להיחלץ מהם, וזהו עניין יציאת מצרים - שיוצא מגבוליו ומשתנה מזלו לטובה], ותחילת זה היה במצרים שהיה התחלה לכל הגאולות, ובכל ליל פסח נתגלה ויכולין לבטל כל גזירה רעה להפכו לטובה, עכ"ל (בדרך רמז אמרו כי הנה 'מזל' ר"ת זכר ליציאת מצרים, ולמדנו כי זכרון יציאת מצרים כוחו גדול כנגד המזל).

מין הבאר

כה גדול הוא הלילה עד שכתב ה'פרישה' ריש סימן תע"ג בשם רב עמרם גאון לבאר (קו' הטור ועוד) מדוע אין מברכין בליל פסח 'שעשה נסים' משום דיום ישועה הוא ועדיף מנס, עכ"ל. ונראה כוונתו בפשטות שאם יודו על הנס' אינו אלא ממעט מהנעשה ונפעל בזה הלילה - כי היום יום ישועה כלומר שהכל מתהפך לטובה (ולא רק נס בענין מסוים, אלא בכל הענינים).

בשבת הגדול שנת תקצ"ח לפ"ק (וחזר עליה בשנת תר"ב) דרוש דרש הגה"צ רבי אליהו גוטמאכער זצ"ל הנודע בכינוי 'הצדיק מגריידיץ', דברים חוצבים להבות אש קודש לפני קהל עדת מרעיתו בגודל קדושת ליל הסדר, למוצאי שבת העלה את הדברים על גבי הכתב וציוה לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל.

בדרשתו האריך בגודל סגולת הלילה להיעשות בו ניסים לישראל, ואף מי שנולד במזל רע, בבני - בצער גידול בנים וכדו'. בחיי - בענייני בריאות וכדו', או בממוני - שהיכן שמניח ידו נהפך כחומר חותם, כל חד וחד יש לו להתפלל על זה בלילי פסח - ליל הסדר, ויפעל לשנות מזלו לטוב.

ומבאר בדרך משל לאחד שנתנוהו במקום המוקף חומה גבוהה ובצורה שאין ביכולתו לטפס ולצאת, ואין שום דרך שיוכל לצאת מאפילה לאורה זולתי בהתחכמות גדולה לעשות אפילו נקב אחד, אמנם, אחר שכבר ניקב הנקב, הרי בידו להכות בפטיש סביבות החור ולהרחיבו יותר ויותר, עד שיגיע לבסוף לשבר את כל החומה.

ועל פי זה ביאר, דלכאורה יפלא על מרדכי הצדיק שגזר תענית ביו"ט ראשון של פסח (מגילה טו.), כמו שנאמר (אסתר ד יז) 'ויעבור מרדכי' - שציווה להתענות מי"ד ועד ט"ז ניסן, ומדוע מיהר מרדכי לגזור כבר עתה תענית - לבטל את מצוות הלילה ולהשבית את החג בדבר שאינו צורך השעה, והרי זמן רב עמד לרשותו - והיה אפשר לו לגזור שיתענו אחר החג, כי לא הייתה הגזירה אלא ליום י"ג אדר - בעוד י"א חודשים. וביותר יפלא דהיה לו לקבוע התענית ביום הדין' - ראש השנה ויום הכיפורים שאז 'ספרי חיים וספרי... פתוחים לפניו'.

אלא, שהרי 'מרדכי ידע את כל אשר נעשה', וידע שהגזירה נכתבה ונחתמה בטבעת מלכו של עולם, ולא מלך טיפש - אחשוורוש, גזר להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים אלא הקב"ה גזר כן, ואין עצה ואין תבונה כנגד ה', ולא יועילו שום תפילות ותחנונים לבטל הגזירה. אולם הזמן היחיד שניתן לבקוע כל השערים הוא ליל הסדר, שהוא כדוגמת החור שבחומה, מכיוון שלילה זה נקבע משנים קדמוניות להושיע את ישראל, שהרי ראש האומה אברהם אבינו ע"ה נלחם עם ארבעת המלכים בליל ט"ו בניסן וניצחם, ונאמר שם (בראשית יד טו) 'ויחלק עליהם לילה', והביא רש"י - 'ומדרש אגדה שנחלק הלילה בחציו הראשון נעשה לו נס וחציו השני נשמר ובא לו לחצות לילה של מצרים', ומני אותו הזמן נקבע 'ליל שימורים הוא לדורותם', ועל כן גזר מרדכי תענית דייקא בליל הסדר שהוא הזמן המסוגל לבקוע שערי ברזל ולהרחיב את הפרצה שבחומת הדין. ואפילו גזר דין שיש בו שבועה אפשר לבטלו בזה הלילה.

ובזה מבאר מה שנאמר (ישעי' מט ח) 'כה אמר ה' בעת רצון עניתך וביום ישועה עזרתך', שבעת רצון היינו יום הכיפורים שבו 'עניתך' מלשון עינויים, שגזרתי להתענות בו חמישה עינויים, וביום ישועה היינו ליל הסדר, אזי עזרתך, שהקב"ה עוזר בו להושיע מכל צרה וצוקה.

ומביא משל לאחד שמבקש מרעהו הלוואה אך אין מעות ברשותו לכן שולח אותו לפלוני ידידו שילוה ממנו, והוא יהיה ערב בעדו, ועל דרך זה הזקוק לישועה ומבקש עליה בזה הלילה, הרי אף אם אי אפשר להושיעו ימציאו

דוד ודור ומציריו, ועתה הננו יוצאים ממצרים אלו בכח אותה יציאת מצרים הפועלת פעולתה כהיום הזה בכל שנה ושנה.

והיינו טעמא, כי בליל זה מתעלה כל הבריאה למעלה מהנהגת הטבע, וממילא ביד כל אחד לשנות את מזלו לטובה, ויש שרמזו זאת ב'חץ' - לפי המנהג שעושים מצות 'עגולות', כי העולם הזה הומה לכדור העגול, ובשבירת המצה מרמזים שבלילה הזה יש בידינו בוח לשבור את ההנהגה הטבעית הנרמזת בדבר עגול, ולהתרומם מעל לדרך הטבע.

ובכללם כל אשר נעשה אז חוזר שוב עלינו, וכבר הובא בוזהר הק' (ח"ב לח.) שבלילה זה אור היה להם כ'שמש בצהריים', והגידו צדיקים, שלא דווקא בשנה בה יצאו בני ישראל ממצרים היה כן, אלא בכל שנה ושנה מאיר לנו הלילה באור גדול כשמש בצהריים ממש לט'. וכן מפורש ב'אור החיים' הק' שמדקדק בלשון הפסוק (במדבר כג כב) 'א-ל מוציאים ממצרים' - בלשון הזה, וז"ל. על דרך אומרם ז"ל (פסחים קמ"ז) 'בכל דור

ובכל הדורות זכו בני ישראל לניסים ונפלאות בזה הלילה, החל מאברהם אבינו במלחמתו עם המלכים בלילה זה וניצחם, ככתוב התם (בראשית יד טו) 'ויחלק עליהם לילה'. ובליל פסח התגלה הקב"ה אל יעקב אבינו בחלום הלילה בהיותו אצל לבן, וכן כל חיילי סנחריב מתו בליל הסדר, ועוד ניסים הרבה כמוזכר בפיוט 'ויהי בחצי הלילה'.

בכפתור ופרח יובנו דברי הרה"ק השפת אמת זי"ע (תרל"ח ד"ה כל המרבה) לבאר את הנאמר (איוב ט ז) 'עושה גדולות עד אין חקר ונפלאות עד אין מספר' ולכאורה צ"ב מהו 'אין מספר', כי אף אם הם ריבי רבבות ניסים עדיין יש להם מספר. אלא ביאורו מאחר שבכל שנה ושנה נעשה מחדש ניסים לבני ישראל נמצא שאי אפשר שיהיה להם מספר - שהרי עדיין לא נגמר מנינם. ע"כ. ובה אפשר לבאר הלשון 'ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו מצרים הרי אנו ובנינו משועבדים', שלא נאמר 'היינו משועבדים' בלשון עבר, אלא הרי אנו לשון הווה, כי הכוונה על מצרים של ימינו - כל

לו מן השמים תשועה גדולה ממקום אחר, שכן בכח הלילה להושיעו בוודאי מצרתו. והוא על דרך מעיין שכבר נחפר ויצא ממנו מים בעבר שבנקל ניתן עתה לחופרו ולמצוא מים חיים, וכך בלילה הזה שכבר נעשו בו ניסים לאבותינו אזי קרובה ישועה לבוא (הובא בקובץ 'מוריה' של"ז של"ח [שנה כ"ט א-ב]).

מן הבאר

ובזה ביאר הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע הא דכתיב (שמות יב כז) ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל, וקשה, מדוע לא כתב ואת בתינו הציל, שהרי מדבר על הדור שיצא ממצרים, אלא ביאורו, דאכן, קאי על הבתים שלנו, ואת בתינו הציל, כי גם אנו ניצולים ויוצאים מכל המצרים, ע"י שאנו מספרים בנסים של אותה הלילה.

לח. סיפר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שכאשר היה אביו הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע ילד צעיר לימים שאל פעם את אביו השפת אמת זי"ע, מדוע נוהגים ללבוש 'קיסל' בליל הסדר, השיב לו אביו, שמכיוון שלובשים בגדים חדשים לכבוד ה'יו"ט, ורוצים שלא יתלכלכו הבגדים על כן לובשים כעין סינר (שירצ"ל) בעת האכילה שלא יעלה כתם על הבגדים.

לימים אמר ה'אמרי אמת', שעתה הינו מבין את עומק דברי אביו, כי ב'פסח' יורד ובא שפע גדול לעולם, וכדי שנהיה ראויים לקבל השפע לאורך ימים עלינו להתעטף בבגד זה המזכיר לאדם את יום ה... וימלא יראת שמים, וע"י יראת ה' טהורה ישארו נפשו ונשמתו נקיים לנצח.

לט. הנה כתיב בפרשת בא (יג ה) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר, ולכאורה צ"ב, כי בחז"ל מבואר שזמן הסיפור הוא 'בלילה' ליל ט"ו, בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך... ומדוע קרא לזמן הזה ביום ההוא. ואיתא ב'אור החיים' הקדוש וז"ל. ואמר ביום ההוא הודיע במתק לשון צדיק כי הלילה ההוא יום יקרא, לא לילה. והוא אומר (תהלים קלט יב) ולילה כיום יאיר. ומסיים האור החיים 'ואולי כי סמך ביום ההוא עם והגדת, כי גם נס זה בכלל מצות ההגדה, שמצוה עלינו לספר לבנינו שאותו הלילה היה אור לכל בני ישראל במושבותם.

'ליל הסדר', והנה מעיקרא דדינא צריך ביאור, דהא ה'נס' מחוץ לגבול הטבע הוא, והוא שלא מסדר הבריאה, ואיך שייך 'סדר לנס'. אלא ביאורו, דעצם בריאת העולם בסדרי הטבע הוא מטובת הבורא לברואיו, וכמו שכתוב (תהלים קמח ו) 'ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבור', כי רק כך יודעים הבריות איך ומתי לזרוע ולקצור, וכך נקבע היום למלאכה והלילה למשנה, אבל בלא הנהגת טבע לא מצינו ידיו ורגליו שהרי לא ידעו מתי לעבוד, כי לפעמים יהנו מאור השמש ולפעמים יצטרכו להסתפק באור הלילה, וכן בכל העניינים צריכים הברואים ל'סדר' בעולם, לפיכך קבע הקב"ה גבולות בעולמו. אולם כל הנהגה זו היתה עד ליל ה'סדר', אך מליל ה'סדר' והלאה נתחדשה הנהגת הבריאה - שהמתנהג למעלה מהטבע יתנהג אף הבורא עמו למעלה מדרך הטבע, ואין מעצור בעדו מלהיושע בכל מיני ישועות ורחמים.

כבני חורין - בשמחה וטוב לבב בכל מצב שהוא

כתב ב'סדר היום' בזה"ל, ראוי לכל אדם לענג נפשו וגופו בלילה הזה ולהראות חירות בעצמו, וירחיק מעליו כל דאגה וצער מאי שיש לו ממקום אחר, ואין

ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, על כן אמרו יודעי פנימיות התורה, כי כל ליל פסח מתבררים כוחות הקדושה מהקליפה ונוספים בעם בני ישראל, והיא הבחינה עצמה של יציאת מצרים, והוא אומרו 'א-ל מוציאם', כי לא יציאה ראשונה לבה, אלא בכל שנה ושנה מוציאם בנובר, עכ"ל. נמצא שאף אם יהא האדם בדיוטא התחתונה - כבני ישראל שהיו שקועים בתחתית המדרגה, בעמקי מ"ט שערי טומאה, יש בידו לצאת משם כדרך שהם יצאו, להתעלות ולהתרומם בלילה הזה.

ובן דייק הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע (לפסח פב: ד"ה ליל שימורים) על הפסוק (שמות יב מב) 'ליל שימורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים, וז"ל. נכתב בלשון עתיד, שהוא עתיד להוציאם תמיד בכל שנה בשיבוא הלילה הזאת. הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם' - אף לדורות, כי בכל הדורות מוציא ה' את ישראל ממצרים בלילה הזאת.

כתב מהר"ל (הקדמה ל'גבורות ה') דכמו שיש 'סדר' לטבע כך יש 'סדר' לניסים (והיה מרגלא בפומיה דהחידושי הרי"ם זי"ע לחזור על דבריו הקדושים אלו, הובא באמרי הרי"ם פסח, ועיי"ש). ומבאר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע דלכן נקרא

כה ביאר הגה"ק רבי חיים אלפנדרי זי"ע (הביאו הגה"ק החיד"א בפני דוד תחילת פרשת בא) בלישנא דקרא (תהלים עד טז) 'לך יום אף לך לילה אתה הכינות מאור ושמשי', שהנה מצינו במדרש (בר"ר ו א) על הפסוק (בראשית א ה) 'ויקרא אלוקים לאור יום ולחושך קרא לילה' - אמר רבי אלעזר לעולם אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה אלא על הטובה, ויקרא אלוקים לאור יום ולחושך קרא אלוקים לילה אין כתיב כאן אלא ולחושך קרא לילה' (ולא נזכר מי הוא שקרא לחושך לילה). ולפי זה יש להקשות שהלוא מקרא מלא דיבר הכתוב (שמות יב מב) 'ליל שימורים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא הלילה הזה לה' שימורים לכל בני ישראל לדורותם', והרי שנזכר שמו של הקב"ה על הלילה, אלא כי הלילה הזה מאיר הוא לישראל כמו יום. וזהו שאמר הכתוב לך יום - תמיד נקרא היום שלך, שהקב"ה מייחד שמו רק על היום, אף לך לילה שיש לך גם לילה אחד, הוא הלילה הזה לה', וטעמא מאי משום שאתה הכינות מאור ושמשי, שבליל זה הארת לנו כשמש בצהריים בתקופת תמוז.

בדרך דרש הובא לפרש בשם הגר"א מווילנא זי"ע בכוונת קושיית הבנים 'מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות', שהרי 'לילה' הוא לשון נקיבה, ואילו כעת 'הלילה הזה' בבחינת יום שהוא לשון זכר, ולא עוד אלא שרוב מצוות התורה מתקיימות ביום ולא בלילה, ואילו בפסח עיקר החיוב הוא דייקא בלילה, בליל הסדר [אכילת מצה ומרור, וסיפור יציאת מצרים], אך התשובה לכך היא, שאכן 'הלילה' נקרא 'הזה' בלשון זכר, כי הלילה מאיר כיום, ולכן לא חשוב 'לילה'.

וכך פירש ה'אור החיים' הקדוש (שמות יב ל) מאי דכתיב 'ויקם פרעה לילה', שרק אצל 'פרעה' ואומות העולם הרשעים נחשב ליל הסדר ללילה, אבל אצל כלל ישראל מאיר לילה זה באור יקרות וכזריחת השמש בצהריים. מ. וזהו עיקר העיקרים בליל הסדר להיות שמח בחסדי ה' שהוציאנו ממצרים, וכלשון הזה"ק (ח"ב מ:). הוא הזה"ק שרבים נוהגים לאומרו בתחילת ההגדה) פל בר נש דאשתעי ביציאת מצרים, ובההוא ספור חדי בחדוה, זמין איהו למחדי בשכינתא לעלמא דאתי דהוא חדו מפלא, דהאי איהו בר נש דחדי במריה - כל בן אדם שמספר ביציאת מצרים, ובאותו סיפור

שמח בשמחה, מזומן הוא לשמוח בשכינה לעולם הבא שהוא השמחה מכל, כי אותו אדם שמח באדונו, ופוק חזי שם כמה פעמים נזכר הלשון חזאן בפורקני, חזאן בחדוה.

ועיננו רואות, כי השטן מזמין ומסבב כל מיני תקלות שונות שאי אפשר לפורטם כי רבים הם... והכל בכדי להעכיר את שמחת היום טוב, ולהביא את האדם לידי צער ועגמת נפש, והחכם עיניו בראשו לעמוד על המשמר לדעת שאין זה אלא עצת היצר, ולברוח מן הכעס על עצמו או על אחרים כבורח מפי האש...

מעשה נפלא מסופר על הגאון הגדול רבי יצחק הוטנער זצ"ל שהיה מטבעו מסודר ונקי להפליא, באחת השנים בליל הסדר הזיז אחד מהמסובים את השולחן, ונשפך 'כוס יין מלא כברכת ה'" על הקיטל הלבן הבוהק של רבי יצחק עד ש'אזיל חיוורא ואתי סומקא', ללא כל שהות נענה בשלוות הנפש מופלאה, קיטל ללא יין הרי הוא כיום כיפור'דיגע מחזור (מחזור של יוה"כ) ללא סימני דמעות...

הנה נהגו ב'ליובאוויטש' להחמיר מאוד בזהירות בפסח מאכילת 'שרויה' (געבראקט"ס), ועד כדי כך הוסיפו בזהירות על גבי זהירות שלא להביא מרק לשולחן כל זמן שיש שם מצה. והנה, פעם אחת היה שם איש כפרי שלא ידע מחומרות אלו, והטביל את המצה בתוך ה'בארשט' (משקה העשוי מסלק מבושל), נבהלו כל המסובים, ואילו הרה"ק הרי"צ זי"ע ישב בניחותא ובשלווה כמי שלא אירע דבר, באמרו ואמר מוטב שהמצה תהיה אדומה (מהבארשט) מאשר שיאדימו פניו של יהודי...

ומלבד שיש ללמוד מכאן על הזהירות בכבוד הבריות שלא יבואו לידי בושה וכלימה, נלמד מכאן לקבל כל 'תקלה' בניחותא ובשלווה...

מא. ואף אם מרגיש ש'שערי אורה' ננעלו בפניו והרי הוא כעץ יבש בלא התעוררות הלב אל יפול רוחו בקרבו, אלא ידע כי אין לך חביב לפני המקום כ'לב נשבר'.

וכן הוזה מעשה, עני ואביון מרוד היה רבי שמואל מקארוב זצ"ל [מחשובי תלמידי הרה"ק ה'חזוה' מלובלין זי"ע], קבלה היתה בידו שלא לבקש סיוע ועזר מבשר ודם, ורק אם יבוא אי מי מעצמו ויעניק לו ממתת ידו יקח ויקבל. באחד השנים עמד ר"ש בערבי פסחים כשאין הפרוטה מצויה בכיסו, ולא מצא כסף לקנות אף לכזית מצה וארבע כוסות, ואעפ"כ לא הסכים לעבור ולהפר קבלתו, ואכן לא הלך לבקש מתנת איש, וכך התקרבו ימי החג כשביתו ריקם. בערב פסח בי"ד ניסן נכנס הגביר רבי שלמה קנסקיולי ז"ל אל ה'חזוה' לקבל ברכת רבו, ציוה עליו הרבי לשלוח תיכף את כל צרכי החג להחסיד רבי שמואל, מיד יצא העשיר ומילא עגלה גדולה ביין ומצות וכל טוב בהרחבה גדולה ושלחה אל בית החסיד. העגלה המלאה הגיעה אל ביתו של החסיד שעות מעטות לפני התקדש הליל, לנוכח הרחבה זה נתמלא ר' שמואל בשמחה גדולה ועצומה על שיזכה לקיים את מצות היום בדיצה וחדוה, וביותר היה שש ושמח שלא הוצרך לעבור על הקבלה שלו ולא ביקש נדבה מאיש. לאחר התפילה חזר לביתו מתוך התרוממות הרוח ושמחה, וכך ערך את ליל הסדר במוחין גדולים ונשגבים עד מאד, והרגיש בנפשו שמעולם לא זכה לערוך סדר כזה...

ויהי ממחרת - בליל שני של פסח, ויפל אלוקים תרדמה על ר' שמואל, ויפקח את עיניו סמוך לחצות לילה - כשהוא עומד לפני תפילת ערבית, כאשר התעורר בבהלה הוצרך למהר להתפלל תפלת ערבית ובאמירת הגדה ושאר סדרי הלילה כדי שיספיק לאכול את האפיקומן לפני חצות (כמנהגו להקפיד אף בליל יו"ט שני של גלויות לאכול אפיקומן קודם חצות), ומה מאד התעצב אל לבו על 'סדר' זה שערך בחפזון ומהירות.

ויהי אחר הדברים האלה בנסעו אל רבו ה'חזוה' ונכנס אל הקודש, פתח הרבי ואמר 'בואו נחשב ונראה את הסדרים שעשה רבי שמואל, הסדר הראשון היה במוחות גבוהים כשהוא משוטט בשמי עליונים - זה אינו התכלית. אולם בסדר השני שערך, אין בעולם מי שיוכל לערוך סדר קדוש ונעלה כזה...'. היינו, שה'סדר' שנערך בלב נשבר ובלא חשק נתקבל בשמים לרחמים ולרצון יותר מהסדר שנערך ברוח מרוממת.

ורבות יש להתעורר ולהתחזק ממה שמצינו ברש"י על הכתוב (שמות לד כט) 'ומשה לא ידע כי קרן עור פניו בדברו אתו', וכתב רש"י, 'ומהיכן זכה משה לקרני ההוד, רבותינו אמרו מן המערה שנתן הקב"ה ידו על פניו שנאמר (שם לג כב) ושכותי כפי', שהנה משה רבינו זכה לראות מה שאין הפה יכול לדבר ואין הלב יכול להשיג, וכמו שנאמר 'וראית את אחורי', וכן 'קשר תפילין הראה לעניו', אך מכל אלו לא זכה לקרני ההוד, אלא קרן עור פניו דווקא מאותו הזמן בו הניח הקב"ה כפו עליו שלא יוכל לראות, כי עיקר העלייה הוא מזמן ההסתר והחשכות ולא מהגילויים וההארות. מב. וכך אמרו לבאר בפסוק (שמות יג ז) 'ולא יראה לך חמץ, ולא יראה לך שאור', שלא תראה על פניו של אדם כל חמיצות (פארזויערקייט), רק יהיה תמיד מלא שמחת חיים, בכל מצב ובכל זמן.

צריך לומר שלא יעורר עתה מחדש שום קטטה והגדת לבנג' - זמן השרשת האמונה בקרבנו וביוצאי חלציו ומריבה^מ, אלא הכל יהיה שלום והנחה^מ, ולא יתן מעיקרי מצוות היום הוא מצוות 'והגדת לבנג' - סיפור פתחון לבעל דין לחלוק^מ. עכ"ל^מ.

ונתנו רמז לדבר כי 'שמייכל' (חיוך) ר"ת לא יראה ימצא לך משהו שאור כלל... אמנם לזה אמרו חז"ל (פסחים ה:): 'שלך אי אתה רואה אבל של אחרים אתה רואה', כשיש לאחרים איזהו צרה או צוקה הגורמת לו להיות פארזויער^ט (בחמיצות, כלומר בסבר פנים מרות) 'אתה רואה' אותו, עליך לראות ולהבין את צערו, ועשה כל טצדקי להסיר מעליו כל כאב וצער ולהעלות על פניו שמחה ותענוג. שמעתי מנכד הגה"צ רבי בנימין ראבינאוויטץ זצ"ל חבר בד"ץ 'העדה החרדית' בירושלים עיה"ק ת"ו, שבליל הסדר הקפיד זקנו מאד על אכילת מצה של אפיקומן קודם חצות, כדעת הסוברים (עי' בטור ושו"ע סימן תעז) שמצוותה רק עד חצות, שנה אחת נתארכה אמירת ההגדה יותר מבכל שנה, ונטלו ידים לאכילת כזית מצה ראשונה כעשרים דקות לפני חצות הלילה, מיד קמו שנים מיוצאי חלציו ומיהרו אל המטבח להגיש את צרכי הסעודה בחפזון כדי שיוכלו להספיק אכילת אפיקומן לפני חצות, אך משהבחין בהם הגר"ב הורה להם לחזור תיכף למקומותיהם, והסביר להם, שהרי הרבנית הכינה ובישלה את מאכלי ביגיעה ובעמל, ויש לחשוש שמא תבוא הרבנית לידי צער בראותה שאוכלים אותם בחפזון ובחטף, ודבר פשוט הוא, שכל החומרות שנוהגים בליל הסדר אינן שוות מאומה כנגד אנחה אחת של יהודי...

מג. חידוש נפלא כתב הגה"ק רבי אליעזר נחמן פואה זי"ע, תלמידו של הרמ"ע מפאנו, בפירושו על ההגדה 'מדרש בחידוש' על מה שאמר רבן גמליאל 'כל שלא אמר שלושה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הן פסח מצה ומרור, פסח שהיו אוכלים אבותינו בזמן שביהמ"ק היה קיים על שום מה, על שום שפסח הקב"ה על בתי אבותינו במצרים, שנאמר (שמות יב כז) ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל' [כי כפי פשוטו 'הציל' היינו מלשון 'הצלה', אך הוא מקשה שא"כ היה צריך לומר ואותנו הציל, ומדוע תלה את ההצלה בבתים, על כן מפרש] ש'הציל' הוא מלשון 'צהלה' ואורה, לפי שהשכינה נכנסה בבתי ישראל והאירה מכבודה בתוכם, ויהיה 'הציל' כמו 'להצהיל פנים משמן. ולדידן ייאמר, שגם זה מדברי רבן גמליאל להצהיל את הבית ולהאירו ולשמחו, ולא להיפך ח"ו...

וכבר אמרו לדייק בלשונו של רבן גמליאל כל שלא אמר שלושה דברים הללו, שבכוונה נקט לשון אמירה שהיא לשון רכה, ולא נקט כל שלא דיבר שלושה דברים, כי הרוצה שייקלטו דרכיו והנהגותיו בקרב צאצאיו עליו להנחילים בניחותא, והדבר פשוט וברור, שאם חג הפסח ותהלוכותיו יהיו עליהם כמשא כבד ובאופן של היפך מניחותא הרי עתידם בסכנה וד"ל, על כן צריך שיאמר בניחותא ולא 'דבר'...

מִן הַבָּאֵר

וכך כתב החיד"א (מורה באצבע סימן ז) וז"ל. יראה לי, שהלילה הזו מאירה כשמש בתוקף באורות עליונים, ועל כן היצה"ר עושה לו פותחות ומבקש עילה ליכנס באחד מבני הבית או המשרתת (על ידי המחלוקת והכעס), והחכם עיניו בראשו שלא תנעל הדלת ויעביר הכל, מוציא מצה [מצה' מלשון מריבה, וכלומר שיגרש מאתו כל מיני מריבות] ומכניס אהבה, ואשריו, עכ"ל.

מד. סיפר הרה"ק ה'בית אהרן' מקארלין זי"ע, שאצל אביו הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע היה איש חסיד מורם מעם ושמו רבי בערצ'י ז"ל, בכל עניני חג הפסח היה ר' בערצ'י מחמיר בחומרות שונות, ובפרט באפיית המצות, שהיה הוא בעצמו שומר על החיטים משעת קצירה, וכן בהכנת היין היה משגיח על הענבים משעת בצירה לבל יגע בהם שום ספק ספיקא של חמץ, ואחר כל היגיעות הצליח לאפות כמה מצות שמורה כדי צורכו ויין לארבע כוסות, וכך יצא מביתו בערב החג שמח וטוב לב, כאשר היין והמצות היו ערוכים על השלחן אשר לפני ה'. בשעה שהיה רבי בערצ'י בבית המדרש עברה זוגתו (שהיתה אשה קשת רוח) ליד השולחן ונתפס השירצ"ל (סינר) שלה במפה, ומבלי משים גררה אחריה את המפה שעל השלחן, וממילא נפלו המצות ונשברו, היין נשפך, ואף הכלים נשברו. ולא ידעה האשה את נפשה מרוב צער, ומתוך מרירות עלתה על יצועה בלב כבד על בעלה.

כאשר חזר רבי בערצ'י מבית הכנסת שפכה עליו את זעמה, והתחילה לצעוק עליו בכעסה שהוא אשם בכל התקלה הזאת, שלא הניח את המצות והיין על מקומם הנכון ואיך עשה כדבר הזה, וברצונה שמיד לאחר החג יתן לה גט פיטורין וישלחנה לחפשי מאתו, כל אותו הזמן שמע החסיד חרפתו ולא השיב מאומה, ואדרבה פייסה בדברים באמרו, 'מה נפק"מ אם האשם תלוי בי או בך, הרי הכל מאתו יתברך', ובניחותא הרים את המצות והיין [הגם שנהג שלא לאכול בפסח ממה שנפל על הארץ, אעפ"כ לא שת לבו לזאת בידעו שלא עת עתה להרבות בחומרות כדי למנוע מריבה מתוך ביתו], והתחיל לערוך את הסדר בשמחה ודיצה. למחר נכנס הרה"ק מקארלין לבית המדרש, ומנה בפני התלמידים שסדר של צדיק פלוני האיר ופעל בכל העולמות, ומעשיו של צדיק פלוני בעולמות אחרים, 'אבל הסדר של רבי בערצ'י עלה על כולנה, כי איש לא השיג את מה שהוא השיג'...

מה. מסופר על אחד מבני ירושלים של מעלה שלא זכה לזש"ק, ואף הרבנית לא הייתה בקו הבריאות הנפשית, באחד מלילות הסדר חזר היהודי מביהמ"ד בלווית כמה בחורים שהזמינם להיות סמוכים על שולחנו בלילה קדוש זה, ויהי כהיכנסם הביתה נחרדו הבחורים לראות כי 'בעלת הבית' לא די שלא ערכה 'שולחן סדר' כראוי, אלא אף הפכה את השולחן - ראשו על הקרקע ורגליו זקופים ועומדים מלמטה למעלה, המצות והיין מושלכים על הארץ וכו'... אך 'בעל הבית' נשאר בשלוות נפשו, ונענה אל אורחיו הנדהמים, כאן תראו 'חג חרותנו' באמת, וכי 'חרותנו' הכוונה דווקא כשמגיע מביהמ"ד ומוצא שולחן ערוך בכל מטעמים, מפה פרושה עליה וכלי כסף וזהב לרוב, בנים כשתילי זיתים סביב לשולחנו, הרי באופן זה אינו 'חירות' אלא הוא 'משועבד' למצב זה - שרק במצב כזה שמח הוא בה' אלוקיו, ואם לא אינו שמח. אך כאן בבית הזה שהכל להיפך ממש, זוהי 'חירות' באמת, חירות מכל שעבוד לענייני עוה"ז וכל שמחתנו רק בה' הוא האלוקים.

מו. מעשה היה אצל הסב"ק רבי שלמה אליעזר אלפנדרי זי"ע שסמוך לחג הפסח אירע גניבה בביתו ושדדו הגנבים סך מאתיים 'נפוליון' זהב שהיה סכום עתק ביותר, אין צורך לתאר את הצער והכאב שהביא מעשה הגניבה לבני הבית, כשנכנס הסב"ק לשולחן הסדר פתח ואמר, הן אמת שגנבו מעמנו מאתיים נפוליון, אך את הלב ואת המח לא גנבו...

לדידן ייאמר, על כל תקלה וצער שלא תבוא, זכור נזכור היטב, אף אם נשבר כלי וכיו"ב אך המח לא נשבר, הבה נזהר שלא לשבור את לבנו ושל בני הבית...

שמעתי ממקור נאמן מעשה שהיה לפני יותר ממאה שנים, בבית אחד שלט 'שר העניות' שלטון ללא מצרים... ושררו שם דחקות שאי אפשר להעלות על הדעת, והגיעו הדברים עד שבשב"ק היה כל מאכלם מעט מיני מזונות, כשכל ילד קיבל פרוסה זעומה מה'טארט' (עוגה, קעיק) שהכינה עקרת הבית.

בליל התקדש חג הפסח הסבו כל בני הבית לשולחן הסדר, הילד הגדול שהיה אז כבן י"ב שנים פתח פיו ודרש בדברי תורה מתוקים, וכשסיים את ה'דרשה' נעמדה אחותו הקטנה כבת חמש, ובטוב טעם ודעת החלה לתאר עד כמה ליבה מלא הערצה והערכה לאחיה הגדול השוקד על תלמודו יומם ולילה, ועל כן ברצונה להעניק לו מתנה ויצאה לחדרה להביא את המתנה, המה ראו כן תמהו, וכי איזה 'רכוש' יש לילדה קטנה זו, והרי הבית ריק כמצולה שאין בו דגים, לא חמץ ולא מצה... חזרה הבת ואמרה שכבר כמה שבועות היא 'חוסכת' מהעוגה שמגיע לחלקה בכל שבת ושבת, ועתה נותנת את העוגה ה'נכספת' לאחיה לאות הוקרה והערכה... והנה, באופן רגיל - ללא עבודת מידות וכיו"ב מצד האב, היה מתחולל באותו בית קולות וברקים, גערות ונזיפות, כשמעלים על השולחן בליל הסדר חמץ גמור... אכן האב לא איבד עשתונותו ומיד התחיל להללה ולשבחה על גודל אהבת התורה הבוערת בלבבה הטהור שמחמת כן 'הקריבה מדם הנפש' ממש... והמשיך להסביר לה על איסור חמץ בפסח, וקיים את ההלכה לכפות כלי על החמץ, ושוב הפליג בשבחה, וסיים בברכה שבגין כך תזכה להינשא לתלמיד חכם, ואכן כשהגיעה לפירקה זכתה להקים את ביתה עם הגאון הגדול רבי משה פיינשטיין זצ"ל.

ועתה בואו חשבון, אילו היה האב בוער באש 'לשם שמים' על המכשול הנורא של חמץ בפסח, הרי בזעמו הגדול היה כופה עליה את הכלי בזעקות על מה שעוללה... ובוזה היה פוצע את נפשה וגורם לה נזק שלא יוכל לתקון, עד שהיא היתה רוצה להינשא לבעל הדומה לאביה... ועתה כאשר שלט על עצמו כפה את הכלי על החמץ ולא עליה... והצליח לשמור על טוהר לבבה, וזכתה להיות 'אשת חבר'.

הגאון רבי משולם איגרא זצ"ל היה מחמיר שלא לאכול מצות זולת הכזיתים שחייב האדם לאכול מן התורה בליל הסדר (יש 'יחידים' המקפידים על כך- בחששם לחימוץ במצות, כי אם אין משגיחים עליהן כהוגן בעת האפיה קרובות הן מאד לבוא לידי

באר הפרשה - פסח

ליל גילוי שכינה, מתגלה ביותר אור האמונה חיים לכל השנה כולה^{מט}, וזו היא עבודת הלילה וכל המהורה^{מח}, ולילה כיום יאיר וכבוד ה' עלינו זורח חג הפסח להשריש בנשמתו ונפשו, בכל רמ"ח אבריו להאיר כל מחשכים שבלב. והזמן גרמא ומסוגל ביותר ושם"ה גידיו, ובבניו אחריו, את קנייני האמונה לטוב להשריש בלב 'אמונה תמה ושלמה', וממנו תוצאות לו כל הימים.

(חימוץ), והיה משגיח מאד על אותן מצות שאכל בליל הסדר למצוות היום, כשהוא עצמו עומד על גבי עושי המלאכה שיתעסקו בעבודת הקודש כתיקונה, ומשעת קצירה עד אחר אפיה היה בוחן ובודק שיהיה הכל בתכלית השלימות בכל פרטיה ודקדוקיה.

שנה אחת בערב פסח אחר חצות היום רעבו ילדיו לאכול, ולא מצאה המשרתת מאכל כדי שביעה להשקיט בו רעבונו (כי כבר שרפו את החמץ), לפי תומה ראתה את ה'מצות' ונתנה אותן לילדים, משהבחינה בכך הרבנית נהלה מאד, שהרי ידעה כמה יגיעות טרח הרב לאפות את המצות כהלכתן, ומהיכן ישיגו כעת מצות מהודרות כאלו, ומתוך שחששה ופחדה מקפידת בעלה החליטה לברוח מן הבית ולחזור רק לאחר שישב מבית הכנסת, וכך עשתה, אולם כאשר חזרה הביתה קיבלה בעלה הרב במאור פנים, הבינה האשה שאינו יודע מאומה מן המאורע, לכן פרצה בבכי וסיפרה על המצות שנאכלו בטעות על ידי הילדים, מששמע כן הגאון השיב בפשטות ובניחותא, 'מה לך כי תבכי, וכי אין בבית מצות אחרות'.

הרה"ק מסאטמאר זי"ע היה מספר מעשה זה בהתפעלות, והיה מוסיף ואומר, שעיקר החידוש הוא ה'פשטות' שהיתה בתשובתו, כי ברוב אמונתו בהשי"ת בתכלית השלימות, לא עלה בדעתו כלל לכעוס ולהתרעם, לא על הילדים ולא על המשרתת ואף לא על זוגתו שאולי לא הצניעה את המצות בשמירה מעולה, שהרי על האדם לעשות רצון קונו, ואם כך נזדמן לו שהאכילו את הילדים במצות אלו בוודאי שכך היה צריך להיות, הרי כך היה רצון ה' - שיקיים מצוות הלילה במצות אחרות, וממילא לא היה לו קפידה כלל, ולא ראה שום מקום ופתח שיגרום לו לכעס.

שנה אחת באמצע עריכת הסדר של כ"ק אדמו"ר רבי יוחנן מטאלנא זי"ע נכנס אחד התינוקות עם בקבוק ביע"ר (בירה) בידו, ותהום כל העיר - כיצד אירע שמצאו חמץ גמור בליל הסדר, אך כאשר הבחין הרבי בדבר, קם תיכף ממקומו בנחת והורה לילד להניח את הבקבוק על הארץ, נטל קערה וכיסה בה את החמץ, ופרס מפה לבנה על הדלי לכבוד יום טוב, ופנה אל הילד ואמר לו בחיבה 'הנני מודה לך על שזיכית אותי לקיים מצות חז"ל (פסחים ו.) 'כופה עליו כלי', וכי נאמרה הלכה זו לגוים, בוודאי שהדברים אמורים לישראל, וברוך המקום שזכיתי לשמוע בקול חכמים... ונוראות יש ללמוד מעובדא זו, דלא מיבעיא שלא איבד עשתונותיו להאשים את פלוני ואלמוני, ולכעוס על התקלה הגדולה שאירעה בביתו, אלא אף הודה לקטן שזיכה אותו לקיים את ההלכה של 'כופה עליו כלי'.

מז. סיפר הגאון רבי אליהו לופיאן ששמע בקעלעם מת"ח ושמו רבי בצלאל, שהיה אצל סבו בעל ה'מלבושי יו"ט' בליל הסדר, לפני ההגדה ישב על מקומו כמה רגעים נרגש ונפעם, לאחמ"כ הגביה קולו ואמר, הנה כמו שאנו עורכים את ה'סדר' אנו ובני משפחתנו כך עורכים אותו כל בני העיר - כצורתו וכמתכונתו, וכיו"ב עורכים כל בני המחוז וגם כל בני המדינה, ואף כל בני העולם עושים כן - במצה ומרור וכל ההגדה. התדעו היכן ראינו 'סדר' זה, אצל אבותינו, והם ראו זאת אצל אבותם וכן חוזר לדורות הקודמים אחרונים וראשונים, ולפניהם הגאונים האמוראים והתנאים, וכל קודמיהם עד דור מקבלי התורה... ועליהם נאמר (שמות יט ד) 'אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים, וברש"י, לא מסורת היא בידכם, ולא בדברים אני משגר לכם, לא בעדים אני מעיד עליכם, אלא אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים. ומשסיים החל באמירת ההגדה בהתרגשות ובאמונה - קדש ורחץ וכו' - בהמחשה זאת רצה להכניס את כל המסובים למצב שיראו בעיניהם את יציאת מצרים כמו שאירעה עמהם בזו העת (הגדת 'חיים שיש בהם').

מח. רימו לה הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע ('ח"ב עמ' רפד) בלשון הכתוב (תהילים צב ג) 'להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות', שלכאורה קשה מדוע נקט ברישא 'בוקר' בלשון יחיד ומסיים 'לילות' לשון רבים, ולא 'אמונתך בלילה', אלא רמז יש כאן על ב' לילות בשנה, ליל הסדר וליל שביעי של פסח, שעיקר גילוי השכינה בהם היה בלילה, בליל שימורים - ועברתי בארץ מצרים, ובשביעי של פסח - בקריעת ים סוף, ועל כך נאמר ואמונתך בלילות, כי ב' לילות אלו הם בבחי' ראש השנה לאמונה, ועל ידי שיתחזק בלילות אלו ב'אמונתך' יזכה 'להגיד בבוקר חסדך' בכל השנה כולה.

מט. מעשה נורא ציוה החיד"א זצ"ל לספר כל שנה ושנה בליל הסדר, פעם היתה אשה שנטפל אליה 'דיבוק', ובצר לה הלכה אל האר"י הקדוש זצ"ל שיסיר ממנה את הנשמה שנדבקה בה, שלח האר"י את תלמידו המובהק

ושדרו כל אשר להם, ויזעקו בני ישראל אל ה', והתגלה מלאך אל גדעון בן יואש, ואמר לו גדעון 'ולמה מצאתנו כל זאת ואיה כל נפלאותיו אשר ספרו לנו אבותינו לאמר הלא ממצרים העלנו ה' ועתה נמשנו ה' ויתננו בכף מדיון' (פסוק יא), ופירש רש"י, פסח היה, אמר לו, אמש הקרני אבא את ההלל, ושמעתיו שהיה אומר 'בצאת ישראל ממצרים' (תהלים קיד א), 'ועתה נמשנו', אם צדיקים היו אבותינו יעשה לנו בזכותם, ואם רשעים היו, בשם שעשה להם נפלאותיו 'חנם' בן יעשה לנו, ואיה כל נפלאותיו. הקשה הנאון רבי חיים שמואלביץ זי"ע, הרי האיש המדבר הוא גדעון גדול הדור ושופט ישראל, אשר זכה להישלח מפי הקב"ה בעצמו להושיע את ישראל (כמבואר שם) עד שאין לנו קצה השנה בגדלותו וקדושתו הטמירה, ופשיטא שהיו לו 'השגות' וגילויים, אם כן מדוע הוצרך לומר אמש הקרני אבא

וכבר אמר הרה"ק ה'אוהב ישראל' זי"ע (לפסח ד"ה יכול מראש חודש) שאף שבכל השנה מצווים אנו לזכור יציאת מצרים, ואם ישאל הבן את האב עליו לספר לו סיפור יציאת מצרים ושאר עיקרי האמונה, מכל מקום פעמים שלא יתיישבו הדיבורים בלב הבן, כי לפעמים אינו מוכשר לקבלם. אבל, בליל הפסח מתעורר בלבם אור גדול המסייע להם לקלוט את האמונה כיתד כל תמוז, יש אז בח ביד האב לנטוע את האמונה בלב בנו, ועל האב לדבר אל בנו כפי כוחו והבנתו, וכלשון המשנה (פסחים י ד) 'ואם אין דעת בבן אביו מלמדו', כי בעת בזאת יחרטו הדברים על לוח לבו ויעשו עליו רושם דקדושה לכל ימי חייו.

הנה מובא בנביא (שופטים ו) באריכות שנתן ה' את בני ישראל תחת יד המדינים, והציקו להם מאוד

הגה"ק רבי חיים וויטאל זצ"ל כדי שימצא תיקון לנשמת הדיבוק, ואכן מהרח"ו עשה מה שעשה והלך לפגוש את היא איתתא, אך בבואו אליה החזירה מיד פניה לאחוריה, ונימוקה עמה שאין רשע יכול להסתכל בפני צדיק, שאל רבי חיים וויטאל את הנשמה איך הצליחה להיכנס אצל אשה זו, השיבה הנשמה, שפעם אחת נטלה האשה שני אבנים ושפשפה אותן זו בזו כדי להוציא מהם אש, ובתוך כדי מלאכתה נפלו האבנים, וזה הביא אותה לידי כעס גדול כאשר מתוך כך פלטה מפיה לשון קללה על עצמה שתלך לכל הרוחות, ובאותה שעה הצליחה לשלוט עליה. תמה מהרח"ו, מדוע נענשה האשה בעונש כזה בשביל שנכשלה פעם אחת במדת הכעס, וכי זו עבירה וזו עונשה, השיבה הרוח, שבודאי לא זו היתה סיבת העונש, אלא שהשטן מקטרג בשעת הכעס ולכן הצליחה אז להיטפל אליה, אך הטעם והסיבה שנענשה ביסורים אלו הוא בגלל שאין תוכה כברה, ובליל הסדר כאשר כולם סיפרו והאזינו לסיפור יציאת מצרים היתה היא מפקפקת באמונתה, ולכן נגזר עליה עונש זה, מיד התחילה האשה לבכות ולהתוודות על הרהורי אפיקורסות שמנקרים במוחה, וביקשה לחזור בתשובה מכאן ואילך ולהתקרב אליו יתב"ש, באותה שעה פנה מהרח"ו אל האשה, ושאל אותה אם היא מאמינה באמת בסיפור יציאת מצרים, וכאשר השיבה האשה בחיוב יצאה תיכף נשמת הדיבוק ועזבה אותה לנפשה.

נ. בעיר מאנטשעסטער התגורר יהודי זקן ושמו רבי יעקב יוסף ווייס ז"ל, הלה עבר את מאורעות הנוראות ב'מלחמה', ונפטר בשיבה טובה זקן ושבע ימים, מדי שנה בשנה בליל הסדר היה מספר, שבאותם ימים קשים היה לו חבר טוב שנשלח יחד עמו למחנות, והוא היה מחזק תמיד את חברו לבל יפול ברוחו ולא יתייאש מן הרחמים, כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו, ואם חפץ השי"ת להצילם אין מעכב בעדו, אך הלה לא היה יכול לשאת את היסורים הקשים שהעבירו אותו על דעתו רח"ל, ותמיד היה מקנטרו בדברים שקשה מאד להאמין באלוקים חיים בעת שבני ישראל למשיסה וזדים שולטים בהם, ואעפ"כ לא איבד רי"י את אמונתו בהשי"ת, וחזר ואמר לו שוב ושוב שבסייעתא דשמיא עוד ניצל מגיא צלמות ונצא מאפילה לאור גדול.

לימים ציוו הרשעים על כל הקבוצה להיכנס לתאי הגזים, באותה שעה פנה חברו אל רי"י, ובמרירות שאלו מה יש לו לומר עכשיו, אך רי"י לא התפעל, וחזר על משנתו שגם בתוך ההסתרה נמצא השי"ת, ואפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים. לא עבר זמן רב והחייל הרשע הגיע לסגור את הדלת ולא יכול מרוב ההמון ששהו בחדר, וכיון שרי"י היה בעל בשר משכוהו חוצה, ורק אח"כ נסגרה הדלת ומתו כל האנשים שהיו בפנים, ונשמתם עלתה בלבת אש קודש השמימה לפני כסא הכבוד, הי"ד. ואילו הוא ניצל ממות לחיים ברגע האחרון. והיה מסיים ואומר, שאמונה תמימה וחזקה זו נשתרשה אצלו כאשר היה סמוך על שלחן אביו בליל הסדר, שאז היה מעורר במסובין את האמונה בבורא כל עולמים.

באר הפרשה - פסח

את ההלל, ושמעתיו שהיה אומר 'בצאת ישראל ממצרים', וכי לא ידע זאת מעצמו מהמפורש בפרשיות התורה, או ממה שהשיג ברוח קדשו, אלא אך ורק ממה שאמש הקריאו אביו את ההלל ושמע שהיה אומר בצאת ישראל ממצרים.

כי בלילה הזה מחויב כל אב למסור לבנו את ניסי השי"ת, שכל אמונת ישראל תלויה בזה, וכדי שיעשה כן בשלימות ילבש 'קיסל' שהוא בגד לבן הדומה לתכריכים, ובכך יזכיר לעצמו את יום המיתה - ואם לא עכשיו אימתי²¹, וישים אל לבו שעליו להקים דורות שימשיכו בדרך ה' מתוך אמונה פשוטה, וימסור ביתר שאת את כל גבורות ה' ונפלאותיו לדור אחרון²².

וביאר הרה"ק ה'נתיבות שלום' זי"ע, כי אדרבה, עיקר האמונה היא ה'אמונה הפשוטה' העוברת במסורת מאב לבן עד סוף כל הדורות, וליל הסדר הוא הזמן המסוגל ביותר להעביר את אור האמונה ולנטוע אותה בלב הבנים, ועל כן אמר גדעון אמש הקרני אבא את ההלל, כי אף שידע זאת בהשגותיו הנעלות, אך עיקר האמונה הוא כי אמש הקרני אבא, כך קבלתי מאבי, והוא קיבל מאביו עד לאותו הדור של יוצאי מצרים²³.

יש מביאים בשם הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע שנתן מעם למנהג ישראל תורה שלובשים 'קיסל' בליל הסדר, ולמדנו מכאן על כוחו של כל 'אב' בישראל להחדיר את האמונה בבניו בליל הסדר - אפילו אם גרוע שבגרועים, וראיה לכך, שהרי 'יואש' זה היה עובד עבודה זרה (כנאמר בהמשך הפרק שם), ומכל מקום הוא הקריא את בנו את ההלל וסיפר לו יציאת מצרים עד שנבלעה האמונה בכל קרבו ונפשו של גדעון.

לאידך גיסא, אין לך מי שיכול להשתמט ולומר מה אעשה שבני זה כבדו אזניו משמוע וד"ל, שהלא מצינו ביצחק אבינו שרצה לברך את עשו, והיה זה בליל הסדר, והרי שאפילו בן רשע כעשו ל"ע גם הוא מוכן לקבל את כל הברכות בלילה קדוש זה.

גם נלמד מכאן שסיפור יציאת מצרים מעורר ניסים והשפעות טובות, שהלא זו היתה טענתו של גדעון למלאך 'כשם שעשה להם נפלאותיו חנם כן יעשה לנו'.

נב. מעין הדברים ביאר גם ה'חתן סופר' (בהגדה ד"ה ושאינו יודע לשאול), כי לבישת הקיסל באה להזכיר לו לאדם כי לאחר מאה ועשרים... יהיה לבוש ב'לבנים' וכבר לא יוכל להוסיף לעצמו זכויות, אלא יצטרך לבניו שיאמרו קדיש לעילוי נשמתו ויעשו מצוות עבדו, ומוכרח הוא לחנכם כדבעי ולהשפיע עליהם לילך בדרך התורה והמצוות, והזמן מסוגל לזה ביותר בליל הסדר.

גם הגאון רבי שמעון שוואב זצ"ל ביאר על זה הדרך, שהנה פעמים הרבה מזהיר האב את בניו לעשות דבר פלוני אך הבן מרגיש באביו שאינו מדבר אלא מן השפה ולחוץ, ואין פיו וליבו שווים, אמנם כשהאב מצווה מחמת מיתה אין ספק בדבר שדבריו נובעים מן הלב, כי אין אדם מנחיל שקר לבניו בשעת מיתה, על כן נהגו ללבוש קיסל בליל הסדר, שהוא ליל השרשת האמונה בזרעו אחריו, להיות דומה למי שלובש תכריכים, וכמי שאומר לבניו 'הנה אנכי הולך ל...', וזה צוואתי ורצוני האמיתי שתהיו מאמינים בכל לב ונפש באביו שבשמים.

נג. כיוצא בזה הוי מעשה אצל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שבשנה אחת טרם פשט את ה'קיסל' פנה אל המסובים ואמר 'היום לובשים את ה'קיסל' ואחר הסדר פושטים אותו, אך דעו נא - יבוא יום שמלבישים בגדי לבן ואין פושטים אותם עוד'...

וכבר אמר הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, כי אילו היו מחזירים 'מת' מהעולם העליון להאי עלמא לכמה שעות בלבד, הרי אין כל ספק שהיה 'המת' - החי' ממחרת כל עוד רוחו באפו לבית המדרש ומנצל כל רגע ורגע בריבוי תורה ומעשים טובים, ולא היה מבזבז אפילו רגע אחד לשוח עם חבריו משכבר הימים ב'חדשות' ובשאר דברים בטלים... כן הוא הדבר גם בליל שימורים, אשר קודש הוא לה' וכל רגע ורגע בו יחשב להון יקר אשר לא יסולא בפז, ובכדי שלא נבזבז אותו על דברי שטות וכדומה התקינו ללבוש קיסל, כדי שניצייר לעצמנו כאילו שלחו אותנו מעולם העליון למשך כמה שעות ספורות...

ולקחתי אתכם לי לעם - ההתקרבות שבין הבורא לבני ישראל בלילה זה

כתב ה'מהר"ל' (גבורות ה' פ"ס) שהנה נקרא החג בשם 'פסח' - על שום שפסח על בתי בני ישראל במכת 'בכורות', וצריך ביאור מאי אולמיה (תקפו) של מכת בכורות יותר משאר ה'מכות', והלא גם בשאר המכות היה הפרש והבדל בין מצרים ובני ישראל, וכגון

ואף מי שמרגיש בנפשו כי הוא 'מגורש' מן הקדושה [כדכתיב אצל אדם הראשון (בראשית ג כד) 'ויגרש את האדם', ואמרו (בר"ר י"ט ט) שנתן לו הקב"ה גט פיטורין והיה דינו כאשה מגורשת], הרי בליל הסדר חוזר לברית נישואין על ידי אכילת מצה, בקרבת אדם הראשון קודם החמא, והדברים נשגבים.

הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע (מנחם ציון ד"ה ורח"ק) מבאר את ענין חציית המצה ב'יחזיק', שהוא כברית ברית בין ישראל לאביהם שבשמים, וזל"ה"ק 'ותהי חציית העדה את האפיקומן כמו ברית ברית - כשנפרדים שני אוהבים מחלקים טבעת אחת לשנים, וכל אחד לוקח החצי לזכרון אהבת עולם, ועל כן יחצו את המצה, שאנחנו כורתים ברית עם בוראנו ללכת בדרכיו ולשמור חוקותיו'.

ונראה לבאר עומק הרעיון בדרך משל, לשני אוהבים שהוצרכו להיפרד זה מזה, וכדי שלא ימוש זכרם זה מזה הם לוקחים דמות תמונת דיוקנם, הוצימם את התמונה לשנים וכל אחד לוקח לעצמו חלק אחד - שכאשר יפגשו בשנית ישלימו את התמונות בצוותא חדא. והכי נמי בחציית המצה, הננו כורתים ברית עם הקב"ה, מחצית המצה נותנים לו יתב"ש, והחצי השני שומרים אצלנו, וכאשר יתקרב האדם אל בוראו בשאר ימות השנה יזכה על ידי זה להשלים את התמונה ולקיים הברית י"ה.

במכת דם כשישראל וגוי שתו מכוס אחד - זה שתה מים חיים וזה שתה דם, לאלו שרצו הצפרדעים בתנוריהם במשארותם ובחדר משכבם, ואילו לבני ישראל לא נגעו ולא פגעו הצפרדעים כלל, וכיו"ב בשאר מכות, א"כ צ"ב, מה נשתנה נס דמכת בכורות לקרות על שמו את החג - 'פסח', יותר משאר הניסים.

ומבאר המהר"ל, דבכל המכות ליכא חידוש כלל שלא שלטה המכה בבני ישראל גבוהים יותר במדרגה על ידי מלאך, וכיון שבני ישראל גבוהים יותר במדרגה מן המלאכים על כן לא היה להם שליטה עליהם, כי איך ישלטו על מי שגבוה מהם, אמנם הא דבמכת בכורות לא שלטה בהם המכה, זהו דבר חידוש, דהא כתיב (שמות יב יב) 'ועברתי בארץ מצרים' שהקב"ה בכבודו ובעצמו עבר בארץ מצרים והרג את הבכורים... אלא, מכיוון שבני ישראל הם 'חלקו' של הקב"ה, וכביכול עמו כחשיבה אחת - לכן לא הויקה להם המכה, וזהו עיקר השבח שעל שמו נקרא החג - פסח, וענין זה מתעורר שוב בכל שנה ושנה בליל הסדר, שהקב"ה מנשא ומגביה את ישראל להיות כביכול חשיבה אחת עמו.

והנה מצינו במהרי"ל (סדר ההגדה ג) שבלייל הסדר הוא כביכול 'נישואין' בין ישראל לאביהם שבשמים, וכמו ש'כלה בלא ברכה אסורה לבעלה' (מסכת כלה פ"א), כך ב'נישואין' הללו - מברכין בליל הסדר 'שבע ברכות' קודם אכילת מצה (עיי' בהערה אלו הם שבעת הברכות) י"ה.

נד. ולכן נמי אמרו בירושלמי (פסחים פ"י ה"א, הובא בתוס' פסחים צ"ט: ד"ה לא) שהאוכל מצה בערב פסח קודם זמנה 'כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו', כי אין ראוי להקדים לאכול את המצה טרם ברית הנישואין. וב'מעשה רב' (אות קצא) להגר"א זי"ע מפרט את שבע הברכות, שלש בברכת קידוש [בופה"ג, מקדש ישראל והזמנים, שהחיינו], הרביעית בעת נטילת 'ורחץ' [שליטת הגר"א מברכים על נטילה זו], בופה"א על ה"כרפס", ברכת 'אשר גאלנו', ובורא פרי הגפן על כוס שני. זהו לשיטת הגר"א שנוטלין ידים בברכה בעת נטילת 'ורחץ', ולדידן שאין מברכים - עיין ב'לבוש' (סימן תעא סק"ב) שברכת 'על אכילת מצה' היא הברכה השביעית. נה. כתבו המקובלים (ראה ביסוד ושורש העבודה שער ט פרק ו) שראוי לכל אחד להוציא מפיו את הסימנים 'קדש, ורחץ' עד 'נרצה'. צדיקים נתנו טעם לדבר, דהנה קיימא לן (ב"מ כז.) המוצא אבידה חייב להחזירה לבעליו על פי 'סימנים', והנה במשך השנה לפעמים אפשר שיאבד האדם מדרגותיו הרוחניות מחמת כוח היצה"ר שמתגבר עליו חדשים לבקרים, וסגולת ליל הסדר שיחזירו לו את האבדות שאיבד - על ידי שיאמר את הסימנים בפיו. מענין לענין, פעם נשמע הרה"ק מהר"י מבעלזא זי"ע אומר לעצמו בריש ה'סדר' את כל סדר הסימנים (קדש ורחץ כרפס וכו') ואח"כ התחיל קדש כסדר. יש שביארו לרמז דלפעמים 'מתעורר' האדם ב'נרצה' שהיה יכול לנצל את הלילה - ב'קדש' ב'ונצעק' וכו', חבל על דאבדין, על שלא ידעתי ולא חשבתי, לכן מיד בתחילת הסדר אמר את כל הסימנים, לאמר, ראה עוד מעט מגיעים כבר ל'נרצה' ואל תהיה בחינת שוטה המאבד מה שנותנים לו...

אפילו אנשים העבים והגסים פחותי ערך, כל אחד יכול ליקח בפי ערכו, וחייבים להאמין בזה ולעורר את הלב בתשובה כדי להתקרב אליו יתב"ש, עכ"ל.

ואפשר לתת רמז לכך מן הכתוב (שמות יט ד) 'ואשא אתכם על כנפי נשרים', שהמשיל הקב"ה את הגאולה להעלאה על גבי הנשר - אף שהוא עוף טמא, כי אדרבה, ללמדנו בא, שאף מי שנממא בעוונות יכול להתקרב אליו יתב"ש, וידו פשוטה לקבל שבים.

וכן אמר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות לפסח תק"פ, בתחלתו) וז"ל. והנה כמו שחייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, כמו כן חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא היה מעובדי עבודה זרה 'ועבשו' קירבו המקום לעבודתו. והיום בלילה התחיל לעבוד את ה' בתחילה במצוות הנהוגות אותו הלילה, עכ"ל.

ובזה מבאר החתם סופר הטעם שמברכים ברכת 'אשר גאלנו' בסוף 'מגיד', אף שבכל המצוות קי"ל שצריך לברך עליהם עובר לעשייתם, כי מצינו גם בנר שמברך לאחר הטבילה, והיינו טעמא כי קודם לכן אינו יכול לברך שעדיין נכרי הוא, וכך אנו נדמים לגר שמתגייר עתה, ורק לאחר סיפור יצי"מ הרי אנו נחשבים כיהודים ויכולים לברך (ומיישב בזה עוד כמה קושיות, עיי"ש).

בצאתי ממצרים - אף הפחות שנפחותים מתעלה בלילה הזה עד רום המעלות

כתב הרה"ק הישמח ישראל' זי"ע (הגש"פ יא) בשם אביו הרה"ק רבי יחיאל מאלכסנדר זי"ע, דאין לומר שה'רשע' של ההגדה ('רשע מה הוא אומר') הכוונה לרשע גמור, אלא הכוונה למי שנאש מהתשובה, ומדמה בנפשו כי אבדה תקוותו, וכבר אין לו חלק ונחלה בכלל ישראל, ועל זה אמרו שהוא בופר בעיקר - כי מוציא את עצמו מכלל ישראל, וצריך לענות לו - 'בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים' לכל יחיד ויחיד, כי גם במצרים היו בני ישראל משוקעים במ"ט שערי טומאה ואעפ"כ גאלם הקב"ה והוציאם מאפילה לאור גדול, וכן עתה מחויב כל איש ישראל להאמין ולומר 'בעבור זה עשה ה' לי דייקא', כי גם כהיום - בלילה הזה יוצאים מאפילה לאור גדול אפילו מי שמשוקע ונמצא בשפל המצב".

ואל ידמה האדם בנפשו דהני מילי לצדיקים נשגבים, אבל לדידן לא שייך כל זה, כי זה אינו, וכמו שכתב ב'בית אהרן' (לפסח עמוד פה:) וז"ל. 'היוצא לנו מזה, שמי שעובר את ה' באמת יכול ליקח מלילות הללו של סדרים הרבה והרבה, הן ברוחניות והן בגשמיות, ולא דוקא אנשים גדולים יקרי ערך, אלא

נו. סיפר החסיד הישיש רבי משה בויס ז"ל שעוד זכה להסתופף בצל קדשו של הרה"ק הישמח ישראל' זי"ע, כי בחצר אלכסנדר היו כל החסידים כולם משתתפים בעריכת הסדר של האדמו"ר (קיטל' מיוחד היה להם שבו תפורים כיסים גדולים עבור המצות והיין), ומידי שנה בשנה כשנכנס הישמח ישראל' לערוך את הסדר היו פניו חוורות כמראה הסיד, וחרדת אלוקים נפלה על כל העם - חרדה שאי אפשר לתארה, כך ניגש אל ראש השולחן, הניח הקערה והחל זועק בקול גדול ליל התקדש חג, ליל התקדש חג, שוב ושוב עד שפניו בערו כלפידיים בשלהבת אש קודש, ואמר א איד וואס גלייבט נישט, אז אין דעם נאכט גייט מען ארויס פון די נידעריגסטע בחינה ביז צום עכסטן מדרגה, איז ער דער רשע וואס די הגדה מיינט [מי שאינו מאמין שניתן לעלות ולצאת בזה הלילה מהשאל תחתית הנמוך ביותר עד המדרגה העליונה ביותר הוא הרשע המוזכר בהגדה], ופניו החוורים נהפכו לאדומים כאש ודפק בחזקה על השולחן עד שכל הכלים נרעדו מחוזק ההכאה.

וכבר העירני חכם אחד, כי ביתר עומק מצינו עוד לימוד נפלא בדבריו, שגם השרוי בשאל תחתיות עדיין אינו מכונה 'רשע' שבהגדה, מתי יקרא כן - רק המתייאש ממצבו ואינו מאמין שבידו לצאת משם בלילה כזה, הוא הוא ייחשב כ'רשע' שבהגדה.

איתא ב'ישמח ישראל' (לשחזה"מ ד"ה הנה אמרו חז"ל), שהנה בשבת חול המועד פסח מפטירין מענין העצמות היבשות' שהחיה יחזקאל הנביא, וב'טור' (או"ח ת"צ) כתב כי איתא מרב האי גאון שבפסח תהיה 'תחיית המתים'. ומבאר הישמח ישראל דקאי על אלו האומרים נואש לעצמם, וז"ל יבשו עצמותינו ואבדה תקוותינו - אין לנו עוד חלק ונחלה מאבינו שבשמים. אבל באמת אינו כן, אלא עצמותו של כל יהודי חי וקיים, אין לו אלא להחיותם... ומבאר שם, שהחג הקדוש הזה מסוגל לזה כמו שאנו אומרים (פיוט לפר' החודש) אמיץ לעורר מרדם ישינים.

והיינו 'הבן שואל' יכול כל איש מבני ישראל הנקראים 'בנים למקום' לבקש בקשותיו מאביו שבשמים. וכך איתא ב'בית אהרן' (עט:): אבי זצוק"ל (הרה"ק רבי אשר מסטאלין ז"ע) אמר כאן הבן שואל, פירוש שואל הוא מלשון שאלה ובקשה, ר"ל כאן יכול הבר ישראל לשאול ולבקש מאביו שבשמים כל מה שצריך, ולקבל חיות על כל הדברים בלילה הזה ולהשיג מה שלא עמל ויגע על זה. עב"ל.

וביותר אפשר לפעול על חשוכי בנים שכבר יפקדו בזרע של קיימא^ט, וגם זה בכלל 'הבן שואל' - לבקש על הבן.

זהרי זה עיקר משמעות של שם החג 'פסח', מלשון דילוג וקפיצה, ללמדנו שביד כל אחד לקפוץ מדרגות רבות^ט, הרבה יותר ממה שבכוחו לעלות בכל השנה כולה^{יח}.

הבן שואל - עת רצון למלא משאלותיו וביותר לזש"ק ופתיחת הלב בתורה

שנינו בפסחים (קטז:). 'מוזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל', ופירשו צדיקים שנרמזו בדבריהם הקדושים כי בגשת האדם לשאלת 'מה נשתנה' נעשה 'עת רצון' בשמי מרום, ואפשר להתפלל ולבקש כל משאלות לבו,

נז. ונרמז זאת ב'כרפס', שכל השנה הריהו טמון באדמה, ורק ה'עלים' יוצאים מלמעלה, ואעפ"כ בליל פסח מוציאים אותו מעמקי האדמה ומתהפך להיות חפצא של מצוה - לעלות על שלחן מלכים זה שלחן הסדר, וכיו"ב ביד כל אחד להתעלות מבירא עמיקתא לאיגרא רמא למעלה למעלה.

והכי הוה מרגלא בפומיה דהרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע על ה'צנון' הנלקח ל'כרפס' (לפי כמה מנהגים) - 'כל השנה ביסטו געווען ווערד א רעטיך', פירוש היית שוה כצנון [בשפת האידיש מדמים דבר שאינו שוה כלום 'ער איז ווערד א רעטיך'] ועתה זכית להתעלות ולהיות על שולחן הסדר, כמו כן לדידן, אף מי שאינו שווה אלא 'רעטיך' - בידו להתעלות בלילה הזה.

נח. כתבו ה'ראשונים' (רשב"ם פסחים צט:): דחז"ל תיקנו לשתות ארבע כוסות של יין בליל הסדר, שהוא זכר לארבע לשונות של גאולה שהבטיח הקב"ה לישראל במצרים, והוצאתי והצלתי וגאלתי ולקחתי,

וידועה קושיית ה'מרדכי' (פסחים לד: מדפי המרדכי) דמכל מקום צריך לתת טעם מדוע תיקנו לקחת דווקא ארבע כוסות של יין, ולא אמרו שיקחו ארבע מצות וכדו', ומבאר הנצי"ב (פרשת וארא) שביציאת מצרים נשתנו בני ישראל למעליותא, ועלו ונתעלו ממדרגה למדרגה, וכנגד זה תיקנו זכר לזה בשתיית יין, שהרי המוסיף לאכול עוד מצה ועוד מצה אינו משתנה בעצמיותו, ורק השותה 'יין המשכר' הרי בכל כוס וכוס נעשה 'אדם אחר', כך בני ישראל נתעלו עד לאין ערוך בצאתם ממצרים, ממדרגה הנחותה ביותר לגבוהה ביותר, מעלה מעלה.

באופן דומה אומרים משמו של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, כי בשתיית היין בכל כוס נעשה השותה 'אדם אחר', כמה ששתה יותר יתבשם וישמח טפי - ממילא אף הודאתו לה' וסיפור הנפלאות תהיה כ'פנים חדשות'... וכלומר, שזאת היא הכוונה, שעל האדם להיפך להיות 'אדם אחר' - בריה חדשה, מכח ליל הסדר וסיפור ההגדה ולהתעלות בדרגא בתר דרגא.

נט. גם מצינו ב'אור החיים' הקדוש (פרשת בא) על הפסוק (שמות יג ח) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר', ומאי 'לאמר', ובאחד הפירושים מפרש 'להיות שאמר 'והגדת לבנך', תינח אם יש לו בן, אם אין לו בן יהיה פטור, תלמוד לומר 'לאמר', שעל כל פנים צריך להגיד אפילו בינו לבין עצמו, ואם תאמר כיון שעכ"פ הוא צריך להגיד אפילו בינו לבין עצמו אם כן למה אמר 'לבנך', ואולי שאם יגיד הגדה האמורה בענין יזכהו ה' שיגיד לבנו, וכדי שלא תטעה לומר דווקא, לזה אמר לאמר' [ויש נוהגים ללמוד דברי ה'אור החיים' הקדוש אלו אחר ליל הסדר, כסגולה לזכות לזש"ק, והרבה מעידים שנפקדו בדבר ישועה ורחמים אחרי שלמדו דבריו הקדושים אלו. זאת ועוד, שמעתי מדיין חשוב שבנו עמד כארבעה שנים אחרי נישואיו ועדיין לא נושע בזש"ק, בחודש אלול בפרשת כי תבוא כשבא לומר את ה'שיעור הקבוע' שהוא מוסר בליל שישי בספר 'אור החיים' הקדוש, הגיע לפסוקים של 'ארמי אובד אבי' ושם נזכר מהסגולה ללמוד דברי האוה"ח אודות הפסוק 'והגדת לבנך ביום ההוא', ובטעות היה נדמה לו שגם פסוק זה נכתב בפרשת כי תבוא, חיפש ולא מצא, עד שנזכר שזה בפר' בא. מיד למד את הענין מפרשת בא, וכעבור עשרה ירחים נולד לבנו בן למזל"ט, והרי שלימוד דברי האוה"ח הק' הללו מועיל אף 'שלא בזמנה', וכ"ש בליל הסדר].

מעלה עומדים סביבו ומביטים בעבודתו, ואהבת האב על הבן מתעוררת באותה שעה, וכל שערי רחמים פתוחים לפניו, ולכן אם יבקש ויתפלל בודאי ישמע ה' שוועתו^{סב}, וימלא כל משאלות לבו לטובה ולברכה. וכך מצינו במהרי"ל (הלכות ההגדה) שלכן נוהגים לאכול ביצה בליל הסדר, כי בלשון ארמי קוראים לביצה ביעא שהוא גם מלשון תפלה [כדתרגם אונקלוס (בראשית מה כב) 'בחרבי ובקשתי - בצלותי ובבעותי'], 'דבעא רחמנא בן ופרקינן', ויש בזה כדי להזכיר לאדם לנצל שעת הכושר זו ולהתחנן לפני מלך מלכי המלכים שיפדה אותו מכל צרותיו.

ובן מבואר ב'דרכי משה' (תע"ג סק"ב) הנותן טעם למה נוטלים את הידים קודם אכילת כרפס, וז"ל. 'אפשר לומר, דסיפור ההגדה הוא כמו תפלה, שאנו מספרים כבוד הא-ל ושבחיו יתעלה, לכן צריך כאן נמילה, והיינו שעצם נוסח ההגדה הוא תפילות (תחנונים ובקשות), ובידו לפעול נשגבות.

ובפרט בענין הפרנסה, יתפלל שיזמין לו השי"ת די מחסורו לו ולכל בית ישראל. ואף בכל ימי

ואף מי שכבר זכה לבנים, יקיים 'הבן שואל' - לשאול ולבקש על הבנים, שילכו בדרך הישר והטוב^{סב}, ויפות הן התפילות בליל הסדר שבוקעות רקיעים ובכוהן להפיל כל המחיצות המפרידות בין ישראל לאביהם שבשמים^{סא}.

עוד יש להביא בסגולת אמירת 'מה נשתנה' וכמו שכתב ה'ויגד משה' (להגאון רבי משה יהודה כ"ן מסעדראהעלי, סכ"א אות י"ג) וז"ל. ראיתי בכתב יד הרב הגאון בעל המחבר ספר שו"ת 'משנה שכיר' ז"ל שכתב שבספר 'כורסייא דאליהו' ממקובל קדוש מירושלים, הביא בשם בעלי מקובלים דע"י שאילת מה נשתנה גורמין פתיחת הלב לתורה, ועל כן נהגתי בביתי שכל המקובצים אצלי בליל הסדר כל אחד ואחד שואל 'מה נשתנה' - ומתפלל שיהיה לו לפתיחת הלב, ואחר גמר כל הנאספים גם אני בעצמי אומר מה נשתנה, עכ"ל.

ונצעק אל ה' - הזמן גרמא ומסוגל לקבלת התפילות לפעול בו כל מיני ישועות

אחר שביארנו כי 'אוצרות שלין נפתחין ביה' הרי הזמן מוכשר ומסוגל מאד להתפלל על כל המצטרך לו, בבני בחיי ומוזוני, שהרי הקב"ה וכל הפמליא של

עוד טעם להא דסגולת הלילה להיוושע בזש"ק, דהרי מפתח של חיה לא נמסר למלאכים ואינו אלא בידי הקב"ה בכבודו ובעצמו (תענית ב.), ונמצא שבשעת הכושר זו שהקב"ה עם הפמליא של מעלה יורדים כביכול לביתם של ישראל יכול כל אחד מישראל לשאול מלפניו, ולפעול עבורו ברכת טוב של זרעא חייא וקיימא.

עובדא ידענא באברך בן טובים שעברו עליו שנים ארוכות אחר נישואיו וטרם נפקד בזש"ק, אתא ובא לפני אחד מצדיקי דורנו ותינה בפניו את צערו, הציע לו הצדיק, שילמד היטב את נוסח 'הגדה של פסח' עם 'מפרשים' על בוריו מרישא ועד גמירא, ואכן עשה הלה כדבריו, והתחיל ללמוד את ה'הגדה' עם פירושי הראשונים, ותוך זמן קצר נתבשר בדבר ישועה ורחמים, למותר לציין שתיכף מיהר אל הצדיק כדי לבשר לו על הבשורה הטובה שגמל עמו הקב"ה על ידו, אך הרבי השיב לו בפשטות 'אף אני לא ידעתי עד כמה גדול כוחה של סגולה זו...!'

ס. וכך נהג הרה"ק ה'עקידת יצחק' מאלכסנדר זי"ע ושאר הצדיקים לבית אלכסנדר, לומר בכל שנה 'וכאן הבן שואל', דא קען מען בעטן אויף קינדער און אויף גוטע קינדער (כאן אפשר לבקש על בנים ועל בנים טובים).

סא. חסיד בר אוריין ציפה שנים רבות לזרע של קיימא, שנה אחת בעת שהלך רבו הרה"ק רבי יחיאל יהושע מביאלא זי"ע לשאוב 'מים שלנו' לאפיית המצות, ניצל את שעת הכושר ובכה לפניו בדמעות שלישי על שהוא הולך ערירי, וברצונו שהרבי יפעל עבורו ישועה, נענה הרבי ואמר, 'הלא אמרו צדיקים שביליל הסדר קודם 'מה נשתנה' אפשר לבקש על בנים, כמרומז בלשון קדשם 'כאן הבן שואל', על כן איעצך ויהיה אלוקים עמך, תקרא אל ה' בחזקה באותה שעה ובודאי תזכה לישועה...!', אולם בשעת מעשה היו לו כמה טרדות בעת עריכת ליל הסדר, כי מיהר מאד כדי להספיק להיות נוכח אצל רבו בעריכת הסדר שלו, וזה גרם לו ששכח לבקש ולהתפלל על בקשתו, ויהי בסיום הסדר כאשר נכנס האברך אל בית רבו כדי להשתתף ב'סדר', קראו הרבי, ושאלו בצער 'מדוע שכחת לבקש...!', מיד התעשת החסיד וניצל את השעות שנשארו לו מאותו לילה לבקש רחמים ותחנונים לפני המקום, וזכה בשנה הבאה להיפקד בדבר ישועה ורחמים.

סב. אך 'למודעי אני צריך' כי אין הכוונה להפך את ליל הסדר ל'עצרת זעקה'... אלא כל התפילות והבקשות יהיו מתוך שמחה והודאה כי עד הנה עזרונו רחמיק, ואל תטשינו ה' אלוקינו.

לא רמות לי מזה כלל ולא בקשת על הפרנסה, 'וגם אנכי לא שמעתי' גם ב'שבועות' בעת קריאת התורה ב'עשרת הדברות' המתחילים באנכי, לא שמעתי בקשה על כך, 'בלתי היום' זה ר"ה שנקרא היום ורק אז התפללו על הפרנסה, ומוזה בא חסרון הפרנסה^{סג}.

יש שרמזו לתפילה על הפרנסה בפסח, בדברי חז"ל (עירובין יח:) 'יהיו מזונותי מרורין בזית', שצריך לבקש על הפרנסה 'והמזונות' כאשר אוכלים 'כזית מרור' למצות היום.

וביותר, עת זמן לפעול דבר ישועה ורחמים בעת אמירת 'ונצעק אל ה' סד, וכמו שכתוב ברשימות שכתב חסיד אחד מה שראה אצל רבו הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע בליל הסדר, שבתוך הדברים

החג הקדוש הזה מסוגלת התפילה על הפרנסה להתקבל כי כן שנינו (ר"ה טז.) - 'בפסח נידונים על התבואה', על כן הוא זמן ראוי להפיל תחינה על שפע הפרנסה.

הרה"ק ה'אהבת שלום' מקאסוב זי"ע (ראש השנה ד"ה והוכיח) היה דורש כמין חומר מקרא שכתוב (בראשית כא כה) 'והוכיח אברהם את אבימלך על אודות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך', שאברהם הוא הצדיק פונה כביכול אל מלך מלכי המלכים הנרמז בתיבת 'אבימלך' (אבי העולם, מלך העולם), וטוען לפני יתב"ש על אודות 'באר המים' אשר גזלו המקטרגים שלא יושפע שפע לישראל כפי צרכם, 'ויאמר אבימלך' משיב השי"ת, 'לא ידעתי מי עשה את הדבר הזה' לעכב את הפרנסה, אולם 'וגם אתה לא הגדת לי' - בשעת אמירת ההגדה

סג. כיו"ב אמר גם הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע, אך בשינוי קצת - 'בלתי היום' איני שומע מכם דבר כי אם - 'היום' דהיינו דיבורים על עניני היום כל אחד שואל האיך אשיג פרנסת יומי, וכל שיח ושיג הבריות נסוב אודות מצב השווקים ('היום' הדולר עולה או יורד וכיו"ב), ועל כן אין השפע מגיע אליהם, כי במקום להתפלל על הפרנסה הינם עסוקים וטרודים בהבלי הזמן - על עניני היום.

סד. נוראות מתאמרא בשם הרה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע (עיי' פרי צדיק ויצא אות ט) דלכן 'מתחיל בגנות' את ההגדה של פסח ופותח בפרשת ארמי אובד אבי, כי על זו הפרשה כתיב במדרש (תנחומא ריש פרשת תבא) וז"ל. אמר רבי אבהו בשם רבי יוסי בר חנינא, בוא וראה כמה מתחטאין, וכמה יש להן פתחון פה לעושי מצות, אדם יש לו עסק אצל מלכות, פעמים שהוא נותן כמה ממון עד שמגיעין אותו אצל המלך. כיון שהגיע אצל המלך, ספק עושה שאלתו, ספק לא עושה. אבל הקב"ה אינו כן, אלא יורד אדם לתוך שדהו, ראה אשכול שביכר, תאנה שביכרה, רמון שביכר, מניחו בסל והולך לירושלים ובא ועומד באמצע העזרה ומבקש רחמים על עצמו ועל ישראל ועל ארץ ישראל, שנאמר, השקיפה ממעון קדשך וגו'. ולא עוד, אלא שהיה אומר, איני זז מכאן עד שתעשה צרכי היום הזה (כחוני המעגל בשעתו), וכתוב אחריו, היום הזה ה' אלוקיך מצוך לעשות... אמר רבי חייא בר אבא, כמה מתחטאין עושי מצות לפני הקב"ה, שהקב"ה גוזר גזירה, וצדיקים מבטלין אותה, שנאמר, כאשר דבר מלך שלטון, ומי יאמר לו מה תעשה (קהלת ח ד). מי הוא (האומר לקב"ה מה יעשה, ה"ה-) שומר מצוה לא ידע דבר רע (שם שם ה), זה ממחה על ידו של הקב"ה, עכ"ל המדרש. ומרמזים לאדם - אף שאין ביכורים בזמן הזה, אבל כוחן של מביאי ביכורים יש כהיום הזה לכל איש ישראל בלילי פסחים, כי הוא כחוני המעגל בשעתו שהיה מתחטא 'כבן המתחטא לפני אביו' - שהרי עתה יושב הוא על שולחן אביו, ויכול כל יהודי לומר לקב"ה איני זז מכאן עד שתעשה צרכי היום הזה והוא מבטל כל הגזירות. סיפר הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל ה'שרף' ממאגלניצא זי"ע מעשה שהיה עם רבו ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע, וכך הוה, יהודי תמים, שהיה חוכר 'בית מזיגה' מן הפריץ כדי להתפרנס ולהביא טרף לביתו, מחמת איזה סיבה לא היו לו מעות בכדי לשלם לפריץ במועד הנקוב לו - שחל בעיצומם של ימי הפסח, והנה הפריץ שלח להזהיר את היהודי כי אם לא ישלם את דמי החכירות במועדו במקומו וכהלכתו רע ומר יהיה עונשו. ויהי כאשר קיבל היהודי את ההודעה הזאת נפלו עליו אימה ופחד, כי בהבל פיהם היו השליטים הללו חורצים את גזר דינו של אדם לחיים ולמות, וכ"ש כאשר היה הדבר נוגע למשפטו של יהודי שאז לא היו מגזימים כלל, ולא על כגון דא נאמר (תהלים קמד ח) 'אשר פיהם דבר שוא וימינם ימין שקר'.

בצר לו שם פעמיו לאפטא, אך מכיוון שלא היתה הפרוטה מצויה בכיסו הוכרח לילך רגלי, ומלאו מנעליו וכל בגדיו רפש וטיט מביצות הדרכים, בערב שבת הגדול הגיע אל העיר אפטא, ומיד מיהר אל חצר הקודש, הגבאי שראה את ההילך מלוכלך ומטונף לגמרי לא נתן לו להיכנס הביתה והודיעו שלא יוכל להקביל את פני הרבי קודם

שב"ק, בלית ברירה נשאר לשבות באפטא כדי להיכנס אל הקודש אחר השבת, ויהי בשבת אחר"צ עלה ה'אוהב ישראל' על הבימה ודרש דרשת שבת הגדול בקול חוצב להבות.

'כפרי' זה לא הבין אפילו דיבור אחד של הרבי, לאחר דרשתו החל הרבי לדרוש ב'הגדה של פסח', בהגיעו ל'ונצעק' כבר היה בדביקות גדולה, והתחיל לעורר את העם ואמר (בלשון אידיש - שלכן הבין הכפרי את דבריו) שלא ידמו בנפשם שזהו 'מעשה שהיה' פעם אחת במצרים, רק זה יכול להיות גם היום, כי בכל שנה בליל החג 'הזמן גרמא' ומתעורר שוב אור זה - וכל איש הנמצא בצר ומצוק שצריך לישועה ורחמים אם יצעק אל ה' בלילה ההוא, הן מי שצריך להפקד בבנים, הן בפרנסה, הן מי שיושב כבר בבית האסורים או מי שירא שלא יצא גזר דינו לבית האסורים, והן מי שצריך לשלם לאדונו ואין לו במה לשלם - 'כולם כולם' יושעו אם יצעקו לה', כי רק בצעקה תליא מילתא... כשמוע היהודי התמים את דברי הרבי, הבין בנפשו, שבוודאי הייתה כוונת הדברים אליו, לכן לא התמהמה כלל אלא מיד במוצש"ק חזר לביתו והודיע לבני משפחתו שקיבל הדרכה ברורה מן הצדיק, והוא כבר יורה לה בבוא העת כדת מה לעשות, ואכן בליל הסדר כאשר הגיעו לפיסקא 'ונצעק אל ה' אמר לאשתו כאן תצעקי ונוושע, והחלו לצעוק הוא והיא, וכך צעקו וצעקו ולא ידעו אימתי לפסוק... עד שהכה אחד בחלון, ופסקו מצעקתם בכדי לשמוע מי הדופק בחלונם, וראו כי הוא ערל אחד ממכיריהם, ויפתחו לו את הדלת, והנה הוא נושא ב' חביות, ויספר להם כי השתכר היום, והכה את אשתו עד שמתה תחת ידו, והוא חושש ומפחד שמא יודע הדבר לאדון ויענישהו בעונש מוות, על כן הוא מוכרח לנוס על נפשו, וכאן יש בידו שתי חביות מלאות אדומים, ואינו יודע מה לעשות עמהם, ומכיוון שראה כי בביתם עדיין אור הוא, על כן בא אליהם, ואמר להם - קחו שתי חביות הללו, ובאם אחזור לעיירה כאן תתנו לי אחת מהם, והב' תישאר בידכם, במתנה גמורה, הסכים היהודי והורה לו היכן להניח את החביות. מיד בחולו של מועד הלך היהודי אל הפריץ וסילק את כל חובו בשלימות, וקיבלם הפריץ בסבר פנים יפות, ואמר לו מכיוון שאיש נאמן אתה יהא ה'ארענדע' (שכירת בית המזיגה) לך עד עולם.

אחר החג נסעו להעיר להלביש עצמם ולהנעיל את עצמם בדרך הכבוד, גם סוסים ופרים קנו להם, ונסע לאפטא כדי להודות על הנס שנעשה עמו, אך מיד בכניסתו אל הקודש אמר לו ה'אוהב ישראל' בפשטות 'אין לך מה להודות לי על הנס, כי אתה המשכת עליך ישועה בעת שצעקת באמירת 'ונצעק...' (הובא בתורת השרף ממאגלניצא מתוך 'שארית ישראל' עמו' 208).

ויש סיפורי ניסים כאלו למאות ולאלפים מאנשים שנושעו על ידי שקיימו בנפשותם 'ונצעק' בליל הסדר, ולא ניזול כי רוכלא לפרט את כולם, וחדא מינייהו הווה ביהודי שעברו עליו יותר מעשר שנים מנשואיו ועדיין לא זכה להיפקד בפרי בטן, באותה שנה החליט יחד עם בני ביתו לערוך את הסדר בינם לבין עצמם, כדי שיוכלו לשפוך שיחם אל ה' באין מפריע, ואכן כעבור שנה זכו להיושע בדבר ישועה ורחמים, (ובוודאי שאין בזה הוראה כללית להתבודד בעת הצעקה, שהרי העיקר הוא התפילה היוצאת מקירות ופנימיות הלב, והקב"ה יקבל תפילתנו לרחמים ולרצון).

שמעתי מידיד נאמן איש צדיק וחסיד, לפני כמה שנים נחרב ביתו ומשפחתו כשהוכרח לתת 'גט פיטורין' לנוו"ב, אז עלה לארה"ק וישב בה באחד הערים כאיש בודד, וכה מספר הצדיק, כשבוע לפני פסח החילותי להרגיש יסורים נוראים בגבי, יסורים חותכים כמו סכין, וכבר הוכרחתי לבקש עזרה בהליכה... הרופא ערך לי בדיקת סי טי וחיכיתי לתשובות...

מאחר שהייתי בודד הוצרכתי להכין לבד כל הפסח, ומתוך היסורים הללו עלה הדבר בקושי עצום, ויהי בערב החג, כאשר הגיע כבר זמן שריפת חמץ התקשר אלי הרופא שעשה את הסי טי וביקש לדעת מי 'רופא המשפחה' שלי... אחר כמה דק' התקשרתי בעצמי לרופא המשפחה, והלה גילה את לבי שיש חשש לגרוע... וקבע עמי שאבוא אליו ביום הראשון של חוה"מ, רק זאת אמר לי באותה שעה, שאמעט ככל הניתן מהליכה ברגליים.

חזרתי לביתי, בקושי רב ובלב כבד מאד הכנתי את שולחן הסדר, הכנתי לכוסות יין טוב שיוציאני מעט מה'מצב' שהנני שרוי בו. בליל התקדש החג הלכתי לביהמ"ד כשהנני יודע (חושב ומדמה) שזה ה'פסח' האחרון בחיי... באמצע אמירת 'הלל' בתפילת ליל החג החילותי לתפוס את הנעשה עמדי, ובהגיענו לפסוק 'לא המתים יהללו י-ה' החילותי לזעוק את הפסוקים בקולות וברקים... כל המתפללים הסתכלו עלי כמו ש'נפלתי מהירח'... אבל אני את שלי עשיתי, בכיתי והתפללתי, שפכתי נפשי לפני אדון כל. כשבכל אותו הזמן עדיין הנני מרגיש יסורים נוראיים.

אחר התפילה באתי 'יחידי' הביתה, שבור ורצוף, אמרתי, רבש"ע אין לי כלל חשק לערוך סדר... כשהנני עומד ונזכר היכן הייתי אך לפני כמה שנים, מלך בגדוד, אב למשפחה ברוכה, יושב בראש שולחן הסדר, בני כשתילי

זיתים סביב לשולחני... והנה עתה, נהפך הגלגל, איכה ישבה בדד... אבל אין עוד מלבדך כאן, אנא ראה נא בעיני, וקבל את הסדר לרחמים ולרצון. החילותי ב'קדש', ומשם להא לחמא עניא... בהגיע ל'כאן הבן שואל' פרצתי בבכי טהור לפני אבי שבשמים אשר רק אני והוא עמי בבית, אוי, רבוש"ע, אין לי לא 'בן' ולא 'כאן'... מה אירע עמדי, אבל, אתחזק לשאול, אני אשאל אותך 'אבי' שבשמים - מה נשתנה הלילה הזה מכל לילות סדר בשנים עברו, אנא, אני אשאל מה נשתנה מתוך ברען (התלהבות), ואתה תענה לי גם בברען, וכך המשכתי בכל הסדר. מה אומר ומה אדבר, בהגיעי ל'ונצעק', קיימתי בעצמי את ה'ונצעק' כדת וכראוי, מקרב לב בקעו הזעקות, וכ"כ זעקתי עד שלאחמ"כ כמעט לא יכולתי להוציא הגה מפי... בהגיעי אל 'צפון', שוב נפתחו סכר דמעותי, ובקשתי מקרב לב עמוק - רבוש"ע שלח לי את ה'צפון', אותו השידוך (השני) הצפון ונסתר ממני אשר אני ממתין לו בכליון עינים.

ע"כ פרק א' - סיפור הקושי והצער. אמנם מכאן ואילך נפתח לפני פרק ב' - פרק הישועה. בחוה"מ נכנסתי אל הרופא כשהנני חושש לגרוע, ומיד שאלתי אותו מתי הוא 'יום המיתה' שלי, אמר הרופא, למה תדבר כך... במשך החג תשב על מקומך, אחרי החג תפנה לבית החולים רמב"ם, שם יושב חבר טוב שלי (במרפאות חוץ) והוא 'מבין' טוב על כל המעשה הלזה. באסרו חג הגעתי לרמב"ם, הלה בדק ועיין היטב, ונענה בשלוות הנפש, אינני יודע מה אמרו לך, אבל אני, אינני רואה כאן מאומה, רק משהו קטן, אתן לך אנטיביוטק' רגילה, עשה נא 'צילום' נוסף וחזור הנה, מששבתי אליו בשנית, אמר לי הכל נקי לחלוטין, הנך בריא ושלם בתכלית. ואחרי 3 חדשים באתי בקשרי אירוסין... והכל נתהפך לטובה ולברכה.

וזה תוכן מכתב נפלא מאחד מבני החבורה שליט"א, והוא כי באמת תמיהה שבתמיהות תמהתי מאוד עד לב השמים, על מה שנשתרש בשנים האחרונות לעשות את ליל הסדר שהוקבע לסימני חרות וכבני מלכים לזמן תפילה וזעקה, ולכאורה יפלא מה מקום כאן לתפילות וזעקות והרי בגמ' ובראשונים כן בהלכה לא מצאנו שנקבע זמנה לתפילות וזעקות, והנה ראיתי בשו"ת דברי יציב (אבן העזר ס"ט פ"ג) דמוכח שם להדיא שהג' תפילות שאנו מתפללים בכל יום שחרית מנחה וערבית תקנום האבות ביום א' דפסח, כמו"כ מביא שם דעה מהגמ' ומהמדרש שלידת יצחק ועקידת יצחק היו בו ביום, ושוב הראו לי בליקוטי מוהר"ן תורה ר"א וזל"ק מרומז בתרגום (איכה ב') שבפסח צועקין בתפילה כמובא על פסוק 'קול נתנו בבית ה' כיום מועד' כקל עמא דמצלין בחגא דפסחא, ולפי"ז הפלא ופלא מה יש מקום וזמן יותר מתאים לתפילה וזעקה מלילי פסחים בהן מצאו אבות האומה לתקן סדר תפילה, עד כאן לשון המכתב.

סיפר הגה"צ רבי יוסף משה מייזליש אב"ד לאסק שליט"א מב"פ, מעשה ששמע במעונות הקיץ של המוסדות העומדים בנשיאות גיסו הגה"צ אב"ד קראסנא שליט"א, במחנה הקיץ דשם עבד בחור ושמו 'מאניש', מאניש זה מן התמימים בעם היה, כחד מתמימי דקמאי... ומשהגיע הלה לפרק 'האיש מקדש' לא קם ולא זו שום שידוך (מכמה סיבות), וכבר היה נראה כי 'מה שהיה הוא שיהיה', ולא במהרה יקים הלה בית בישראל. יומא חד בשבתם יחד (כל השלשה דלעיל), פתח אב"ד קראסנא וסיפר לגיסו כי 'מאניש' שכבר היה כבן כ"ח שנים בא בקשרי שידוכין, ותיהום כל העיר... פתח מאניש לספר סיפורו, בהאי שתא בליל הסדר ישבתי עם 'הגדה של פסח' המוסברת ב'עברי טייטש' (פירוש העשוי לפשוטי עם בשפה המדוברת), ושם ראיתי כתוב בסמוך לקטע של 'ונצעק' כי מעשה היה בימי הרה"ק מאפטא זי"ע, ולאחד ה'מושקע'ס (כינוי לחוכרים היהודים) לא היה לשלם דמי חכירותו לפריץ - דבר שהיה כידוע כרוך בסכנת נפשות, ושמע מושקע מהאפטער רב שאם יצעק ב'ונצעק' יושע, וכך הוזה.

והנה ב'סדר' אצל אבי שליט"א הסבו כל בני המשפחה, והחל מאניש לפרט בפרוטרוט את כל המסובים אחי ממאנסי והאחות מלעקוואד וכך האריך כיד... הטובה עליו, בהגיענו לקטע של ונצעק, השתקתי את כל הציבור ונעניתי בקול אל אמי, מה יהיה... מה יהיה הסוף.... כשל כח הסבל, אפס כוחי מלשבת כך מבלי לבנות בית, האם שהכירה היטב את בנה ואת מצבו נענתה ואמרה, מאניש יקירי, וכי מה בידינו לעשות עוד, הרי יודע הינך שאנו מדברים כסדר עם שדכנים, ובעוהשי"ת יבוא היום והכל ייגמר בכי טוב. נענה מאניש ואמר - כל המסובים כאן ישמעו היטב לדברי, כי ראיתי כאן ב'עברי טייטש' שב'ונצעק' יש ביד כל אחד להרים קול זעקה אל ה' האלוקים ולהושע בכל מילי דמיטב, אין מצוקה שאי אפשר לצאת ממנה. על כן כל אחד מהמסובים כאן (ושוב פירט אח פלוני, ואחות פלונית וכו' וכו') - כולם יזעקו אל ה', וישאלוהו כל המסובים מה נצעק ואיך נצעק, נתלהב מאניש ואמר בתמימות ובפשטות, זעקו ג' פעמים אל ה' - כבר אין בכוחו של מאניש לסבול ולהמתין יותר. מאניש מוכרח כבר לבוא בברית האירוסין... ואכן הכל חרו אחריו ואמרו ג' פעמים באותו נוסח שנצטוו ממאניש. וכבר רצה האב להמשיך בעריכת

הסדר, אך שוב החריש אותם מאניש, ואמר, ומה יהא עם אחי יעקב אשר אף הוא כבר בן כ"ו שנים, וכי מן היושר להמשיך בעריכת הסדר מבלי לסדר לו את זיווגו, על כן זעקו כולכם בשנית ג' פעמים אל ה' - כבר אין בכוחו של יעקב לסבול ולהמתין יותר. יעקב מוכרח כבר לבוא בברית האירוסין... ואכן הכל החרו אחריו ואמרו באותו נוסח.

וראה זה פלא, מיד ביום א' דחומ"פ הציעו לשניהם הצעות שידוכים, ונתגלגלו הדברים במהירות עצומה, כגלגל הנופל במורד הר גבוה, עד שכבר עמדו שניהם בפני גמר ביום שלאחמ"כ, אלא שאז נתעורר להם ספק כדת מה לעשות - אם מותר לגמור ב' שידוכים לב' אחים באותו יום מחשש לעינא בישא, ושאלו את כ"ק האדמו"ר מוויז'ניץ מאנסי זי"ע שפסק להם שיגמרו למאניש ביום ג' בשבוע, ולאחיו 'הקטן' ביום ד'. ובעזהשי"ת הצליח מאניש מאד בכל דרכיו, בנה בית נאמן בישראל, לשם ולתפארת, ומוכר הוא מאד בעירו כאיש מצליח בעזהשי"ת.

לדין ייאמר, כי כל ה'חכמים' אשר בקרבנו, אם אך ישימו עצמם כ'מאניש' בתפילתם, ויתפללו ויזעקו אל ה' האלוקים כמאניש זה אשר לא ידע מ'חכמות', אלא בתמימות עצומה התפלל וזעק, וזכה לקרוע שערי שמים בתפילתו, אף אנו בגשתנו אל התפילה בתמימות ללא חכמות נקרע את שערי השמים.

עובדא ידענא מכלי ראשון, באחד שלא מצא זיווגים הגונים לבניו, השנים נקפו וחלפו כאשר בניו מתבגרים ועיניו רואות וכלות, שנה אחת כשנטלו הבחורים 'ברכת פרידה' מרבם הרה"ק ה'לב שמחה' זי"ע טרם נסעם אל אביהם לחג הפסח, אמר להם בצחות לשונו 'הלא הבן שואל בליל הסדר, תשאלו את האב מדוע עדיין אינכם חתנים...'. הבחורים היו בטוחים שבודאי כוונת הרבי שישאלו ויתפללו אל אביהם שבשמים מדוע לא הגיע זמן ישועתם, אך בליל הסדר החליט אחד הבחורים לקיים דברי חכמים כפשוטם, ושטח בפני אביהם את שאלתם החזקה, מה נשתנה חלקם שעדיין לא מצאו את זיווגם מכל חבריהם שכבר בנו בתים נאמנים בישראל, ויהי כשמוע האב המיוסר את שאלת בניו המיוסרים, נתעוררו רחמי האב על הבן ופרץ בבכי תמרורים וגרר אחריו את בניו המבוגרים, ועלתה צעקתם אל ה' בתפילה ובתחנונים שיזכו כבר להיושע מצרתם, וכה בכו במשך זמן עד שאמם התאושה וצעקה עליהם שיש לשמוח בחג ואסור לבכות ולהצטער, מיד קיבלו כולם על עצמם להפוך את הדאגה לשמחה, והמשיכו לומר את סדר ההגדה בהתלהבות, ורק בתום הסדר הציע האב לומר הספרים רביעי וחמישי בתהילים ושפכו לבבם כמים לפני השי"ת, ובתוך פרק זמן קצר באו כולם בברית הארוסין.

סיפר בעל המעשה הרב עראקי שליט"א מעי"ת אלעד יצ"ו, אשר הינו בידידות קרובה עם הרב נ"ג ואף מארח אותו על שולחנו מפעם לפעם בשבתות ובימים טובים, לקראת ליל הסדר תשפ"ב הזמין את הרב נ"ג עם נוו"ב להיות אורחיו, כמה ימים קודם החג נסע ברכבו עם אחד מבניו הגדולים, ובדרכם שמעו מפי 'בעל דרשן' את המעשה עם הרה"ק ה'אוהב ישראל' מאפטא זי"ע אודות הסגולה הגדולה והנפלאה לערוך 'ונצעק' בליל הסדר, בשעה שאומרים 'ונצעק אל ה' אלוקי אבותינו' בסדר ה'הגדה', אמר לו בנו, מן היושר שהשנה נעניק את ה'ונצעק' עבור האורח ר' נ"ג שכבר עברו עליו יותר מט"ז שנים מיום נישואיו ועדיין ביתו ריקם, והגם שכבר דרש ברופאים הגדולים ביותר עוד לא נושע, סבר וקיבל ואף הודיע לבניו ביתו 'להיות עתידים ליום הזה', ואכן כאשר אמרו את ההגדה של פסח והגיעו ל'ונצעק' קמה שם 'צעקה גדולה', ואין הכוונה לצעקות בקולות וברקים שישמעו מקצה העיר עד לקצה השני... אלא היתה צעקה גדולה מקירות הלב, כמה רגעים בהם זעקו והתחננו לישועת ה' כשעין לא נשארת יבשה, עד שהרגישו ש'כיוונו את השעה' וכיוונו לעת-רצון ופעלו את הישועה. תיכף לאחר עריכת 'הסדר' אמר לו בנו הקטן כבן שבע שנים, לשנה הבאה יהיה לנו עוד ילד במשפחה, כי אני התפללתי ב'ונצעק' עבורנו... אני רוצה שיהיה לי עוד אח קטן...

ועתה הטו אזנכם לדבר פלא, בערב פסח אשתקד - שנת תשפ"ג, נסעו המארח ה"ה הרב עראקי וב"ב לבית החולים, ואף החלו שם לערוך סדר פסח כהלכתו, ובאמצע הסדר נולד להם בן זכר... וראו בחוש איזה רושם בשמי מרום עשה ה'ונצעק' של ילד קטן 'תמים'... והנה באור ליום רביעי פר' תז"מ כ"ז ניסן נולד בן זכר לאורח הרב נ"ג לאחר המתנה של י"ז שנה... ואכן ה'ונצעק' פעל את פעולתו הן לגבי האורח והן אצל המארחים ושניהם נפקדו בדבר ישועה ורחמים בחודש ניסן שישועות בו מקיפות, ולא עוד אלא שכל המתפלל על חברו הוא נענה תחילה... שמעתי מאחד מחשובי בני החבורה, כי אשתקד 'ישבו' ב'סדר' אצל אביו שני בניו ובת אשר הגיעו לפרק השידוכין מזמן זמנים טובא (ולא נוכל לפרט אך היתה 'סיבה' לדבר), וכשהגיעו ל'ונצעק' - צעקו מקירות ליבם, ואכן ה'צעקה' לא שבה ריקם, ובמהלך השנה כולם מצאו את זיווגם למזל טוב...

ממיצרו וישתבחה מצבו בגשמיות וברוחניות בלילה הזה. וכך מבארים את הנאמר 'וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח' שה'מספר' עצמו נעשה משובח ומשתנה למעליותא, והתנא מבטיח לנו, אף שנתחיל בנגות עב"ז על ידי הסיפור נתעלה ונעשה משובח^{סח}.

זכה כתב הרה"ק ה'נועם אלימלך' זי"ע (בא ד"ה ולמען), היות כשהקב"ה ברחמיו עושה נס לישראל פעם אחת ונוקם להם מאויביהם אז נתעוררו הרחמים ומועיל אפילו לעתיד בכל דור כשישראל צריכין להנקם מאיזה שונא העומד עליהם להכבידם בעול שררה או מלך או הקב"ה עושה נקמה בו כיון שכבר נתעוררו אותן הרחמים בענין כזה. וזהו ולמען תספר כו' אשר התעללתי במצרים, וכשתספרו זאת תעוררו אותם הרחמים וינקם לכם מאויביכם לכל יוכלו היצר לכם כלל, עכ"ל^{קסט}.

וזכה פירש הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (קדושת לחנוכה, קדושה שניה) בלשון שאומרים בהגדה 'כל המרבה לספר הרי זה משובח' - הרי זה משובח בחסדים, כיון שיוצא מפיהם של עמו בני ישראל סיפור הגדה והאותיות של חסדי המקום לבית ישראל אזי אלו האותיות מעוררין חסדים לכל העולמות שתמיד יעשה עמנו הא-ל ניסים ונפלאות לטובה.

אמר, דהנה העולם טועים וסוברים, שמה שאנו שונים מדור היוצא ממצרים, כי אין לנו 'משה רבינו' שיוציאנו ממצרינו - כל חד וחד בדיליה, אך אין זה נכון^{סח}, כי כל מה שזכו בני ישראל בהיותם ממצרים שהקב"ה ישלח את משה רבינו להושיעם היה אך ורק בזכות 'ויזעקו', והכי נמי בימינו אלה, אם נקיים כראוי 'ונצעק' אזי מיד נגאל מכל המצוקות, ואף נוכל לפעול שבוא יבוא בריתה משיח צדקנו במהרה בימינו.

כל המרבה לספר - סגולת סיפור יציאת מצרים

אמרו חז"ל 'כל המרבה^{סו} לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח'^{סו}. נראות איתא מהרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (דרשות, ח"ב רנב. לשכה"ג שנת תקצ"ד ד"ה הא לחמא), וז"ל. כי מובטחים אנחנו אפילו בגלות החיל, בשעה שאנחנו יושבים לספר יציאת מצרים לבנינו, להשריש לבותם ביראת ה', אזי שפע אלוך עלינו כמו בצאתינו ממצרים, עכ"ל.

הרה"ק ה'ישמח ישראל' זי"ע (אות נו) מפרש מה ששינינו (פסחים קמז). 'מתחיל בנגות ומסיים בשבח', היינו דאף אם כאשר התחיל לספר ביציאת מצרים היה במצב של 'נגות' מכל מקום על ידי הסיפור מתעלה הוא עצמו להיות 'משובח', והיינו שעל ידי הסיפור יצא

סה. מרגלא בפומיה דהרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע, שלכן לא נזכר שמו של משה רבינו בכל נוסח ה'הגדה של פסח' [אלא רק בדרך גררא 'רבי יוסי הגלילי אומר וכו' ויאמינו בה' ובמשה עבדו'], ללמדנו שכדי לזכות לגאולה שלימה אין בני ישראל זקוקים למנהיג גדול וקדוש כמשה רבינו ע"ה, רק 'צעקה ותפילה' המקרבת את הגאולה, כמו שזה גרם לגאולת ישראל ממצרים שנאמר (שמות ב כג) 'ותעל שועתם אל האלוקים'.

סו. בא וראה עד כמה צריך 'להרבות' בסיפור יציאת מצרים, שהנה נאמר גבי קרבן פסח 'ואכלתם אותו בחפזון' (שמות יב יא), וביאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ת"מ בא ד"ה ואכלתם), כי בא הכתוב לרמז להאריך בסיפור יציאת מצרים בשעה שמצה ומרור ופסח מונחים לפניו עד שלבסוף הזמן שמותר בו באכילה יהא בהול ונחפז לאכול הפסח קודם שיעבור הזמן. ולדין ייאמר שיש להאריך בסיפור יצי"מ עד שתהא אכילת המצה והסעודה בחפזון... וכמו שמסיים שם החתם סופר 'והנסיין מוכיח'...

סז. הבטחה גדולה כתב ב'יסוד יוסף' (פפ"ה) בהאי לישנא וכל האומר שבח ויציאת מצרים והסיפור של ההגדה בחזרה ובשמחה, בלי שום לב רגז ובלי עצלות בדמיון משא ח"ו, אלא בכוונה ושמחת הלב, זה הוא אשר כנפי השכינה פרושות עליו תמיד להצילו בכל מקומות ובכל דרכים, וזוכה להיעשות לו ניסים.

סח. בדרך רמז פירשו בלשון 'מגיד' שהוא מלשון 'המשכה' (כמו 'גוד אחית'), שעל ידי אמירת 'מגיד' 'נמשך' האדם כלפי מעלה...

סט. ובדרך זה ביאר עוד הרה"ק ה'נועם אלימלך' זי"ע (ראה ד"ה א"י ראה) בלשון הכתוב (תהילים קמה ז) 'זכר רב טובך יביעו וצדקתך ירננו', כי 'יביעו' הוא מלשון מבעבע, וכמו כששופכים מים על האש המים מבעבעים, וכשרוצים להזכיר רב טובך - להמשיך ישועות לעולם, הדרך הוא על ידי שמבעבע באיתערוותא דלתתא, והוא ע"י וצדקתך ירננו, כשמרננים ומשבחים להשי"ת על כל צדקותיו וחסדיו.

תאכלו מצות - מעלת המצווה

נוראות מצינו בדברי המהרש"א (פסחים קטז. ח"א ד"ה מצה) בגדולת מצוה זו, וז"ל, אבל אכילת מצה בערב הוא מטעם אחר, כמפורש סודו בקרבן מנחה שאמר 'מצות תאכל במקום קדוש' וכו', וזהו טעם אכילת מצה בליל פסח כדמיון המנחה לגבי כהן, וכו', ולמדנו מדבריו שאכילת מצה היא כאכילת 'קדשי קדשים'.

ואכן צדיקי הדורות היו משתוקקים בכל השנה כולה לאכול מצת מצוה בקדושה ובטהרה, ובקדושתם ערכו הכנה רבה טרם קיימו מצוה רבה זו בכל פרטיה וקדוקיה וכוונותיה". אמנם, אף לאנשים הפשוטים ביותר אמרה תורה 'בערב תאכלו מצות', כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו לומר שרק אם הכין את עצמו כראוי נחשבת המצווה כמצוה ראויה, אלא, כל אחד יכין עצמו כפי כוחו והשגתו ודי בזה.

כתב הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ח"מ סימן קצו), וז"ל. 'מצות עשה של אכילת מצה משומרת בליל פסח - והיא יחידה שנשארה לנו מכל מצוות אכילה שבכל התורה, ואין לנו לא פסח ולא קדשים, לא תרומה ולא מעשר שני, רק מצוה אחת משנה לשנה, ואם גם היא לא תועילה בידינו בשלימות, הייטב בעיני ה' חלילה וחלילה, עכ"ל.

בכללות כתב הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל ב'מכתב' ('מכתבי רעק"א יב') וז"ל. 'בליל פסח יתנהג בקדושה וביראה, ולשמוח במצות שזיכה ה' אותנו בלילה הזה, מצות עשה של קידוש, ומצות עשה של אכילת מצה, ומצות מרור, וד' כוסות ואמירת הלל, עכ"ל.

ואכן השל"ה הק' כתב (מסכת פסחים נר מצוה אות לט) שחסידים ואנשי מעשה נהגו לנשק את המצה בעת שהגביהו אותה בליל הסדר"א.

 מן הבאר

וכך איתא מהרה"ק ה'אגרא דכלה' זי"ע (פרשת עקב) עה"פ (דברים ז יז) 'כי תאמר בלבבך' וגו', דהנה ידוע לנו מצדיקי דורותינו בקבלה מבעלי רוח הקודש, שכאשר יצטרך אדם לאיזה ישועה, כגון לרפואה ולהצלחה ולעבור במצולות ים בלי מכשול, אזי יזכור במו פיו מעין אותם הנסים בכיוצא בזה שנעשו לצדיקי הדורות לרבים או ליחיד. ועיי"ש שמפרש עפ"י למה יעצו להמן להמית מרדכי דוקא על ידי תלייה על עץ, כיון שמעולם עדיין לא ניסו לעשות כזאת לישראל ועדיין לא נושעו מזאת הצרה, וממילא לא יוכלו לספר את נס ההצלה מהעץ, ולא יוכלו להמשיך את הישועה. עוד ביארו בזה, כי כשהאדם מודה ומשבח להקב"ה על רוב חסדיו הרי הוא ממשיך בזה על עצמו עוד השפעות טובות כהנה וכהנה, ובזה פירשו צדיקים בלשון הכתוב (שמות טו ב) 'עזי וזמרת י-ה ויהי לי לישועה', שהזמירות לא-ל הטוב הם ממשיכים את הישועה'.

ע. וכבר זעק הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע שנה אחת קודם אכילת מצה מתוך געגועים עזים 'רבש"ע, אדער דו אין מיר אריין, אדער איך אין דיר אריין...' (או שאתה קוב"ה תשכין את שכיתך בקרבי, ואם לאו אכנס אני בקרבך כביכול). מפורסם היה הרה"ק ה'אמרי חיים' מוויזניץ זי"ע בגעגועיו העזים ובהשתוקקותו הנפלאה לקראת מצוות אכילת מצה, ומתחילת השנה היה מדבר ומזכיר מענין אכילת מצות בערגה, מידי שנה בשנה לקראת חג הפסח היה פוקד את הציון של התנא האלוקי רשב"י במירון, והיה מתפלל שם שיזכה לאכול כזית מצה מתוך דעת, וכל שכן בעת אכילת המצה גופא היו פניו בוערים כלפידים בהתלהבות אש קודש, אשר אי אפשר לתארה, אשרי עין ראתה זאת. ממעט היה הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע באכילתו, והרבנית היתה תמיד מפצירה בו שיאכל באומרה הכנתי לך מעדנים ואינך טועם מזה... אבל הוא היה אומר על מאכלים מעין אלו דאס אדז'עט מיר (כאומר איני מוצא בהם כל טעם, ולהיפך), אולם כשהגיע ליל הסדר לאחר אמירת ההגדה ברוב השתפכות כדרכו בקודש, ניגש לאכילת מצה בתאבון גדול כמצוותה בהידורה. ובעיני זוגתו הצדקנית היה נראה הדבר כ'רעבתנות' יתירה, והעירה לו בדרך כבוד ושאלה 'וכי נהיית בעל-תאוה'ניק', נענה הרה"ק בזה"ל, 'בכל ימות השנה כאשר אין לי טעם באכילה מפצירים בי לאכול, ואילו כאשר פעם אחת בשנה כבר הנני מרגיש טעם באכילתי אומרים עלי שאני 'בעל תאוה'ניק'... אך תדעו כי כך היא האמת, המתאפק בכל השנה כולה מתאוות אחרות, זוכה לתאוה גדולה בעת אכילת מצה... עא. כתב ב'בארות המים' (ליום א' ש"פ) שהרה"ק מרימנוב זי"ע אמר, שאם לא היה חושש מפני המון העם היה נוטל את המצה לבית הכנסת, והיה עושה נענועים כמו הלולב והאתרוג.

ב'תפארת שלמה' (לשבת הגדול ד"ה א"י מצות תאכל) מוסיף עוד, כי מעלת מצוות 'אכילת מצה' היא כי בשונה משאר המצוות הנעשות בחוץ לגופו של אדם - שהרי זו נבלעת בקרבנו, ולכן יש בה כח לרפאות את האדם 'רפואת הנפש' ברוחניות, ומסייעת לו לעקור מעצמו את כל הרע שבקרבנו להיות דבוק באלוקים חיים.

עוד איתא בזה"ק (ה"ג רנא:): שאכילת מצה מזככת את נשמת ישראל מכל לכלוך ופגם, ולא רק על חטאים של העבר אלא היא גם מסוגלת לטהר את הנפש על להבא. וכן איתא ב'ישמח ישראל' (להגש"פ אות נו) כי המצה מעוררת אותנו ל'אהבת ה'" - וממילא כאשר נהיה בריאים על חולי הנפש אחר אכילת המצה - מיכלא דאסוותא, לא נכסוף לשום דבר זולת השי"ת תורתו ומצוותיו, כי תגדל האהבה אליו, לאהבה את ה' אהבה שאין לה תכלית וסוף על כל אהבת עוה"ו, וזהו 'אפיקומן' שהוא נוטריקון 'אפיקו מיני מתיקה', שיסיר מעליו כל הנאת עולם הזה, להיות דבוק באהבת השי"ת ע"י.

גם מצינו בזה"ק (רנא:): לבאר הטעם שנקראת מצה בשם זה, וז"ל (בלה"ק) משום שהיא משדרת ומבריחה לכל צדדים רעים ועושה קטטה ביניהם, כדוגמת שם ש-ד-י שבמזוזה המברית את השדים והמזיקים שבשער, כך המצה מברחת אותם מכל משכני הקדושה ועושה מריבה וקטמות בהם וכו'.

על מרורים יאכלוהו - מתיקות המרור

דברים נוקבים כותב הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל ('מכתבי רעק"א' יב) וז"ל 'בליל פסח יתנהג בקדושה ובריאה, ולשמוח במצות שזיכה ה' אותנו

בונה ראשונה שיש לאדם לכוון בעת האכילה היא לקיים מ"ע שציונו הבורא 'בערב תאכלו מצות' (שמות יב יח). והם 'זכר ליציאת מצרים' ככתוב (פסוק לט) 'ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים, עוגות מצות כי לא חמץ, כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם'. ומאד יזהר שלא לאוכלם במצות אנשים מלומדה ומתוך רגילות שכך אכלו אבותינו בצאתם ממצרים ואחריהם נהנו כן בכל דור ודור - ממצרים ועד הנה... אלא יכוון לעשות רצון אבינו שבשמים, ולזכור על ידי האכילה את הניסים שעשה עמנו בהוציאנו ממצרים.

נפלאים דברי ה'רוקח' (הלכות פסח אות רצא) שהאוכל מצות בשבעת ימי החג כהלכתו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, וראייתו מהפסוק (שמות יג) 'מצות יאכל את שבעת הימים', 'שבעת ימים' אין כתיב כאן, אלא 'שבעת הימים' בה"א הידיעה, ללמדנו שנעשה שותף בבריאת שבעת ימי הבנין.

מצות תאכל - סגולת המצה

סגולת אכילת מצה רבה היא מאד, וידועים דברי הוזה"ק (ח"ב קפג:): דהיא מיכלא דאסוותא [מאכל רפואה] ומיכלא דמהימנותא [מאכל המשריש אמונה בלב האדם].

ומבאר הרה"ק ה'תפארת שלמה' זי"ע (רמזי פסח ד"ה נחזור לענין) את דברי הוזה"ק דתרווייהו חדא נינהו, דמי שחסרה לו מידת האמונה הרי נחשב הוא כחסר רפואה, אמנם סגולת המצה לרפאות את אלו שיש להם חסרון באמונה, כי על ידי אכילת מצה זוכה האדם להכיר במי שאמר והיה העולם ע"י.

עב. ב'ישמח ישראל' (להגש"פ אות עח ד"ה כל דכפין) כתב 'ואף חכמי אומות הרופאים מסכימים, שמצה הוא רפואה להראש, אך המה מתנבאים ואינם יודעים מה מתנבאים', כי אכן, על ידי מצה זוכה לאמונה ומתקן ומטהר בזה את המוח שהוא בראש. ואילו הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע (מנחם ציון דרושים לפסח, ליום ה' אחרון של פסח) אמר, שסגולת אכילת מצה מועילה לבטל כל תאוות רעות מנפש האדם. עג. ומכל מקום אין דברי הוזה"ק יוצאים מידי פשוטן, שאכילת המצה מביא לאדם גם רפואת הגוף בפועל ממש, וכמרומו בשמה 'מצה' - שהוא ר"ת מיכל צרה היצילני.

ולכן יש הנוהגים לשאת באמתחתם בכל מקום מעט ממצת אפיקומן לשמירה. הרה"ק הרמ"מ מלעלוב זי"ע נהג לחלק ממצות שמורה במוצאי שביעי של פסח, שהרי אמרו (סוכה לח.) 'שיירי מצוה מעכבין את הפורענות', וכן נהגו הרבה צדיקים.

בתקופה שלפני מלחמת העולם השניה התגורר בראמניא (רומניה) אדם גדול ושמו הגה"צ רבי צבי קינסטליכער זצ"ל אב"ד הערמנשטאט-סעבען [אחר המלחמה היה דר בירושלים והיה קרוב מאד אל הגרי"מ דושינסקי זי"ע, הרה"ק רבי יהודה הורוויץ מדזיקוב זי"ע היה מסתופף הרבה בצלו], שנה אחת בחודש ניסן הרגיש ביסורים נוראים

באר הפרשה - פסח

בלילה הזה, מצות עשה של קידוש, ומצות עשה של אכילת מצה, ומצות מרור, וד' כוסות ואמירת הלל, אך בתנאי שצריך ליהרר שיאכל כזית מצה ברווחה ולא בצמצום, וכמו כן במרור כל אחד [אשר] יחסר מעט מועיר הפסיד המצוות, ולדעתי מי שיש לו מוח בקדקדו ומאמין בתורת ה', איך לא יחוס על נפשו, ולא יהא מתיירא שמצווה גדולה כזו שאין לזכות בה עד יעבור שנה ומי יודע אם יחיה, יהיה נפסד בידו,

ודי לנו בעו"ה במצות הרגילין כמו תפילין וברכת המזון שאין אנו מדקדקים בה ולמה נעשה כזה במצות אלו ר"ל, ואף במרור, מה גם שקשה לו קצת, הלא בכל יום אנו מקבלים לעבוד ה' בכל נפשנו, ולמה נקפיד בצער מועט כזה, אני מבטיח באמונה, במי שיעשה מצוה בחשק, ויחשוב בשמחה בזו הרגע 'אני מקיים מצות בורא' כמעט לא ירגיש מרירות כלל, עב"ל ע"ד.

במקום הקיבה, ונסע לעיר קלויזנבורג כדי לדרוש אצל רופאים מומחים שימצאו מזור למחלתו, ואכן את אשר יגור ממנו בא, כי אחרי בדיקות חוזרות ונשנות הודיעו לו שמחלה קשה מקננת בתוך גופו, וחייבים תיכף לנתחו כדי לעקור ולרפא את המחלה. משקיבל הגר"צ את הבשורה הקשה 'לא יכולתי להסכים ע"ז להיות בבית החולים במשך ימי החג, ובטחתי בה' שלא אעבור על 'בל-תאחר', ובאתי לביתי', בלית ברירה הסכימו הרופאים לדחות הניתוח אך התרו בו מאד לבל יאכל שום דבר זולת חלב וביצים ומיץ תפוזים, וכ"ש שלא לאכול פת ולחם. את ליל הסדר ערך כדרכו ברוממות הרוח והתלהבות הנפש מתוך שמחה וחדוה, ובעת אכילת מצה החליט לעבור על דברי הרופאים ואכל כזית מצה שרוי בחלב בשני הלילות, 'וחסדי ה' כי לא תמנו, כי בליל שני אחר הסדר סרו היסורים לגמרי, וכאילו לא היו, ולא הרגשתי שום כאב ב"ה'.

בשבת אחרי פסח עלה לבימה, והודיע את צערו לרבים, שעליו לעבור ניתוח מסוכן ושיתפללו בעדו ויבקשו עליו רחמים, ומסר לפניהם דברי פרידה בדמעות שלישי שמא לא יזכה חלילה לקום ממיטת חליו, כי מי יודע מה יגזור עליו השי"ת. לאחר כמה ימים נסע שוב לקלויזנבורג אל הרופא, הרופא חזר לבדקו טרם הניתוח, ומה גברה תדהמתו בראותו שהמחלה נעלמה כליל, ולא מצא שום חסרון במקום הקיבה. והיה בטוח בדעתו שבינתיים ביקר אצל רופא מומחה שריפא את מחלתו, ומרוב התפעלות ביקש שיגלה לו מי הוא הרופא שהצליח לרפאותו רפואה שלימה, והשיב הגר"צ שלא היה אצל שום רופא, רק אכל בליל הסדר את הכזית מצה מיכלא דאסוותא, ועל ידי כך זכה לרפואה שלימה, 'וענה [הרופא] ואמר, שנס גדול נעשה לי, והודה שידיעת וחכמת הרופאים הוא כאין נגד רצון הבורא ית"ש'. בעל המעשה עצמו כותב את כל השתלשלות הדברים אל ידידו ומחותנו הגה"צ רבי ישראל וועלץ זצ"ל, ומסיים שם 'נא למסור תוכן המכתב לבני שיחי', שידע גם הוא להודות ולהלל לשמו יתברך על כל החסד אשר גמלני, ויברך ברכת שעשה ניסים לאבותינו' (המכתב נדפס במלואו ב'באר צבי' חלק האגרות, מכתב לב), וגם עדי שמיעה היו מספרים בערגה, איך היה הגר"צ מתאר להם איך הרגיש שהמצות פעלו להסיר ממנו את כל מכאוביו.

מעשה כיו"ב אירע בשנת תשע"ז, איש יהודי הדר בעי"ת לעיקוואד ושמו הרב צבי לאפה שליט"א נהג ברכבו בערב הפסח ולפתע אירע לו תאונה (עקסידענט) קשה ונוראה, כשרכבו מתהפך וארבעת גלגליו עמדו בזקיפה ממעל הרכב, דפנות הרכב נמעכו ונמחצו לגמרי עד שארך לאנשי ההצלה כמחצית השעה לנסר ולחתוך אותם כדי לחלצו, מיד הובילוהו לבית החולים כשכולו פצוע וחבול, ומבדיקות וצילומי הרופאים עלה כי יש לו דימומים (Internal bleeding) בראשו (סביב המוח) ופציעות קשות בצווארו, כך שעליו לעבור כמה וכמה ניתוחים במשך החדשים הקרובים. ויהי בליל התקדש החג, ישבו היהודי ובני ביתו בחדרו שבבית החולים וערכו 'סדר' כהלכתו ככל משפטיו וחוקותיו, באמצע עריכת הסדר נכנס הרופא ו'תפסם' כשהם עורכים סדר באכילת מצות ומרור, ושתיית ד' כוסות, הביט בו הרופא כמי שהשתבשה דעתו וגער בו, הרי למחרת היום עליך לעבור 'ניתוח' כיצד תעיז לאכול עתה (כי לפני ניתוח על המנותח להיות בצום), אם תאכל עתה נהיה מוכרחים לדחות את הניתוח הנחוץ לך ב'פיקוח נפש', אבל זה האיש באמונתו התמימה המשיך בעריכת הסדר כמי שיושב בביתו ללא כל פגע במוחו וצווארו... וראה זה פלא, ויהי ממחרת, הובילוהו לבדיקת C.T. (Cat-scan) ונמצא מוחו וכל גופו נקי לחלוטין ומיד נשתחרר לביתו, הרי לך רפואתה של המצה עד היכן מגעת, שיצא האוכלה מסכנת מות לחיים טובים בבריאות השלימה.

עד. הרה"ק האמרי חיים' מוויזניץ ז"ע הגיד פעם, שאינו מבין מדוע נקרא 'מרור', והלא טעמו מתוק כל כך... והיינו כדברי רעק"א זצ"ל, שהמשכיל ומתבונן שעל ידי אכילתו זוכה לקיים מצוות הקב"ה בוודאי לא ירגיש כלל בטעמו המר של המרור. עוד נראה בעומק כוונתו, שעל ידי אכילת המרור מבטלים את כל המרירות והדינים,

שביעי של פסח

גדול כדי שלא יפול מדרגתו, ועל כל בעל נפש לחשוש שמא יפול חלילה, ויתאמץ להתקשר את עצמו ב'משיחה קטנה' כדי שלא יפול מדרגתו, 'זנה המשיחה קטנה היא האמונה השלימה', וזה היה דוד המלך ע"ה מבקש מילדותו (תהלים ל ז) 'ואני אמרתי בשלוי בל אמוט לעולם' - שמיום היותו לאיש עד זקנתו לא ישב בשלוח והשקט, ונתיירא תמיד שלא יסוג אחור, אשר לזאת בעל נפש יחוש לעצמו להתאמץ בכל כחו טרם נפלו, ולהיתלות באילן גדול אפילו במשיחה קטנה כדי לעלות בהר ה', נמצא שהאמונה היא הכלי להחזיק את כל המדרגות ועבודת השי"ת¹.

הבט וראה מה גדלו מעשי האמונה, עד שכל רגע ורגע של אמונת האדם בעולם הזה חשובה וחביבה מאד בעיני הבורא יתב"ש. וכן מצינו ב'אבן

ויאמינו בה' - סגולת היום לבוא לידי אמונה בהקב"ה בספה"ק האריכו רבות כי יום שביעי של פסח מסוגל לקנות בו אמונה באלוקים חיים², וכפי שהביא הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע ב'מנחם ציון' (סעודת ליל ה', אחרון של פסח) 'שמעתי מגדול אחד, מתלמידי מורי [הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע] זכר צדיק לברכה, שאמר בשם רבו, שהעת המסוגלת לזה [לזכות לאמונה שלימה] היא בליל ז' של פסח, ויתחזק עצמו לקשר דעתו ומחשבתו בצדיקים הקדושים, לזה היא תועלת גדולה וסגולה אמיתית, שביום זה נאמר (שמות יד לא) 'ויאמינו בה' ובמשה, שאמונתם בה' נשלמה על ידי התקשרותם במשה'.

זכות עור, שאף המקיים מצוות ומעשים טובים כל ימיו זקוק ל'משיחה' (הכל) קטנה' להיתלות באילן

וכמו שידוע מצדיקים ש"מרור" עולה בגימטריא כמנין 'מות' (446-), ובא זה ומבטל את זה, ונמצא שרק תחילתו מר אך סופו מתוק.

עה. מן הענין להביא שב'מנהגי מהרי"ל' (סדר תפילה אות ה) מביא שיש הנוהגים לומר זמן שמחתנו בתפילות העמידה של 'שביעי של פסח' (במקום 'זמן חרותנו' הנאמר בכל ימי הפסח).

עו. גדולה אמונתם של בני ישראל באותו היום יותר מהאמונה שהאמינו בצאתם ממצרים, ומבואר בדרשות הר"ן (דרוש י"א), כי בהיותם במצרים היה להם מקום לספקות, מדוע ציוה הקב"ה לגנוב לב פרעה ולומר לו שכביכול הם יוצאים רק לשלושת ימים, הרי לאחר מכת בכורות שפרעה בעצמו חשש על נפשו היה משלחם אף לצמיתות, ומדוע ציוה להערים על המצריים 'לשאול' מהם כלי כסף וזהב, והרי לאחרי עשרת מכות עצומות כאלו היה בידם לתבוע בפה מהמצריים 'הבו' לנו כל כסף וכלי זהב, אמנם בהגיעם לים סוף וראו שהים נבקע ובני ישראל הלכו בו בתוך הים ביבשה ולאחריהם נכנסו המצריים וטבעו בים, אז הבינו כי הכל היה רק כדי להביאם לתוככי הים, כי אילו לא היו 'מערימים' על פרעה והיה משלחם מאימת המכות וכיו"ב, בוודאי לא היה מעיז לצאת לרדוף אחריהם אחרי ג' ימים, מה גם שלא היתה לו סיבה לרדוף אחריהם אחרי שהוא בעצמו שילחם לחפשי, ורק מכיוון שהיה נראה לו ש'ברח העם' יצא אליהם, וכך ייאמר גבי כל המצריים, שאילו לא היו שואלים בני"י מהם כלי כסף וזהב לא היו הכל יוצאים לרדוף אחריהם, ואכן ביום ההוא 'ויאמינו בה' - לדעת שהכל בחשבון, ואף הנראה להם כ'קושיא' אינו אלא בחשבון נפלא מן השמים, ונסתלקו מהם כל מיני ספיקות באמונה, זהו תוקף אמונת האי יומא.

עז. גם ייאמר לאידך גיסא, כי האמונה תריק עלינו שפע ניסים ונפלאות, כי כל קריעת הים היה בזכות האמונה כמו שאמרו חז"ל (מכילתא פ"ג) כדאי היא האמונה שהאמינו בי (שהלכו אחרי משה בארץ לא זרועה) שאקרע להם את הים.

וזוהו כל תכליתו וייעודו של האדם בהאי עלמא להאמין באמונה פשוטה בבורא עולם, כמו שאמר הרה"ק מקאצק זי"ע, הנה עם בני ישראל ראו על הים התגלות נפלאה, עד שאמרו 'ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בנבואתו' (מכילתא שירה, ג'), ועם כל זה עדיין לא הגיעו למדרגה הראויה ביותר, עד ש'ויאמינו בה' ובמשה עבדו, כי כל החזיונות (יורא' ישראל) אינם נחשבים כחשיבותה של אמונה.

באר הפרשה - שביעי של פסח

כלל ישראל מרוב בטחונם בהקב"ה שבוודאי יבקע להם הים כמאמר חכמינו ז"ל, וכפירוש רש"י בפסוק היתה יהודה לקדשו כו', שמרוב בטחונם ירד נחשון לתוך הים קודם הבקיעה. וכיון שהיה בטחונם גדול כל כך שבוודאי יעשה השם יתברך תשועה להם וכפירוש רש"י בפסוק מה תצעק אלי, כדאי האמונה שהאמינו בי... הרי שהאמינו שבוודאי השם יתברך יעשה להם תשועה, א"כ, עלתה בלבם מיד לומר שירה קודם התשועה, כי מי שדבוק בה' ובטוח בו שבוודאי יושיע לו אומר השירה על התשועה קודם התשועה כמו דוד המלך עליו השלום כנ"ל.

וזה פי' אז ישיר, לשון עתיד על שעלתה בלבם לומר שירה קודם התשועה, וכמו שפירש רש"י שמשום שעלתה בלבם לומר שירה נאמר ישיר, ובוה מובן שכוונת הכתוב כך, ויאמינו בה' ובמשה עבדו - אז ישיר משה ובני ישראל פירוש אז קודם התשועה האמינו בו שבוודאי יעשה עמהם ניסים ונפלאות, ובאותו זמן שקפץ נחשון לתוך הים ובא עד צוארו קודם שנבקע הים כבר עלה במחשבתם שיעשה להם גם וישירו שירה, ולכן מובן תיבת 'השירה הזאת' שאיננו מובן, כלומר באותו זמן קודם שנבקע הים במחו שיעשה האל גם ויבקע הים ואז במחו שישירו שירה הזאת על הנס.

ומסיים הקדו"ל - ולכן אם אדם בטוח בה'. שהשם יתברך יעשה לו כל צרכיו גם למעלה ממלאין לו כל משאלותיו. אבל אם אדם דואג תמיד על פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו אזי גם למעלה יחסר פרנסתו. ולכן אשרי איש שלא ישכח ושם בטחונו בה', כי אז ה' צלך ומבין פרנסתו כמו שהוא בוטח בה' שהאל עושה כל צרכיו כן האל נותן לנו כל צרכינו, ע"כ מתוך לשונו הקדוש.

עזרא' (פירוש הארוך) על הפסוק (בשלה יד ה) וידעו מצרים כי אני ה', דלכאורה צ"ב, והרי 'מצרים' הללו עומדים כעת בתוככי הים והנה רגע קט וכבר הם טובעים בים, ומהו 'וידעו מצרים'. אלא ביאורו, דקאי על המצריים שנתרו במצרים, וגם על אלו הנמצאים בים - וידעו מצרים כי אני ה' - באותם הרגעים קודם שימותו. מעתה, פוק חזי כמה שידד הבורא מערכות שמים וארץ, והכל בכדי להחדיר אמונה בה' באותם כופרים נאלחים אף לרגע אחד.

אשירה לה' - מרוב בטחונם החלו לומר בעת הצרה ועי"ז נושעו

הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע מאריך בספרו (פרשת בשלה) במתיקות נפלאה, שעיקר נס 'קריעת ים סוף' היה ע"י שהיו מאמינים בעת צרה בבורא יתב"ש שבוודאי יושיעם, וכבר אמרו שירה בטרם באה להם הישועה, ועי"ז נושעו באמת, וכדברי רש"י בתהילים (יה ד) 'מהולל אקרא ה' ומן אויבי אושע' - שדוד המלך מרוב בטחונו בהקב"ה, על כל צרה שבאה עליו היה אומר שירה קודם התשועה, לפי שהיה בטוח בה' שוודאי יושיע אותו והיה אומר שירה על התשועה קודם בואה אליו.

וז"ל, וכן היה בקריעת ים סוף אשר נחשון בן עמינדב מחמת שבטח בהסדי השם יתברך ובנפלאותיו שיעשה לעם ישראל גם ולא היה ספק כלל אצלו, וקפץ לתוך הים מתוך שבטח בהשם יתברך שיעשה ניסים ונפלאות ושיאמרו ישראל שירה על הנס... וכמו שכתב רש"י ז"ל על פסוק 'ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה ותצאן', מובטחות היו צדקניות שבדור שהקב"ה יעשה להם ניסים והוציאו תופים ממצרים, וכן

כה ביאר הגאון רבי חיים מוואלאז'ין זי"ע (נפ"ח שער א סוף פ"ט, דרשות מהר"ח שה"ש א ט, עיי' נועם אלימלך - ליקוטי שושנה ד"ה לסוסתי) וז"ל. ולכן בעת קריעת ים סוף. אמר הוא ית' למשה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. ר"ל בדדידהו תליא מלתא. שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבטחון ויסעו הלוך ונסוע אל הים 'סמוך לבם לא יירא' מעוצם בטחונם שבוודאי יקרע לפניהם, אז יגרמו עי"ז התעוררות למעלה שיעשה להם הנס ויקרע לפניהם. וזהו 'לסוסתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי' (שה"ש א ט) - ר"ל כמו בסוסי פרעה שהיה היפך מנהגו של עולם שהרוכב מנהיג לסוס. ובפרעה וחילו הסוס הנהיג את רוכבו כמשרז"ל (שהסוס הנהיג את בעליו לתוככי הים), כן דמיתך והמשלתך רעיתי ע"ז האופן ממש, שאף שאני רוכב ערבות, עכ"ז כביכול את מנהיגה אותי ע"י מעשיך. שענין התחברותי כביכול להעולמות הוא רק כפי ענין התעוררות מעשיך לאן נוטים. וזש"ה רוכב שמים בעזרך. וכן משרז"ל העבודה צורך גבוה, עכ"ל. וכלומר שכל יהודי מנהיג כביכול במעשיו בזה העולם את אשר יעשה בעולם העליון.

ויושע ה' ביום ההוא - בכל שנה ושנה מתחדשת שוב קריעת הים

בה אמר הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע (הובא בסוף ספר נהר שלום עמוד פא לנכדו הרה"ק רבי מאיר שלום מקאלשין זי"ע), כי ב' פעמים בשנה מתעורר שוב הנס דקריעת ים סוף וכל הנרמז בו (זיווגים פרנסה וכו') - בשביעי של פסח ובשבת שירה, ונרמזו בלשון הכתוב 'או ישיר משה' 'או' נוטריקון אל"ף זי"ן, 'אלף' היינו בשבת שירה - כי 'אלף' לשון לימוד (כמו"ש אויב לג לג, 'ואאלפך חכמה'), והוא כשקוראים בסדר הפרשיות פרשת בשלח, וזי"ן - זה שביעי של פסח, שהוא הזמן שאמרו משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', ובזמנים אלו 'ישיר משה ובני ישראל וגו' לשון עתיד וחווה, פירוש בכל שנה ושנה באלו שתי הזמנים, נתעורר מחדש ענין השירה, ומחדש ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'.

ומזוסיף ה'חווה', וזה פירוש אמרם ז"ל (שבת נא): 'וכל בעלי השיר יוצאין בשיר ונמשכין בשיר', פירוש 'בעלי השיר' הם משה ואהרן ומרים וכל הדור דעה, בכל שנה ושנה באלו שתי הזמנים הנ"ל שקוראין את השירה, המה יוצאין מן ערן העליון בשיר, ונמשכין לזה העולם בשיר, 'זמזון עליהן' פירוש שממשיכין השפעות ומוזנות על הממשיכין אותם, 'וטובלין במקומן' פירוש בעת שהולכים חזרה למקומן צריכים טבילה בנהר דינור.

ארדוף אשיג - סוף דבר נתגלה שגם היסורים היו לטובה ואם ב'אמונה' עסקינן, יש להמליץ ולרמוז כדמיון 'השירה' שכל שיר בנוי מכמה מיני קולות, שמתחיל בשקט ומסיים בקול גדול, עולה ויורד, וחוזר חלילה כידוע לבעלי מנגנים, ובלא ה'ירידות' אין שמו ניגון ושירה כלל וכלל, כך ידע האדם ויאמין שכל עליותיו וירידותיו פעמים מצבו שפיר ופעמים... הכל לטובתו השלימה, וזאת השינוי בני ישראל ביום זה - שהבינו ששעבודם למצרים וצירופם בכור הברזל היה הכל לתכלית ולטובה, ובסופו של דבר יצא מזה 'ניגון' ושירה לשם ולתפארת, ובעל כרחם היו זקוקים לעליות וירידות כדי להשלים הניגון, ע"כ 'או ישיר משה ובני ישראל' ע"ה.

ומטעם זה הזכירו בני ישראל בשירתם (שמות טו ט) 'אמר אויב ארדוף אשיג, אחלק שלל תמלאמו נפשי, אריק חרבי תורישמו ידי', ולכאורה צ"ב, מדוע הזכירו דבר זה שלא במקומו, שהרי הם עומדים בהודאה על הניסים שעשה עמהם הקב"ה, ומה ענין לכאן - 'אמר אויב ארדוף אשיג', והרי אין זה חלק מן הנס אלא מן הצרה שקדמה לנס, ומה ענינה ל'שירה וזמרה'. וביארו צדיקים, שבאותה שעה נתעלו בני ישראל להבין שגם המרור והגלות לטובה היו, ולכן היו משבחים להקב"ה גם על מה שאמר אויב 'ארדוף אשיג', כי מאתו לא תצא הרעות ע"ה.

עח. כבר ביארו קמאי בפסוק (שמות טו כ-כא) 'ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה... שירו לה' כי גאה גאה'. מדוע לקחה אותה הצדקת דייקא תוף להלל עמו לה' יותר משאר כלי זמר ככינור ועוגב או חליל. אלא, כי אופן הוצאת קול הנגינה מהתוף הוא על ידי הכאה, שמכים בו בחזקה ויוצאת ממנו שירה וזמרה בנעימה. כיו"ב באה מרים הנביאה ללמדנו ארחות חיים, שנדע כי דייקא ממקום ההכאה - ההסתרה, משם נשמעת שירת האמונה, אם אך יאמין האדם (המוכה) שהכל לטובתו השלימה. ושירה זו חשובה לאין ערוך אצל אבינו שבשמים. וכן פירש הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (יערות דבש' סוף דרוש טו ד"ה ודע) לגבי 'כלי שיר' - הכינור, דכתיב (תהלים מט ה) 'אפתח בכינור חידתי', ולא מצינו שום חידה במזמור זה, אלא, ה'חידה הסתומה' היא הקושיא שכל איש מקשה על ה'פעקעלע' שלו (על חבילת היסורים שלו) מדוע נגזר עליו לסבול כל כך הרבה יסורים ומכאובים, ע"ז אמר 'בכינור חידתי', כי נודע בכינור כאשר ידחק בנימא ישמע קול, ויותר אשר דופק באצבעו בנימא ודוחקו - יותר משמיע קול, וכן הדבר בנן אדם, יותר שסובל דוחק וצער ויגון, יותר ריחו נודף ומאיר נשמתו, ככינור המשמיע קול ערב ונגוני ביותר דוחקו ודופקו, ולכך אמר בכינור חידתי, עכ"ל.

עט. מתאמרא בשם 'הנצי"ב' זי"ע על דברי חז"ל (מכילתא בשלח ג) בפסוק (טו ב) 'זה קלי ואנוהו', שהיו מראין באצבע, ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי', ולכאורה, מניין שגם השפחות זכו לגילוי שכינה, אולי מדובר מהצדיקים שבאותו הדור, שהם שבחו ורוממו 'זה קלי ואנוהו'. אלא ביאורו, כי האומר זה קלי ואנוהו - אשבח ואפאר את הקב"ה רק בעת האורה, כשבידי להראות באצבע 'זה קלי', אינו אלא בדרגת 'שפחה' גרידא, כי העובד ה' מאמין בה' אף כשאינו נגלה בפניו, וגם כי אשבח בחושך ה' אור לי' (מכילתא ז ח).

באר הפרשה - שביעי של פסח

איתא מהרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע (בספרו פר' בשלח), דהנה אמרו חז"ל (שמו"ר כא ו) 'ויבקעו המים, אין אומר 'ויבקע הים' אלא 'ויבקעו המים', מלמד שכל המים שהיו בכל המעינות ובבורות ובכל מקום נבקעו, ולמה עשה ה' ככה, והלא כלל ידוע הוא (עי' דרשות הר"ן דרוש ה) 'לא עביד קוב"ה ניסא למננא', אלא שבעת ההיא היו בני ישראל בצרה גדולה מאד ולא ידעו מאין מקום מוצא הנס, ופתח ה' שער עליון להושיע את ישראל ויבקעו המים. ועל ידי זה נפתח פתח שבכל זמן שישראל יהיו ח"ו בצרה יהיה שורש להוציאם, והנה 'מים' רומזים על צרות ויסורים, וכמאמר הכתוב (תהלים סט ב) 'הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש', וכאשר

מיד יונה בשנה מתעורר ענין קריעת ים סוף לבני ישראל בשביעי של פסח^פ והרחמים הגדולים שנתעוררו בימים ההם על בני ישראל^{פא} שבים להתעורר בזמן הזה. כתב הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע בפירושו 'עטרת צבי', וז"ל. כי נפתח אז בנס קריעת ים סוף הישועה לדורות עולם, הן לרבים הן ליחיד, הן בכלל או בפרט, כל אחד הגם אם יסתמו ויסגרו שערי שפע הפרנסה, או הזיווג ח"ו... (ע"ד שאמרו (פסחים קח). קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף^{פב}, קשה זיווגו של אדם כקרי"ס) יבקש על עת רצון הנפתח בעת קריעת ים סוף... כשם שנפתח אז (בעת קרי"ס), ויושיע את ישראל בעת שועם אליו, עכ"ל.

פ. פעם בשביעי של פסח פנה הרה"ק הרש"ב מליובאוויטש זי"ע אל בנו הרה"ק הרי"צ מליובאוויטש זי"ע ואמר לו 'אילו היית שומע שבמרחק כמה 'מייל' נקרעו מי הים, האם היית ממחר לראות את המחזה הגדול הזה, ועוד הוסיף לשאול לו 'אם היית שומע שבמקום קרוב מאד נקרע הים, האם היית הולך לראות את הנס', הבן השיב בחיוב, או אז הגיב הרש"ב ואמר 'דע לך, שבכל שנה ושנה בשביעי של פסח נקרעים מי הים בפועל ממש... נענה הרי"ץ והשיב בהצטדקות 'מה אפשר לעשות, שכל יושבי תבל הם עיוורים וחרשים...', כלומר שעל ידי החושים הגשמיים שלנו איננו מסוגלים לראות קריעת הים, ולפיכך עבודה קשה היא לנו להאמין בכך באמת, השיב לו אביו ואמר 'הוא הדבר אשר דברנו, כי ניסי קריעת ים סוף חוזרים בכל שנה ושנה, ואין החסרון תלוי אלא באדם עצמו, ואם היה מקדש אבריו וגידיו בשלימות היה זוכה לראות את המחזה בפועל ממש'.

פא. כמפורש הדבר בזוה"ק (ח"ב נב): 'ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי - תאנא [למדנו] בספרא דצניעותא, 'אלי דייקא [אין לך לצעוק אלי, כי תשועה זו אינה תלויה ביד, אלא] בעתיקא תליא כלא [כל תשועה זו תלויה בעתיקא], ביה שעתא אתגלי עתיקא קדישא [באותה שעה נתגלה עתיקא קדישא, היינו סוד התגלות מצח הרצון המכניע כח הדינים], ואשתכח רעוא בכלהו עלמין עלאין' [ואז נעשה שעת רצון בכל העולמות העליונים - מתוק מדבש].

ואף אם אין לנו עסק בנסתרות אלו, אך אנחנו מאמינים בני מאמינים שיש בחינות גבוהות ודברים נסתרים למעלה מהשגת שכלנו הדל, וחז"ל גילו לנו שהם מתגלים ומתעוררים במועדים וזמנים טובים. בענוותנותו אמר פעם הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע בסעודת ליל שבת קודש - סעודת 'חקל תפוחין', שהוא אינו זוכה להבין מאי 'חקל תפוחין קדישין' ובקוצר שכלו אינו יורד לעומקם של דברים, 'אולם דבר אחד אני יודע, שאבי [ה'דברי שמואל'] זי"ע היה מתלהב בעת אומרו תיבות אלו, ומכאן שאוצר גדול מוטמן במילים אלו והנסתר רב מן הנגלה. פב. גבי כל השנה נאמר גבי 'פרנסתו של אדם' כי אין האדם יודע מנין תבוא ישועתו, יעשה את שלו והקב"ה כבר ימצאהו להשפיע עליו שפע פרנסה וימלא אסמיו טובה, וכך רמז הרה"ק הר"ב מ'פשיסחא זי"ע (הובא בשפתי צדיק פסח עו) במאמר חז"ל (פסחים קח). 'קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף', כי ב'קריעת הים' אמר הקב"ה למשה (שמות יד טו) 'מה תצעק אלי, דבר אל בני ישראל ויסעו', ומבואר ברמב"ן (שם) שהיו כמה כיתות בין בני ישראל שהציעו 'עצות טובות' כדת מה לעשות באותה שעה, יש מהם שאמרו להילחם עם המצרים, ואחרים אמרו לחזור למצרים, עוד כת אמרה להיכנע תחתיהם עי"ש, ולכן אמר להם קוב"ה ויסעו - עזבו נא כל תחבולות ועצות אשר בידכם והשליכו יהבכם רק על הבורא יתב"ש, ממילא תזכו לניסים ונפלאות - שיקרע הים - מה שלא היה לעולמים עד היום. כעין זה נמי ב'פרנסתו של אדם', כאשר יפסיק האדם לתת עצות כביכול לבורא יתב"ש (ומדובר אף במי שמאמין כי מפתח הפרנסה ביד ה') - הנה אעשה ביזנעס פלוני ומשם יתן לי השי"ת כך וכך מעות, ומעסק אחר יתן לי כך וכך... אין לו אלא ל'השתדל' ולישא עיניו למרום בתפילה שיצליח ה' דרכו, אז יראה ברכה והצלחה בכל מעשה ידיו, ויקבל שפע רב מידו הרחבה הפתוחה והמלאה.

זיווגו של אדם. וברשב"ם (ד"ה כקריעת) מפרש וז"ל. כלומר גם גדול עושה לו הקב"ה למי שנותן לו מזונות כאשר עשה לישראל שקרע להם ים סוף ונפקא מינה למבעי רחמי. היינו שבכל השנה כולה צריך להרבות בתפלה ותחנונים כדי להיושע בדברים אלו, אבל בשביעי של פסח הזמן עצמו מסוגל לכך, וכפי שכתב הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (חודש ניסן, מאמר יג אות ב) 'שמעתי מפי קדוש מחותני הרב הקדוש מהרצ"ה מזידיטשוב זצוק"ל', דהנה ההיתר למלאכת אוכל נפש ביום טוב כתבתו התורה בפרשת שביעי של פסח, שנאמר (שמות יב טז) 'אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם',

נבקע הים בשביעי של פסח - נבקעו כל מימות שבעולם, להורות שהכנים הקב"ה בטבע הבריאה שיהא ביד ישראל לצאת מכל המיצרים והצרות בכל דור ודור^{פג}, ובפרט באלו שנמשלו לקריעת ים סוף, כגון זיווגו של אדם (סוטה ב.), פרנסה, ענייני הלידה ושאר דברים הנאמרים במס' פסחים (ק"ה.), לבקוע את ים הצרות^{פד}, ולפעול כל הישועות^{פה}.

במה דברים אמורים להלכה ולמעשה בדורנו אנו, הנה בפסחים (דף ק"ה.) מנו חז"ל כמה דברים שקשים לאדם כקריעת ים סוף, ובכללם, פרנסתו של אדם,

פג. ובזה פירשו בכפתור ופרח, שלכן כתיב בתורה לשון בקיעת ים סוף, כמו שנאמר (שמות יד כא) 'ויבקעו המים', ואילו חז"ל בגמרא קוראים לנס זה (ברכות נח. ועוד) 'קריעת ים סוף', ומאי שנא.

ואפשר לומר, כי לשון בקיעה קאי על דבר שלם, כלישנא דקרא בקהלת (י ט) 'בוקע עצים', כי העץ היה בתחילה גוש אחד והאדם בוקע אותו לשני חלקים, אבל 'קריעה' שייך בבגד, שמתחילה עשוי על ידי תפירת חוטים דקים שנצטרפו יחדיו, ובקריעתו מחזיר את הבגד לקדמותו ולמצבו הראשון. והשתא אתי שפיר, כי בפעם הראשונה 'בקע' קוב"ה את הים, אך מאותה שעה ואילך נחשב הים כמחולק העומד בחיבור לעת עתה. ואפשר לבני ישראל לחזור ולקרוע את הים - להינצל מכל מיני מים הזידונים, ובכלל זה מה שמצינו שהיו תנאים שעברו בחרבה בתוככי ימים ונהרות (חולין ז).

פד. ויכניע עצמו כי רק כשהגיע נחשון למצב סכנה - ששקע עד למעלה מצווארו במים זעק 'הושיעני א' כי באו מים עד נפש' אז נבקע הים, אמור מעתה כל הזקוק לישועה כקריעת ים סוף אם בפרנסה אם בזיווג אזי אם יגיע עד למעלה מצווארו במים ויזעק מעמקי לבבו הושיעני א' כי באו מים וכו' יושע בכל מיני ישועות, אמנם זה המהלך 'מיט ד'נאז ארויף' (כשאפו למעלה - מלשון גבהות וגאוה) הרי עדיין נשימתו 'מסודרת' ועדיין לא באו המים עד נפש - כיצד יושע...

פה. כדי להבין יותר דברות קדשו יש להביא דברי הגמרא בחולין (דף ז.) 'רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדין שבויים, פגע ביה בגינאי נהרא, אמר ליה [לנהר] 'גינאי, חלוק לי מימין ואעבור בך' [גזור לי מימין ותיווצר יבשה, ואוכל לעבור שם], אמר ליה 'אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני, אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה [שמא לא תצליח לאסוף מספיק מעות לפדות השבויים] אני ודאי עושה', אמר ליה 'אם אי אתה חולק גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם', חלק ליה, לפי זה מקשים העולם, מה היה החידוש הגדול בקריעת ים סוף, הלא אם רפב"י בקדושתו היה יכול לקרוע את גינאי נהרא מדוע לא יוכל משה רבינו רעיא מהימנא לעשות כמעשיו, ותירצו גדולי ומאורי הדורות [ראה באוהב ישראל פרשת בחקותי, ויסוד הדברים נזכר בסוף ליקוטי שושנה להרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע, עה"פ (תהלים סו ו) 'הפך ים ליבשה'] שרבי פנחס בן יאיר לא יכול היה לעשות הנס רק אחרי שנעשה בעולם דבר דומה לזה, ובפעם הראשונה נפתח השער שיוכלו לעשות כיוצא בזה לאחר שנים, ולכן קבעו רק אז זכר לנס, ועתה יובן ביתר שאת, כי אחר שנבקעו מימי ים סוף בפעם הראשונה לא התאחדו עוד לעולמים להיות שוב גוש אחד, ולכן יכלו הצדיקים בקדושתם להפוך את הים ליבשה.

על פי הדברים האלה מבאר הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק זי"ע את דברי רבי יוסף שם בחולין, 'כמה גדול איש זה יותר ממשה רבינו ושישים רבוא, דאילו שם נבקע רק פעם אחת, וכאן ג' פעמים, ובדרך הפשט הכוונה, דממה שקרע רפב"י את הים שלש פעמים נראה שהיה גדול יותר ממשה רבינו ושישים רבוא שלא זכו לקריעת ים סוף כי אם פעם אחת, אולם הרבי ר' אלימלך הוציא דבריהם מפשטן, והכי קאמר 'כמה גדול איש זה ממשה רבינו ושישים רבוא' פירוש שכוחו של רפב"י בא מכוחו של 'משה ושתין רבון', דעל ידי שנבקע הים בימים ההם עי"ז הצליח אחר כך רפב"י לקרוע את הים.

באר הפרשה - שביעי של פסח

והכלה עצת שלום ביניהם, וגם האבות מתפייסים ומכניסים אותם לחופה, וכל הקרואים שמחים ונשכח כל המסיבות והשטנה, [ומה] שהיה כבר היה, ואח"כ מבקשים הקרואים יינות, שמנים ומיני מתיקה, ובעל כרחם נותנים להם כל משאלותם¹.

ממשך הרה"ק מרימנוב, וז"ל. 'תדעו ותבינו מוסדות הארץ, כי מבשרי אחזה אלוך, וכל מנהגי העולם הזה הם להורות לנו דוגמא של מעלה, התנהגות השכל בעולם הבא, ואפריון עשה לו המלך המרומם והמתנשא, והיינו הך', היינו כי שבעת ימי הפסח דומים ושווים לשבעת ימי המשתה, ולכן מקבלים ישראל את פני השי"ת בערב פסח וביום ראשון של פסח במצוות רבות מתוך שמחה וחדוות הלב, והקב"ה מצד עצמו אינו מדקדק אחר מעשיהם של ישראל מרוב חיבתו אליהם, אך המקטרגים בודקים בתכשיטי הכלה אלו בני ישראל, כמאמרם (זוה"ק ח"ג צו): 'כנסת ישראל כלה קרויה', ומשמינים לפני ה' שחסרים תכשיטים לכלה, ומזה נעשה בחינת חול המועד 'שהשמחה נתחללה קצת, שיש ירידה בחול המועד', אך בכל זאת בזמן המיועד מוכרח החתן לשמוח עם הכלה ולהעלים עינו מן הקטרוג, ועל כן ביום השביעי הוא משתה ושמחה ויום טוב².

ומיניה ילפינן לכל המועדים, ובכוונה תחילה נאמרה הלכה זו דוקא בשביעי של פסח ללמדנו כי ביום ההוא אשר מסוגל לנס גדול קריעת ים סוף, בקלות הוא יצו חסדו קדוש יעקב לגזור פרנסה טובה לישראל, אפילו ח"ו אין בידם זכות כל כך, ע"כ. ובוודאי הוא הדין לשאר הדברים, שהממתנים לזיווגם בידם לקרוע רוע גור דינם ולפעול שימצאו זיווגם בקרוב³.

הרה"ק רבי מנחם מנדל מרימנוב זי"ע מבאר בספרו 'מנחם ציון' (השטמה מפר' בא) ענין ימי הפסח, ובתוך דבריו מבאר, שבשביעי של פסח ממלא הקב"ה כל משאלות האדם לטובה ולברכה.

ומסביר שם בדרך משל, לשמחת חתן וכלה שכולם ששים ושמחים בשמחתם, והנה אם אבי החתן הוא חכם ובר דעת לא ידקדק בדברים טפלים וקטנים שאינם מוצאים חן בעיניו, ויעלים עינו אם לא תתעטר הכלה עם תכשיטיה בכל פרטיה ודקדוקיה. ואף אם אבי הכלה לא יתן לה את הכלים הראויים שתוכל להתקשט בהם ג"כ יסיה דעתו ולא יתרעם על כך, 'ואולם כמה פעמים רמו בה תיגרא, שדודו של החתן מקטרג לפני אבי החתן, וגחין לחיש ליה, למה תעשה כזאת, ומדוע תשתוק לזה, ואבי החתן מתקצף בעבור זה ומתקושט עם צד הכלה, ומכל מקום בין החתן

פו. וכך היתה דרכו של הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע להורות לבחורים שהגיעו לפרקם, וכן לישועת הפרנסה ורפואת הגוף, לסיים ולומר כל ספר תהלים בשביעי של פסח כסגולה לישועתם השלימה.

שמעו נא למעשה פלא, אשר הגיע לידינו ב'אגרת' מידי בעל המעשה, וכה מספר על עצמו, שבשביעי של פסח תשפ"ג עמד ב'הפסקה' שבין תפילת שחרית לקריאת התורה בין קבוצת בחורים אשר מכבר הגיעו לפירקם, ולפניהם עמדו שני אברכים ונדברו ביניהם על ה'סגולה' לגמור ספר תהלים בהאי יומא רבא אשר פועלת גדולות ונצורות בפרט בעניין זיווג של אדם הקשה כקריעת ים סוף. והחל 'בעל המעשה' ביחד עם חברו בדומה לו ללעוג על כל ה'סגולות' המתחדשות לבקרים... אך אחד מהאברכים התאזר כנגדם בדברי אמונה וחיזוק במעלת היום המסוגל לעניינים הקשים כקריעת ים סוף, עד שאמר להם 'בחנוני נא בזאת'... שניכם 'עלטערע בוחרים' (בחורים מבוגרים), מובטחני כי מי שיתגבר על עצמו ויגמור את כל התהילים קרובה ישועתו לבוא, ועוד בזאת השנה יושע... ובזאת נסתיימה שיחתם מאחר שנכנס רבם לביהמ"ד לקראת קריאת התורה.

נכנסו הדברים בליבו של הבחור כארס של עכנאי... כי הגם שצחק מקודם, אך מי יודע... כולי האי ואולי... שמא עתה הוא עת רצון, 'די ישועה שטייט אונטערן טיר' (הישועה מחכה מתחת לדלת) ולא יהיה שוטה המאבד מה שנותנים, אלא 'יקפוץ' על ההזדמנות, ובכך יפעל ישועה לו ולדורותיו אחריו... עד שגמר בדעתו ביחד עם חברו לעזוב את כל ה'ליצנות' והקריירות... ולגמור את כל התהילים. ואכן אמרו כל ספר התהילים בכוונה מתוך הכנעה ואמונה בגודל הזמן ובכוחם הגדול של התהילים להחיש ישועה. מה נאמר ומה נדבר... ימים ספורים לאחר חג הפסח כבר מצא את זיווגו בשעטומ"צ, ואילו רעהו נהיה 'חתן' שבוע לאחר החג...

פז. ובזה מבאר נוסח התפלה (יעלה ויבוא) 'ובדבר ישועה ורחמים חוס וחנונו ורחם עלינו והושיענו', כי מצד הדין אסור לומר שום תחינה ביום טוב, וזאת כדי שלא ליתן מקום לבעל דין לחלוק ולומר שכל מטרת בני ישראל

הנה כתב ה'חרדים' (פרק ע"ג) דכמו שב'רפואת הגוף' ישנם 'רפואות' אשר ירפאו את האדם בדמים יקרים בייסורים אשר יכאבו למתרפא בהם, לאידך, יש רפואות סגוליות שאינם עולים לכדי דמים יקרים, וגם ירפאו את החולי ללא כל כאב. כיוצא בזה ממש יש בענייני התיקון לנפש החוטאת, יש תיקונים כתעניות וסיגופים המענים את הגוף ומזככים אותו לשוב ולהיטהר כבראשונה, לאידך, יש עניינים 'סגוליים' אשר כל העוסק בהם מתכפרים לו כל חטאיו. ומונה ה'חרדים' כמה וכמה מאותם המצוות הסגוליות שיש בהם לכפר עוון, ואחד מהם (בר"ה הסגולה השלישית) לאמר שירת הים בשמחה כאילו הוא יצא עתה ממצרים, שעל ידי זה מתכפרים לו כל עוונותיו.

וזוסיף ה'חרדים' טעם לדבר, דאיתא במדרש (ילקוט'ש רנד) על הפסוק (טו כב) 'ויסע משה - שהסיעם מעוונותיהם' שנמחלו להם העוונות על ידי השירה, שכל מי שנעשה לו גם ואומר שירה מזחלין לו על כל עוונותיו. 'והנה אחר שציונו ה' לומר שירה זו בכל יום כדכתיב (שם א) ויאמרו לאמר, שיאמרו השירה לדורות עולם, וכדכתב רשב"י (וה"ב נד:) שרצה לומר שנאמר אותה בכל יום בשמחה רבה בשעה ראשונה שאמרנו אותה, ודאי כח סגולתה כל יום בשעה ראשונה'^{פס} (וכוחה של אמירת השירה כבר נתבאר בוה"ק בפרשת בשלח נד: ועיי' מדרש תהלים פ"ח)^ג.

והיינו דקאמרה תורה (שמות יב טז) 'וביום השביעי מקרא קודש', כלומר שיש ביד בני ישראל לבקש כל משאלותיהם והקב"ה ימלא להם רצונם, 'שהרי מנהג העולם הוא כך, שבעת שמחת נישואי חתן וכלה שואלין הקרואים [-מבקשים המוזמנים לסעודה] כל משאלותם ומחוייבים ליתן להם, כמו כן עתה יהי לכם כל משאלותיכם שאתם צריבין, בריאת הגוף וחיים טובים וארוכים, ופרנסה בהרחבה, הכל כאשר לכל, כל צרכיהם - לא יבצר דבר, עכ"ל.

או ישיר - אמירת שירת הים בשמחה ובכל כוחו

הבטחה ברורה כתב ה'בית אהרן' (בסוף דבריו לפסח, ויש להדגיש, שלא איירי דוקא בשביעי של פסח אלא בכל השנה כולה) 'כי בשירת הים יש הכל, מה שהיה ומה שעתידי להיות, וכל הגאולות וכל הענינים שצריך האדם הכל נכלל בשירת הים, ואם יאמר האדם שירת הים בכל לב ובמסירת נפש, כל אחד לפי מה שהוא, יתקן כל עניניו בגוף ונפש'.

למדנו מדבריו כי בכדי ש'יתקנו כל עניניו' צריך לומר את השירה 'בכל לב ובמסירות נפש' פירוש בכוונה שלימה, אמנם לאידך למדנו, כי אין הקב"ה דורש ומבקש מן האדם שיעשה יותר מכדי יכלתו, אלא 'כל אחד לפי מה שהוא', ואם יעשה את שלו ה' יגמור בעדו^{פח}.

בשמחת החג היא עבור צורך עצמם, שהרי מיד הם צועקים 'הב הב', ואם כן היכי לידיינו דיני להאי דינא, דאי אפשר שלא לבקש רחמים כלל דהא צרכי עם ישראל מרובים 'ואי אפשר בלא הרחבת עיני עולם הזה', וגם לבקש אי אפשר מפני קטרוגם של המשטינים, על כן מבליעים בקשה זו באמצע תפלת שמו"ע שכולה שבח והודאה להקב"ה, 'כמו שני אוהבים שמתעלסים באהבים, ומספרים יחד, ובתוך הדברים אומר לו בעבור אותו דבר הידוע שאני צריך, בוודאי אל תמנע ממני', והיינו כוונת הבקשה 'ובדבר ישועה ורחמים' ואין אנחנו מפרטים מהי הבקשה, ובכך מבליעים את התפלה ואומרים 'חוס ורחם עלינו' על הדבר שגלוי וידוע לפני יתב"ש, כי אין לנו על מי להשען אלא על אבינו שבשמים.

פח. נוראות כתב הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (הובא ב'ליקוטי יהודה' בשלח ד"ה אלוקי אבי) לדעת מה פועל האדם קרוץ מחומר במרומים על ידי השירות ותשבחות שהוא אומר בהאי עלמא, דכתיב בשירת הים (טו טז) 'עם זו קנית', שהקב"ה קנה את כלל ישראל, והרי לא מצינו שעשה בהם הקב"ה אחד מדרכי הקנינים של הגבהה או משיכה, וביאר הרה"ק, עפ"י מה שאמרו (קידושין כב:) 'הגביהו הוא לרבו קנאו' שאם העבד מגביה ומרים את רבו הרי הוא נכנס ברשות אדונו להיות קנוי לו בקנין חזקה, והכי נמי כתיב בפסוקי השירה (פסוק ב) 'אלוקי אבי וארוממנהו', היינו שעל ידי השירה גרמו כלל ישראל להרים כבודו של הקב"ה כביכול, והיו כאותו העבד המגביה את רבו, ובזה נקנו להיות לו יתב"ש לעם סגולה, ראה נא עד היכן הדברים מגיעים.

פט. ומתאמרא בשם הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע, שלכן לא חטאו הנשים בחטא העגל כי הן אמרו את שירת הים בתופים ובמחולות ובשמחה יתירה כדכתיב 'ותקח מרים את התוף בידה' (שמות טו כ), ולכן ניצלו מהחטא.

צ. ויאמר השירה מתוך התלהבות אש קודש כמו שאמרו בני ישראל על שפת הים, וכמו שדייק הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע מפסוקי השירה, דבין הניסים האמורים ב'שירה' פסקו ואמרו - 'מי כמוכה באלים

באר הפרשה - שביעי של פסח

ביום השביעי מקרא קודש - קדושת היום

איתא ב'בית אהרן' (דף צג:) 'אבל האמת הוא, כי הששה ימים (של פסח) הם הכנה ליום השביעי, כי העיקר הוא שביעי של פסח^צ, כי הוא השלימות - שבו אמרו שירה'.

וכך איתא ב'קדושת לוי' (פרשת בשלה) לפרש הפסוק (שמות יד ל) ז"ל. 'ויושע ה' ביום' ההוא - שיש ימים שהקב"ה משפיע טובו לעמו ישראל ומגלה להם אהבתו, והיום היותר מסוגל לזה הוא יומא דפסחא, וזהו 'ביום ההוא' דייקא, עכ"ל. היינו שהסגולה תלויה ביום עצמו.

והנה אמרה תורה (שמות יב מז) 'וביום הראשון מקרא קודש וביום השביעי מקרא קודש', ולכאורה יש לבאר מדוע נקבע ז' של פסח ליו"ט האסור במלאכה - כי איזו מעלה יש בזה היום יותר משאר ימי הפסח - והלא בשעת הציווי עדיין לא יצאו בני ישראל ממצרים ועדיין לא נקרע להם הים, אלא יש לומר, שעיצומו של יום היה מעיקרא עת מוכן ומזומן לישועת ישראל, לכן נקבע כיו"ט האסור במלאכה.

והנה ב'ליל הסדר' מקיימים אנו מצוות הרבה - מן התורה ומדרבנן, סיפור יציאת מצרים, אכילת מצה ומרור, הלל וארבע כוסות, ואילו בשביעי של פסח לא מצינו שום מצוה, ובביאור הענין איתא מהרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע, שהשווה הכתוב יום טוב זה לעתיד לבוא, שאמרו (נדה סא:) 'מצוות בטלות לעתיד לבוא', כי יש בו מקדושה עילאה זו. ונראה ביאורם של דברים, כי הרי ידוע שקיום המצוה בפועל מסייעת

ה' מי כמוך נאדר בקודש נורא תהילות עשה פלא' (פסוק יא), ולכאורה אינו ענין לא לפניו ולא לאחריו, דקודם לכן כתיב 'צללו כעופרת במים אדירים', ולאחמ"כ 'נטית ימינך תבלעמו ארץ', ששניהם עוסקים בפירוט ה'נס', ומה ענין 'מי כמוכה' שהוא שבח להקב"ה בכללות בין שני הפסוקים.

אלא ביאר הרה"ק שכאשר עמדו באמצע השירה התעוררו ברוחם אהבה ותשוקה אל ה', ומרוב התלהבות לא עצרו רוחם בקרבם ונזדעקו מי כמוך באלים ה'... ועלינו להשתדל לזכות לנגיעה כל שהיא בשירת הים כזו, וכשם שעשה להם ניסים על הים כך יעשה לנו בימים ההם ובזמן הזה.

אגב אורחא, פעם הורה מרן ה'בעל שם טוב' זי"ע לאחד מגדולי תלמידיו שיסע לעיירה פלונית וימסור בשמו פריסת שלום ליהודי המכונה 'רבי בערל', נסע התלמיד לאותה עיר וחיפש את רבי בערל, ולא מצאו - כי הכל אמרו לו שאין בעיר איש בשם כזה, אולם הוא לא התייאש, וחיפש בחיפוש אחר חיפוש היכן גר יהודי ששמו רבי בערל, עד שבסוף הגידו לו שיש מלמד דרדקי ששמו דוב בער (שלימים נתפרסם כהרה"ק רבי דוב בער המגיד ממעזריטש זי"ע), ואולי כוונתו אליו, מיד סר התלמיד אל ביתו ושמע אותו לומד עם תלמידיו, ובתוך דבריו ביאר להם מה שכתוב בפרק ברכי נפשי (תהלים קג כד), שפסק באמצע הענין באמירת 'מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינך', ולכאורה אין כאן מקומו כי אם בתחילתו או בסופו, שהרי הוא מפרט מה שברא הקב"ה בעולמו, ומדוע פוסק באמצע ואמר 'מה רבו מעשיך ה'', הוא מותיב לה והוא מפרק לה, שתוך כדי שמנה דוד המלך את כל פלאי הבריאה נתלהב לבו בקרבו, ומרוב דביקות והשתוקקות לא עצר בעצמו ונזדעק מה רבו מעשיך ה'... ולאחמ"כ חזר לענינו הראשון, על פי דרכו פירש גם הרה"ק משינאווא את הפסוק בשירת הים כמבואר בפנים.

צא. הנה אמרו חז"ל (ר"ה טו:) 'חייב אדם לטהר עצמו ברגל', וביותר בערב שביעי של פסח, וכפי שכתב הרה"ק רבי פנחס מקאריץ זי"ע בצוואתו לבניו, שיקפידו ביותר על הטבילה במקוה טהרה קודם שביעי של פסח, כי הוא יום גדול ונורא.

והטעם, משום מעשה שהיה, בשביעי של פסח האחרון לחיי מרן הבעש"ט זי"ע, יצא הרה"ק מקאריץ לדרך כדי לשהות בצל רבו הבעש"ט, אך בדרך התעכב מחמת תקלות שונות והגיע למעזיבוז סמוך לחשיכה זמן קצר בטרם התקדש החג, ולא הספיק לטבול במקוה טהרה, ויהי כאשר קיבל את פני הבעש"ט נשאל על ידו אם טבל במקוה בערב יום טוב, משהשיב הרה"ק מקאריץ בשלילה נאנח הבעש"ט מאד, ולא ירד הרה"ק מקאריץ לסוף דעתו אך לא העז לשאול ולברר בסוד קדושים, אמנם לאחר פחות מב' חודשים כאשר נשבה ארון האלוקים בחג השבועות, ידע שיש קשר ושייכות בין אנחתו בשביעי של פסח להסתלקותו לגנזי מרומים, ולכן הורה לבניו ולזרעו אחריהם להקפיד ביותר על הטבילה ביום הזה.

וכתב ב'ראשית חכמה' (שער האהבה פ"ח ו) שהלימוד לדורות מפרשת קריעת ים סוף הוא ענין מסירות נפש, ועי"ז יזכה לניסים ונפלאות, וכפי שלמדנו רז"ל כי דייקא לאחר שנחשון בן עמינדב קפץ ומסר נפשו עד שהיכו המים באפיו אזי נבקע להם הים. מכאן נלמד שכל הרוצה שהקב"ה יעשה לו נס למעלה מדרך הטבע, תחילה ימסור את נפשו ואת רצונותיו לה', ואחר שישבר את טבעו ינהג עמו הקב"ה שלא כדרך הטבע^{צב}.

אמנם כל זה בתנאי שיאמין שהכל בידי שמים, וגם זה למדנו מקריעת ים סוף, כי רק אחר שזעק נחשון 'הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש' זכה

ביד האדם להשיג אורות ומדרגות המתגלים במרומים על ידה באותה שעה, אבל בשביעי של פסח מתעלים בני ישראל למדרגה גבוהה כזו עד שאינם זקוקים לשום פעולה גשמית שעל ידה ישיגו את האור, כעין 'לעתיד לבוא'.

הושיעני כי באו מים עד נפש - על ידי מסירות נפש זוכה לניסים

איתא בגמרא (סוטה לו.) קפץ נחשון בן עמינדב וירד לים תחילה, ועליו מפרש בקבלה (תהלים סט ב) 'הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש', (ושם פסוק טו-טז) 'טבעתי ביון מצולה ואין מעמד וגו' אל תשטפני שבולת מים ואל תבלעני מצולה'.

צב. ואמר הרה"ק הרבי רבי העניך זי"ע (חשבה לטובה עה"ת, פסח), הנה בתורה מצינו בקריעת ים סוף, שהתורה אמרה 'ויבקעו המים', ומדוע כינו בגמרא ומדרשים את הנס 'קריעת ים סוף' ולא 'בקיעת ים סוף', הרי קריעה היא רבה היא יותר מבקיעה. אלא, שהקב"ה אכן ציווה על הים רק על בקיעה של מה בכך - שבתוך הבקע הקטן יעברו בני ישראל. אך בפועל משהגיעו ישראל לים סוף והים ראה ויננס - מה ראה, ארונו של יוסף ראה, ובראות הים את ארונו של יוסף, שהתגבר על הנסיונות בקדושה נעלית, וקרע את עצמו מעל לטבעו. מיד נקרע הים. כי זה הקורע את עצמו למעלה מטבעו הרי כל מוסדי תבל נקרעים לפניו.

וכן אנו אומרים במוצש"ק ב'זמר' איש חסיד היה (ומקורו לרבי ניסים גאון, בחיבור יפה מהישועה פכ"א) שלא היה לו מזון ומחיה ולא בגד ללבוש, יצא לשוק פגש בו אליהו הנביא וציווהו למכרו כעבד תמורת 'שמונה מאות אלף זהובים', משנמכר אליהו לעבד קיבל ע"ע לבנות 'לאדונו' בנין 'טרקלין ופלטרין' מפואר, שיווע בחצי הלילה ענני נורא עלילה - 'זמתי ונמכרתי להעבידי לכבודך ולא לכבודי, בורא עולם בקנין השלם זה הבנין', אז ירדו מלאכי מרומים וכילו מלאכת הבנין למחרת שחרר האדון את אליהו הנביא, הקשה הרה"ק רבי שלום מקאמינקא זי"ע את רבו הרה"ק ה'שר שלום' מבעלזא זי"ע, מדוע הוצרך אליהו הנביא להימכר לעבד ולקבל ע"ע לבנות הבנין - אם עלה ברצונו להעניק לאיש חסיד סך 'שמונה מאות אלף זהובים' מדוע לא נתן לו צ'יק (טשעק) ואפילו 'מזומנים' היה יכול להעניק לו... ויענהו, וכי נראה למע"כ שהרשות נתונה לו לאליהו הנביא לעשות נסים ונפלאות ככל העולה ברצונו, אף הוא אין בידו לשנות מערכות הטבע רק בכוחה של מסירות נפש, ואכן משנמכר לעבד אז ורק אז עלה בידו לערוך נס - לבנות טרקלין ופלטרין בלילה אחת.

וכך הוה מעשה בימיו של ה'חתם סופר' זי"ע, שהרב מפעזינג שלא היה מוסמך למול (מטעם השלטונות) מל גר שנתגייר, והחל לזוב דם רב מהמילה עד שלא יכלו לעצור את הדם, ולא ידע הרב לשית עצות בנפשו, שהרי ממה נפשך אם יקרא לרופא לעצור שטף הדם, ויתברר לרופא הערל שהרב מל ללא רשיון המדינה, ילשין בפני השלטונות ויהא בזה חשש סכנה לכל אחינו בית ישראל בני מדינת אונגארין (הונגריה), ומאידך אם לא יטפלו בו תיפח רוחו ויצא הקול שמת הגר, וזה עצמו נמי סכנה לכל בני ישראל שבסביבה.

בצר לו פנה הרב מפעזינג אל ה'חתם סופר', סיפר לו גופא דעובדא היכא הוי, בבקשה שיורה לו ה'חתם סופר' כדת מה לעשות, הורה לו ה'חתם סופר', שאין עצה ואין תבונה אלא שילכו יחדיו - הרב המוהל והגר אל שפת נהר הדונאי הזורם בפאתי פרעשבורג ויקפצו במסירות נפש למותם, ובזה לכל הפחות רווח והצלה יעמוד לשאר היהודים, קיבלו עליהם את הדין באהבה ויצאו אל עבר הנהר. בהגיעם סמוך לנהר וכבר עמדו ממש לקפוץ אל הנהר, עצרם זקן אחד ושאלם אנה פניכם מועדות, בתחילה לא רצה הרב לגלות לו את דרכו האחרונה אשר הוא עושה זה עתה, אבל לאחר שההלך הפציר בו רבות גילה לו את כל אשר אירע להם, אמר לו אותו זקן וכי עבור זה תפילו עצמכם לתוככי הנהר - הנה יש עמדי סממני מרפא אשר בכוחם לרפא שטף דם, ואכן ההלך נתן להם את סממני הרפואה, וישימום על גופו של הגר וחדל הדם מלזוב.

באר הפרשה - שביעי של פסח

ואין כל מלאך ובריה יכולים לשער גדול השכר שיקבל האדם על כל 'מסירת נפש' בהתגברו על רצונותיו ותאוותיו, וכפי שאמר הרה"ק ה'בית אברהם' זי"ע בשם ה'ספר חרדים' על הפסוק (במדבר כג כג) 'כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל' שהם מתפלאים איך ברגעא חדא מצליח בשר ודם בעוה"ז להעפיל ולהגיע עד לכסא הכבוד, אך הקב"ה עונה להם - 'א-ל', סוד הוא ביני ובין בני ישראל - כי אך הוא יתב"ש יודע צפונות לב האדם ונסיונותיו, וכמה היה צריך להתגבר על טבעו.

והיינו כי המתגבר על תאוותיו גדול וחשוב יותר ממלאכים ושרפים, כי הגם שהם עושים באימה וביראה רצון קונם, אבל אין להם חומר המעכבם מלקיים מצוות ה', ולכן אין שום חידוש בעבודתם, מה שאין כן בשר ודם שמצד טבעו נמשך אל דברים גשמיים, והוא מתחזק ואינו שומע בקול יצרו, ומעורר את נפשו להיות צמא לא-ל חי, בזה הוא גורם נחת רוח להקב"ה ולכן מעלתו גבוהה יותר מן המלאכים".

ומידה בנגד מידה, בשם שהוא מתעלה למדרגת מלאך (ויותר מזה) שהוא למעלה מן הטבע, כך יזכה

לישועת ה' בקריעת הים, וכן הגיד הרה"ק ה'צמח צדק' זי"ע (ליל שש"פ תר"ג, הובא גם בספר השיחות לרי"צ תש"ג) דשביעי של פסח ראש השנה למסירות נפש.

וכן מצינו במדרש (שוח"ט מזמור קיד) 'הים ראה וינזם - מה ראה, ארונו של יוסף יורד לים', והיינו דאמרן, כי כאשר ראה הים את יוסף הצדיק שעמד בנסיון באשת פוטיפר מיד נתבטל כל הטבע לפניו, ונקרע לפני בני ישראל".

וכך כתב הר"ן (פסחים יז. בדפה"ר) על דברי הגמרא (פסחים נ:): רבא רמי, כתיב (תהלים נז יא) 'כי גדול עד שמים חסדך' וכתיב (תהלים קח ה) 'כי גדול מעל שמים חסדך', הא כיצד, כאן בעושיין לשמה וכאן בעושיין שלא לשמה", ומבאר דבעושיין לשמה גדול מעל שמים חסדך, כלומר שהקב"ה מבטל ומשנה מערכות שמים בשבילו'. והן הן הדברים, דכשם שהוא עובר את השי"ת 'לשמה' שהיא למעלה מדרך הטבע, כך משנה הקב"ה את כל הבריאה והטבע עבורו, ולכן נמי נקרע הים בפני יוסף הצדיק, כי אין מציאות של 'ים' שהוא דבר טבעי בפני מי שהתנהג מחוץ לדרך הטבע.

בפנותם לחזור העירה, רצה הרב ליקח את ההלך בעגלתו לפרעשבורג, אך לפליאתו הרבה לא מצאו כי נעלמו עקבותיו, אז הבין הרב שאותו הלך לא היה כי אם אליהו הנביא זכור לטוב, אשר נשלח מן שמיא להצילם ממוות לחיים כפשוטו ממש.

בהגיעם העירה פנה הרב מפעזינג אל מעונו של ה'חתם סופר', ושטח בפניו את תמיהתו אם ביד הרבי לפעול שישלחו אלי את אליהו הנביא, מדוע היה הרבי צריך להוציא ממני את נשמתו, ולא שלח לי מיד את מלאך הברית אל ביתי ללא כל פחד המיתה והטביעה, נענה החת"ס ואמר לו בתמיהה, את אליהו התשבי רצית לראות, א"א לזכות לכך בחינם, רק לאחר שקבלת על עצמך למסור את הנפש על קדושת השם והצלת הכלל, שם קנית הדרך והדרך להיות נמנה בין אותם שאמרו עליהם 'אשרי מי שראה פניו'.

צג. ויש להוסיף פרפרת נאה על פי דברי ה'שפת אמת' (פסח תרל"ה ד"ה וירא ישראל, ועוד) שתמה על מה שאמרו חז"ל (שמו"ר פרשה כא ז) שהיה קטרוג גדול אצל הים שהיו המשטינים טוענים 'הללו עובדי עבודה זרה והללו', משמע שהיה מקום להסתפק אם לקרוע את הים עבורם אם לאו, ולכאורה קשה איך יתכן לומר כדבר הזה, וכי משום כך הוציא הקב"ה את ישראל ממצרים כדי שימותו על הים, וכי הלקה את מצרים בעשר מכות כדי שבסוף יתגברו על בני ישראל בים.

ומבאר השפ"א דזה היה ברור שיזכו בני ישראל להינצל בדרך נס והמצרים יטבעו בתהומות בלב ים, אמנם כל הדין ודברים היה אם יזכו בני ישראל לכך מצד הדין או רק מצד החסד ולפנים משורת הדין, ורצה הקב"ה לדחות טענת המשטינים כדי שמדת הדין תסכים לקריעת ים סוף, עכדה"ק.

ולפי מה שהארכנו בס"ד בפנים, שהמסירות נפש של בני ישראל גרמה לקריעת ים סוף, ועל ידי שראה הים ארונו של יוסף [זו קדושתו של יוסף הצדיק] הסכים להיקרע, נמצאנו למדין, שהמסירות נפש גורמת חסדים בעולם ומכניעה את מדת הדין שתסכים להשפיע שפע חסדים ורחמים לישראל.

צד. מעשה באשה אחת שהוצרכה לאיזה ישועה גדולה מאד למעלה מדרך הטבע, ובאת לפני הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע והזכירה עצמה לטובה, אמר לה הרה"ק היאך אוכל להושיעכם, וכי מלאך אני, אמרה לו האשה,

להנהגת ה' עמו מעל לדרך הטבע. וראיה לדבר, דהנהגה בטרם יצאו בני ישראל ממצרים היו משוקעים במ"ט שערי שומאה ולא היתה זכות בידם כדי להיגאל מגלות מצרים, ועל כן נתן להם הקב"ה שתי מצות דם פסח ודם מילה כדי שיהיו ראויים לניסים, ולכאורה צריך לבאר מדוע לא ניתן להם איזה 'מצוה' על הים סרם יזכו לניסים ונפלאות עד אין מספר [וגדולים היו הניסים על הים יותר מן הניסים שהיו במצרים, וכמו שאומרים ב'הגדה', שבמצרים לקו ב'אצבע' אלוקים ואילו בים סוף לקו ב'יד הגדולה'], ואיך זכו לניסים אלו כאשר היו ערומים מן המצוות.

ותירץ ה'אבני נור' זי"ע, דשאני שביעי של פסח שקפצו בני ישראל אל הים מתוך מסירות נפש, וגדול כוחה של מסירות נפש לבטל ולהרוף את כל המחיצות והמקטרגים והמשטינים המבדילים בין ישראל לאביהם שבשמים, ונסתמו טענותיהם עד שלא היו זקוקים בני ישראל לשום מצוה כי מצד הדין היו ראויים לניסים (שם משמואל ש"פ תרע"ח).

וב'ספר חסידים' (אות קצו) נתן רמז על כך, כי בסדר האותיות נו"ן וסמ"ך סמוכות זו לזו, והנה ל'נס' יש שתי משמעויות ותלוי לפי הניקוד, כי 'נס' לא, אלא שהרבי גדול ממלאך, נענה הרה"ק ואמר לה - 'דאס יא' (אכן נכונים הדברים), ופעל עבודה ישועה גדולה. צה. אימרה נפלאה שמעתי מכ"ק האדמ"ר מטשערנאביל שליט"א דב'חק יעקב' כתב שהמצה האמצעית שבה מקיימין את מנהג ה'יחץ' תהא גדולה משאר המצות, ורמז יש בדבר שה'שובר' עצמו הוא הגדול ביותר. ולא רק בענין הקדושה הדברים אמורים, אלא בכל ענין שהאדם 'משבר את טבעו', מעשה ביהודי שנכנס בערש"ק אחר חצות אל הגה"צ רבי אלחנן היילפרין זצוק"ל בביתו שבלאנדאן, וכה אמר לו 'איך בין א שיינער איד' (הנני יהודי נכבד ונשוא פנים) ואף קול ערב יש לי, מן הראוי שתכבדוני ב'תפילת מוסף' למחרת בבית מדרשכם... ענהו רבי אלחנן, הנה בית המדרש של בני הקהילה הוא, ולאחד מבני הקהילה יש יא"צ בשבוע הבעל"ט וה'עמוד' שייך אליו, גש נא אליו וטול רשות מאתו להתפלל לפני העמוד במקומו. מיהר ה'נכבד' אל היהודי הלז שהיה בעל בעמיו, וביקש מאתו כנ"ל. כי ברצונו לגשת ל'מוסף' אחרי שהוא יהודי נכבד וגם קולו ערב ונעים. היהודי התגבר על מידותיו (שלא להשיב לו גמולו כהעזתו) ומיד הסכים לוותר לו. ועדיין לא נרגע ה'נכבד', והוסיף לשאול, וכי מע"כ חושב שאעשה זאת עבורו בחינם, וכי אתפלל לפני העמוד במקומכם ללא 'תשלום' כנהוג לשלם לחזן נאה ומופלא כמוני... שוב עצר בעצמו היהודי, ובנחת שאלו - איזה סכום ירצה את הוד כבודו... ענהו הנכבד, שעל סכום הגון של מאתיים פונט יש מה לדבר. בעוז ותעצומות התגבר הלה על מידותיו, הוציא מאמתחתו מאתיים פונט טבין ותקילין ונתנם לנכבד... לא עברו אלא כב' שעות, ובהתרגשות פנה הבעה"ב לרבי אלחנן ושאלו האם הרב שלח אלי 'שליח ציבור', הנה ויתרתי לו על העמוד, ושתקתי על החוצפה, וראה זה פלא, מיד אחר שעה עלו המניות (סטאקס) אשר לי בכפליים... הרי לך כוחה של התגברות היצר, ובעיקר של עבודת המידות והמוותר משלו.

צו. והנה נאמר בפר' בא (שמות יג ד) 'היום אתם יוצאים בחודש האביב', ופירש רש"י 'וכי לא היינו יודעין באיזה חודש יצאו, אלא כך אמר להם, ראו חסד שגמלכם, שהוציא אתכם בחודש שהוא כשר לצאת, לא חמה ולא צינה ולא גשמים', ואמרו צדיקים לרמז, שכאן לימדה תורה ש(ב)חג הפסח) על האדם לעמול לשמור את מזגו שלא

בדברים האלו כתב הרה"ק ה'בני יששכר' זי"ע (אגרא דפרקא אות כ"ד) משמיה קדישא של הרבי רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע שכל הרוצה לפעול ישועה ונס בשינוי מדרכי הטבע, כגון זה שאינו יכול להוליד ורוצה להיפקד בזרע של קיימא, יש לו לעשות מצווה גדולה שלא כטבעו ועל ידי זה ישבר את כל המסכים המבדילים בינו לבין הישועה הנצרכת³².

הרה"ק ה'בית אהרן' זי"ע מביא משמיה דהרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע (בית אהרן לר"ה ניסן) בביאור הכתוב (שמות יב כז) 'ואמרתם זבח פסח הוא לה' אם תרצו לזכות את היצר, פסח הוא לה' - פי' אזי תפסחו ותקפצו אל ה' (כי בזביחת היצר יעלה מעלה מעלה עד כסא הכבוד)³³.

אלא מבאר המהרי"ד, ש'ויבוא' קאי על כל אחד ואחד מבני ישראל, פירוש, דבני ישראל עצמם האמינו והרגישו שהים עומד להיקרע בפניהם להושיעם ממצרים, אמנם בד בבד ידעו שיש קטרוג - 'הללו והללו עובדי עבודה זרה', וכל אחד מהם חשב שעליו הקטרוג, שהוא לבדו חטא ועדיין לא שב בתשובה שלימה, וממילא הוא יטבע בים ושאר בני ישראל יינצלו ויקרע להם הים, וזהו אומרו 'ויבוא' בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל - שכל יהודי הכנים את עצמו בין שני המחנות - שמא לא יינצל עם כל בית ישראל, ומכל מקום מאחר שציווים הקב"ה - 'דבר אל בני ישראל ויסעו', קפצו כולם לים על מנת למבוע כדי לקיים ציווי ה' במסירות נפש^{צז}.

וזוהו נמי אומרם 'אמר הקב"ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה'^{צח}, מעשה ידי אלו בניי חביבי

ברוך המקדש שמו - מסירות נפש למען שמו באהבה

אמרה תורה (יד יט-כ) 'ויסע מלאך האלוקים ההולך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם, ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמוד מאחריהם, ויבוא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל'. והקשה הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זי"ע דלפי פשוטו היה לו לומר 'ויבואו' בלשון רבים, דהרי קאי על מלאך האלוקים ועל עמוד הענן, שתמיד היו הולכים לפניהם ועתה עמדו ובאו מאחריהם, ומדוע כתב 'ויבוא' לשון יחיד.

עוד הקשה המהרי"ד שאמרו בנמרא (מגילה י): 'אמר ר' יוחנן בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב"ה מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה', וקשה, מה טענה היא זו, הרי דייקא בשעה זו מן הראוי לומר שירה כדכתיב (משלי יא י) 'באבוד רשעים רינה'.

יבא לידי חמה או צינה שלא במקומם, כי מצד אחד צריך התלהבות ורשפי אש קודש בעבודת ה', ולאידך גיסא בעת ניסיון צריך להיות קר כקרח ולצנן את כוח התאוה אשר בוער בקרבו, והוא ענין של מסירות נפש להיות שולט על נטיות לבו ולהשתמש בהם כרצון השי"ת.

כיוצא בזה פירש הרה"ק ה'אמרי חיים' מוויזניץ זי"ע את הפסוק (משלי כב ה) 'צנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם', שהמשכיל שומר את נפשו שלא להשתמש ב'צנים ופחים' אלו הקרירות והחמימות 'בדרך עיקש' ולהפוך את ה'יוצרות' חלילה, רק ישתמש בכל מדה בזמנה ובמקומה הראויים והמיועדים לה.

צז. בחג הפסח שנת תרל"ו לפ"ק היה הרה"ק ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע חולה וחלש מאד, והיה שוכב על ערש דוי בחליו האחרון קודם הסתלקותו [נלב"ע כמה ימים אחרי כן, ביום כ"ה ניסן], ומחמת חולשתו לא היה יכול לאכול והקיא כל מה שהכניס לתוך פיו, אך כאשר הגיע למצוות אכילת מצה נטל חתיכה גדולה של מצת מצוה כדי לקיים מצות אכילת מצה למהדרין מן המהדרין, והתחיל לאכול במסירות נפש, משהבחין בכך בנו הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע ניגש בהיחבא אל מקומו והוריד לו מעט מן המצה כדי שלא יתאמץ לאכול הכל, אך הרה"ק מצאנו הבחין בו ומיד קם ממקומו ונטל לעצמו עוד שיעור מצה ובמסירות נפש אכל את הכל. כאשר סיים לאכול אמר, שבכוונה תחילה אכל את המצה במסירות נפש כדי ללמד את בניו אחריו, שכדי לקיים מצות עשה מדאורייתא צריך מסירות נפש.

כמעשיו באכילת מצה כך עשה גם באכילת מרור, שנטל לעצמו שיעור גדול של מרור כדי לצאת ידי כל הדעות ואכל את כולו, ובתום האכילה הסביר טעמו ונימוקו, שברצונו ללמדם שאף כדי לקיים מצוה דרבנן [דהא קיימא לן (פסחים קכ). 'מרור בזמן הזה דרבנן'] צריך מסירות נפש. ולא זו בלבד, אלא אף ב'כורך' נטל מצה ומרור בהרחבה ואכלם במס"נ, והסביר שברצונו ללמד שאף מנהג ישראל צריך לקיים במסירות נפש [שהרי כל אכילת כורך היא זכר למקדש כהלל, ועתה שאין לנו קרבן פסח אף הלל מודה שאין חובה לאכול ולכרוך מצה ומרור ביחד]. הצד השווה שביניהם, שכל דבר שיש בו זיק וקשר לעבודת ה' ומצוותיו נצרך להם מסירות נפש, וזו היתה צוואתו של הרה"ק מצאנו לדורות עולם.

צח. באופן אחר מתאמרא לפרש מאמרם זה משמיה דהרה"ק רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג זי"ע (הובא ב'מאור ושמש' רמזי שביעי של פסח, וכבר נמצא כן ב'חנוכת התורה' בשם הרבי ר' העשיל מקראקא זצ"ל), דאצל סנהריב אמרו חז"ל (סנהדרין צה:): שמתו כל חייליו בלילה אחד על ידי ששמעו מתיקות השירה שאמרו מלאכי השרת ולא יכלו עמוד מרוב מתיקות, כמו כן כאן רצו המלאכים לומר שירה שעל ידי מתיקות השירה תצא נפשם של פרעה וכל חילו, אולם לזאת השיב להם קוב"ה 'מעשה ידי טובעין בים' כלומר המצרים השליכו בים את בני שהם מעשה ידי, 'ואתם

ישראל להצילו מדבר עבירה בהיזכרו אשר הוא מוכן למסור נפשו בעבור ציווי הבורא. עכ"ל.

אל תאמר בלבבך מה לי ולדרגות עילאיות אלו של מסירות נפש השייכים לבני עלייה, כי באמת כל מחשבה זו מופרכת מעיקרה, שכן כל מהותה של מסירות נפש הוא דווקא במקום הקושי, ובוה דייקא חפץ הקב"ה, אבל ל"צדיק גמור" אין זה מסירות נפש כלל מאחר שאינו מתקשה בדבר...

והנה נאמר (קהלת י ה) 'אם רוח המושל תעלה עליך מקומך אל תנח', ופירש בתרגום יונתן 'אין רוחא דיצרא בישא מתיל כך ומתגבר למיסק עלך אתרך טב דהות אנהיג למיסק ביה לא תשובך' (אם רוחו של היצר הרע מושל כך ומתגבר לעלות עליך, המקום הטוב שהיית נוהג לעמוד בו לא תעזוב). והכוונה כי עיקר כוונתו של היצר הרע לשבור את האדם על ידי שמפיל את רוחו בקרבו על שנכשל בחטא, ושוב בא לידי ייאוש. ועל כך הזהיר שלמה המלך בחכמתו שאף אם היצר משל כך רח"ל עדיין לא תעזוב את מקומך, אל תט אחריו לחשוב שאכן כבר אינך מה שהיית, אלא לא תעזוב את כל הנהגותיך הטובות.

יה"ר שנזכה לחוג את זמן חרותנו, ברוחניות ובגשמיות, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, ונזכה לעלות לרגל עם כל ישראל אחינו, וישמע שוועתנו 'כי באו מים עד נפש' ויושיענו בב"א.

- עם בני ישראל, טובעין בים - קופצים לתוך הים במסירות נפש לקדש שמי בעולם, ואתם אומרים שירה, איזו חשיבות יש לשירה שלכם לעומת 'מסירות הנפש' של ישראל, ופמה נחשבים המלאכים כלפי ישראל בעת שהם מוסרים עצמם להיטבע בים לקיים רצון ה' שאמר להם 'ויסעו'.

וכמו שביאר הר"ק השפת אמת (וישב תרל"ז ד"ה במדרש) מה דאיתא במדרש (בר"ר פו ה) על האמור ביוסף 'וימאן' צ"ט (בראשית לט ה) - 'אמר לה למור הוא הקב"ה להיות בוחר מאוהבי בית אבא לעולה וכו', אשמע לך ושמא אבחר לעולה ואפסל מן הקרבן, שבאו חז"ל ללמדנו, שיוסף לא זו בלבד שביטל רצונו אלא אף 'מיאן' בדבר וגירש את היצה"ר לגמרו ממנו שאף לא חפץ בעבירה, ועל כך ביארו מניין היו הכוחות 'למאן', אלא 'שיוסף מצא לו עצה איך לגרש כל התאוה עד שמיאן בה, מצד שחשב - הרי הנני מוכן ודאי למסור נפשי בעבור הקב"ה, שכן כל איש ישראל מוכן למסור נפשו בג' עבירות שמחויבין למות עליהם, והלא אם יצוה הבורא שיעלהו לעולה היה מרוצה וא"כ איך אשמע לעצת היצה"ר בדבר שאין בו סכנת נפשות'. כלומר, מה לו להיות קדוש על ידי שימית עצמו על קידוש ה', והרי ניתן להיות קדוש בעודו בחיים חיותו ולהיבחר להיות לעולה, ועוד יותר בחיים עלי אדמות. ומסיים השפת אמת וז"ל, ואמת כי חשבון זה מסייע לכל איש

אומרים שירה' - פירוש ואתם רוצים להרגם ע"י שירה, הלא צריך לעונשם במדה כנגד מדה, שכמו שהרגו את ישראל על ידי מים ידונו גם הם שיטבעו במי ים סוף. והשתא יבואר שפיר, דכל ההתנגדות היתה רק שימותו במים ולא ימותו מרוב מתיקות ודביקות בחי העולמים, אבל על עצם השירה לא היה שום עיכוב, ואדרבה ראוי לומר שירה בשעה שטוב וחסד לישראל, ולכן שפיר יכלו המלאכים לומר שירה.

צט. הנה ה'טעם' על תיבת 'וימאן' הוא שלשלת, ויש שפירשו שבא לרמז על הכח של יוסף לעמוד בנסיון בהיזכרו מקור מחצבתו מהאבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב ולא רצה לנתק את שלשלת הזהב. עוד פירשו כעין זה, שמכח העמידה בנסיון זכה לו ולכל שלשלת הדורות של כלל ישראל.

וממוצא הדברים למדנו כלפי הנסיונות של כל אחד ואחד באשר הוא, שישים אל ליבו את שלשלת הדורות אבותיו ואבות אבותיו עד האבות הקדושים ולאידך את כל הדורות העתידיים יוצאי חלציו, ועל ידי זה יהא בו הכח להתגבר ושלא לנתק את השלשלת.

ישקו העדרים

בא וראה עובדא נוראה שבנוראות ממנו תלמד מה גדול כוחו של מעשה מצוה ובפרט אם באה במסירות נפש, וכה היה מעשה. לאחר שנות הדמים בהם עלו על מוקדה ריבי רבבות מאחינו בני ישראל הי"ד על אדמת אירופה, עלה הגה"צ רבי יצחק שלמה אונגאר זי"ע אל ארץ הקודש, התיישב בעיר בני ברק והקים שם קהילה קדושה, אשר רוב בני הקהילה היו אודים מוצלים מאש. ביום מן הימים נכנס ובא אליו אחד מבני קהילתו ושאלתו בפיו, ולשאלתו הקדים לספר עובדא נוראה שהיתה עמו בשנות הזעם.

וכה אמר, בשהותי במחנות העינויים, לפני בצריף אחד יחד עם יהודי אחד 'בנם של קדושים', איש מורם מעם. יומא חדא פנה אלי אותו בנש"ק ואמר לי, דע לך שהיום ערב פסח הוא, והנה צבאות ארה"ב כבר החלו לשבר ולהרוס את בניני צבא דייטשלאנד (גרמניה) ימ"ש ומפעליהם, ואך לפני כמה ימים הבריחו את הגרמנים מבית ייצור של טחינת חיטים לקמת, ועדיין יש שם שיירי חיטים וקמח לרוב, אנא ממך פנה נא לשם, 'ותגנוב' משם גרגרי חיטים, תכין מהם מצות לליל הסדר (על מרור אינני דואג כל כך שהרי יש לנו כאן במחנה 'שיעור גדול ומהודר של מרור), ונוכל לערוך 'סדר פסח' כהלכתו ככל משפטו וחוקתו.

הדבר היה כרוך במסירות נפש רבה, כי על כגון דא היו הרשעים רוצחים על אתר, אכן ה'בנש"ק' הפציר בי רבות עד שנענית לו, סכנתי בעצמי בהליכה לשם, והצלחתי לגנוב גרגרי חיטה, טחנתים באבנים עד שנתהוו לקמח, לאחר מכן שפכתי על הקמח ממעט מים שהיה לי, אפיתי את הבצק על גבי מתכת רותחת עד שבחסדי ה' היה לי שני כזיתי מצה. בשמחה רבה יצאתי עם המצות המהודרות כשאני מחיש פעמי לחזור אל המחנה, ואכן הגעתי עד שערי המחנה תוך כדי שהנני מטמין את המצות בתוך בגדי שלא ישזפום עיני הצוררים, אמנם כאשר

כבר עמדתי להיכנס אל אהלינו שבו שהינו הבחין בי אחד מהרשעים ימ"ש, משך את ידי שבה החזקתי במצות המוחבאות, והמצות היקרות - נפלו על הארץ, אותו רשע רמס את המצות ברגלו, לאחר מכן בעט בי עד שנפלתי על הארץ תוך כדי שהרשע מפליא בי מכותיו בחמת רצח, ולא הניחני לנפשי עד שמצא לו קרבן אחר - עוד יהודי, ופנה להכותו אז עזבני לנפשי. במהרה גחנתי על הארץ, אספתי מלא חופנים מפירווי המצות - שעתה כבר עלו רק לכדי כזית אחד, ונכנסתי האהלה בשארית כוחותי, שם התעלפתי מחוזק המכות וכמעט שלא פרחת נשמת, ואך בנס שבה אלי רוחי כאשר ידידי ה'בנש"ק' החיה את נפשי ועוררני מעלפוני.

אז החל הבנש"ק להתחנן על נפשו שאת הכזית מצה היחיד אתן לו באמרו הלא אני גיליתי את אוזניך שערב פסח היום, ואני הוא זה ששידלתי אותך לצאת ולהסתכן, על כן עלי לאכול מה'כזית'... אך אני עניתי כנגדו כי אין כל צדק בדבריו שהרי אני סיכנתי את נפשי ואף לקיתי מכות רצח מהרשע על כך, ומדוע אתן לך את הכזית... כך נמשכו תחנוניו של הבנש"ק בדמעות שלישי, בבקשת רחמים על המצה באמרו שארחם עליו כי לעיניו נרצחו זוגתו ושלושת צאצאיו הרכים, וגם אני עניתי כנגדו שכדברים האלו אירעו גם עמדי...

ישקו העדרים

עד שעשינו 'הסכם' שהיות והוא יודע בעל פה את כל סדר ההגדה ושיר השירים, על כן אני אוותר לו על כזית המצה, וכתשלום על זה יערוך הבנש"ק את הסדר עמי, ויאמר עמי מילה במילה את כל סדר ההגדה ושיר השירים, וגם זאת שהשכר על אכילת מצה וקיום המצוה שלי הוא.

כך הוה, בליל הסדר ישבנו בהיחבא וקיימנו את ה'סדר נאכט' ברוב התרגשות, ואכן הבנש"ק קרא עמדי את כל סדר ההגדה על בוריו, ואכל את הכזית מצה, ואילו אני שמחתי שלכל הפחות

שכר אכילת מצה אקבל בעולם העליון. ויהי ממחרת היום, יצאנו לעבודת עבודה ועבודת משא תחת הרשעים ימ"ש, ותוך כדי ה'עבודה' התפללנו את תפילות החג בלחש (היות וידענו שבאם הרשעים ישמעו מאתנו שאנו מתפללים ירצחונו נפש) בדמעות שלישי, ובשארית הכוחות שבחנו את הבורא מתוך גיא צלמוות 'הקל בתעצמות עוזך הגדול בכבוד שמך הגיבור לנצח והנורא בנוראותיך', בבואנו להתחיל לקרוא את ההלל, לא יכול הבנש"ק להתאפק יותר, וברוב התלהבות דקדושה נזדעק בקול גדול 'ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקרוא את ההלל', ולא היה סיפק בידינו לענות אמן עד שאחד מהצוררים ירה בו, ואותו צדיק נפל על קידוש ה', ה' יקום דמו...

כל זה סיפר היהודי להרב אונגאר, כהקדמה לשאלה - בליל אמש בא אלי הבנש"ק בחלומי, והפציר בי היות וההסכם בינו היה שהשכר מצווה יהיה שלי, אמנם כעת כאשר הוא 'קדוש' בשמים ממעל רואה הוא עד כמה יוסיף לו 'שכר המצווה' כל כך, לכן נפשו בשאלתו שאמחול לו על השכר מצווה... עתה שאלתי - האם עלי לוותר לו על כך אם לאו... נענה הרב אונגאר ואמר, שאלה כזו יש לשאול לרבי ואני איני רבי, על כן גשה נא אל הרה"ק ממאכניווקע זי"ע המתגורר בסמיכות ושאל את פיו כדת מה לעשות, ולאחר שהוא יענה לך מה תעשה ומה תפעל, שוב נא אלי כי ברצוני לשמוע את אשר ענה לך. נכנס היהודי אל הרה"ק ממאכניווקע והרצה את דבריו אל מול פני הקודש, נענה הרבי ואמר 'מן היושר - שתוותר לו על שכר המצווה', שאל היהודי בסערת רוחו, בשלמא אם היה הרבי אומר 'שלפנים משורת הדין' יש לי לוותר לו, ניחא, אבל מדוע אומר הרבי שמן היושר עלי לוותר לו על כך, הרי אני סכנתי את חיי עבור כזית זה, ו'אף שלמתי מחיר הגון' עליה במכות רצח, הסביר לו הרבי ממאכניווקע, כי הנה רעך הבנש"ק נגדע באיבו

באמצע אמירת ההלל ולא זכה להקים דור ישרים מחדש, ולא עוד אלא שמני אז לא זכה לקיים אפילו עוד מצווה אחת, ואילו אתה זכית לחדש את ביתך ולהקים דור ישרים מבורך, וכמה וכמה כזיתי מצה אכלת מאז ועד היום, ומצוות רבות זכית לקיים, על כן אמרתי לך שתוותר לו שכר האי מצווה חדתא, והוסיף הרה"ק לשדלו עד שהסכים יהודי לכך.

עתה אמר לו הרבי, קח נא מעמי את מפתחות בית מדרשי ואת מפתחות ארון הקודש, היכנס לביהמ"ד וגש נא אל ארון הקודש, התכבד ב'פתיחת הארון', הכנס את ראשך בתוך ארון הקודש והעלה בזכרוןך את כל אותו ערב פסח, בכל התלאה הרבה ומסירות הנפש שהיה לך, באפיית המצה ובאכילתם, במכות שנתן הרשע, באמירת ההלל שבו

ישקו העדרים

נרצח אותו צדיק, ולאחר מכן אמור בפה מלא 'הריני מוסר את שכר מצוות אכילת המצה לפלוני בן פלוני'. היהודי אכן קיים את הדברים, ואך בקושי עמד לבו בסערת נפשו כי רבה, בהזכרו במראות הדמים, ובבכיות עצומות זעק אל חלל הארון הקודש 'הריני מוסר ומוחל את שכר אותה אכילת מצה לפלוני בן פלוני', חזר לבית הרבי ובחוץ מצא את משמשו של הרבי, נתן לו את המפתחות ואמר לו, אמור לרבי שלמחרת עם שחר אתייצב אצלו, ומיד רץ אל ביתו שם המשיך בבכיו הרב, עד שנפלה עליו תרדימה, והנה בחלומו רואה הוא את הבנש"ק בפנים מאירים ושמחים, אשר בא להודות לו על השכר הרב טוב שמסר לו.

למחרת התייצב אותו יהודי אל מול הקודש וסיפר לרבי את כל המעשה עם דבר החלום, והנה ממעשה החלום לא התפעל אותו צדיק, אך מזאת התלהב הרבי ואמר, בין והתבונן, הרי אותו בנש"ק היה יהודי מורם מעם, עובד ה' במסירות נפש, ואף אם תאמר שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז כ), הרי וודאי הכל התכפר לו בייסורים המרבים שהיו נחלת

הכלל בשנות הזעם, ובוודאי נזדככה נשמתו בכור הברזל בעבודת פרך אצל הרשעים, ולא עוד אלא שנתעלה להיות 'קדוש' אחר שעלה השמימה על קדושת שמו ית', ומאז נמצא הוא זה שנים רבות בגן עדן, ועם כל זאת ירד אליך להתחנן בפניך כעני בפתח, כדל וכרש דפק את דלתיך, לבקש ממך את שכר עוד מצווה אחת של 'אכילת מצה', ומכאן נלמד כמה עלינו ליהרר לחטוף עוד ועוד מצוות ומעשים טובים שבהישג ידינו ולא לדחותם חלילה וחלילה... כי יקרה היא ביותר שכר כל מצווה ומצווה עד לאין ערוך...

